

MAANPUOLUSTUSKORKEAKOULU

KOSOVO YHDYSVALTOJEN JA VENÄJÄN SUHTEISSA

Pro gradu-tutkielma

Kadettiylikersantti
Tuomas Luukkonen

Merikadettikurssi 75
Merivartiolinja

Maaliskuu 2009

MAANPUOLUSTUSKORKEAKOULU

Kurssi Merikadettikurssi 75	Linja Merivartiolinja
Tekijä Kadettiylikersantti Tuomas Luukkonen	
Tutkielman nimi Kosovo Yhdysvaltojen ja Venäjän suhteissa	
Oppiaine, johon työ liittyy Strategia	Säilytyspaikka Kurssikirjasto (MPKK:n kirjasto)
Aika Maaliskuu 2009	Tekstisivuja 66 Liitesivuja 14
TIIVISTELMÄ <p>Kylmän sodan päättyminen muodosti uuden turvallisuusympäristön maailmaan ja mahdollisti uudenlaisen poliittisen kulttuurin muodostumisen Yhdysvaltojen ja Venäjän välille. Suurvalta-ajattelu ei kuitenkaan poistunut osapuolten välisistä suhteista. Osapuolet olivat mukana entisen Jugoslavian hajoamissotien taustalla ja Kosovon konfliktissa. Diskurssianalyysin ja tapaustutkimuksen avulla tutkimuksessa selvitetään Kosovon vaikutus Yhdysvaltojen ja Venäjän välisiin suhteisiin.</p> <p>Tutkimus on laadullinen asiakirjatutkimus. Tutkimusongelma on: ”Miten Kosovon tilanne on vaikuttanut Yhdysvaltojen ja Venäjän suhteisiin?” Tutkimusongelmaan vastataan myös selvittämällä, mikä merkitys Kosovolla on Yhdysvalloille ja Venäjälle ollut.</p> <p>Tutkimustyö on rajattu Kosovon konfliktin kärjistymisestä vuonna 1998 Kosovon itsenäisyysjulistusajankohdan jälkeiseen aikaan elokuuhun 2008. Tutkimuskirjallisuuden lisäksi tutkimuksessa on käytetty runsaasti Yhdysvaltojen ja Venäjän valtiojohton puheita, lausuntoja ja artikkeleita.</p> <p>Tutkimuksessa ilmenee, että Yhdysvallat ja Venäjä ovat edelleen keskeisiä toimijoita maailmanpolitiikassa, eivätkä ne voi välttyä keskinäiseltä vuorovaikutukselta. Yhdysvaltojen ja Venäjän välisissä suhteissa vaikutusvaltakysymyksillä on keskeinen merkitys. Osapuolten väliset suhteet ovat vaihdelleet koko tutkimuksen tarkastelujakson. Suhteiden huonontumiseen tai parantumiseen on aina liittynyt jonkin keskeinen tapahtuma maailmanpolitiikassa. Yhdysvalloille Kosovo merkitsi sen vaikutusvaltaa korostavan politiikan lisääntymistä ja sotilasoperaatioiden</p>	

toteuttamismahdollisuutta Naton transformaation kautta. Venäjälle Kosovo merkitsi mahdollisuutta asettua vastustamaan Yhdysvaltojen hegemonista asemaa sekä mahdollisuutta toteuttaa omaa politiikkaa sen omilla lähialueilla.

AVAINSANAT

Yhdysvallat, Venäjä, Kosovo, konstruktivismi

KOSOVO YHDYSVALTOJEN JA VENÄJÄN SUHTEISSA

1. JOHDANTO	1
1.1 Lähtökohdat, päämäärä, rajaus	1
1.2 Tutkimusasetelma	2
1.3 Tutkimusmenetelmä ja teoreettinen lähestymistapa	3
1.4 Lähdemateriaali	7
2. KOSOVON SOTA	10
2.1 Kosovon sodan taustat ja tapahtumat	10
2.2 Yhdysvaltojen ja Venäjän tilanne ennen Kosovon sotaa	14
2.3 Yhdysvallat ja Venäjä Kosovon sodassa	16
2.3.1 Aika ennen ilmapommituksia	16
2.3.2 Ilmapommitukset	19
2.4 Johtopäätökset ja suhteiden tila	24
3. YHTEINEN RAUHANTURVAOPERAATIO	27
3.1 Rauhanturvaoperaation käynnistyminen	27
3.2 Lähtökohdat rauhanturvaoperaatiolle	31
3.3 Ulkopoliittiset näkemykset yhteisestä toiminnasta	35
3.3.1 Venäjä	35
3.3.2 Yhdysvallat	40
3.4 Johtopäätökset ja suhteiden tila	44
4. KOSOVON ITSENÄISYYS	47
4.1 Venäjän ulkopoliittinen kehitys vuosina 2003-2008	47
4.2 Yhdysvaltojen ulkopoliittinen kehitys vuosina 2003-2008	49
4.3 Kosovon tapahtumat	50
4.4 Itsenäisyysprosessi	53
4.5 Aika itsenäisyysjulistuksen jälkeen	56
4.6 Johtopäätökset ja suhteiden tila	60
5. JOHTOPÄÄTÖKSET	63
LÄHTEET	67
LIITTEET	70

KOSOVO YHDYSVALTOJEN JA VENÄJÄN SUHTEISSA

1 JOHDANTO

1.1 Lähtökohdat, päämäärä, rajaus

Kylmän sodan ja kahden liittouman selkeän vastakkainasettelun päättyminen muutti poliittista ilmapiiriä maailmassa. Entisen Neuvostoliiton alueen poliittinen muutos ja taloudellinen ahdinko vaikuttivat entisen Neuvostoliiton ja sen liittolaisvaltioiden politiikkaan ja yhteiskuntajärjestykseen. Entiset neuvostotasavallat ja liittolaisvaltiot ryhtyivät ensimmäistä kertaa sitten toisen maailmansodan harjoittamaan itsenäistä politiikkaa ja rakentamaan yhteiskuntaansa uudelleen muuttuneessa poliittisessa ympäristössä.

Kylmän sodan päättymisen aiheuttama muutos ei kuitenkaan poistanut kylmän sodan aikana vaikuttanutta suurvalta-ajattelua. Kylmän sodan aikana Yhdysvaltojen ja Neuvostoliiton kaiken kattavaa kamppailua käytiin usein kolmansissa maissa. Molemmat osapuolet omaa etuaan ja tavoitteitaan ajaessaan tukivat kolmansien maiden konfliktien vastakkaisia osapuolia välttämällä näin tuhoisan keskinäisen suoran konfliktin.

Yhdysvallat ja Venäjä olivat mukana myös entisen Jugoslavian hajoamissotien taustalla 1990-luvulla. Suurvalta- ja etupiirijattelun mukaisesti molemmat osapuolet käyttivät vaikutusvaltaansa alueella pyrkien omien etujensa turvaamiseen. Erityisesti Kosovon tilanne asetti osapuolet selkeästi vastakkain Yhdysvaltojen tukiessa Kosovon albaaneja ja Venäjän tukiessa serbejä. Kosovon tilanne tällä hetkellä on erittäin hauras ja ilman osapuolten tukea konfliktin pitkittyminen on todennäköistä.

Tämän tutkimustyön lähtökohtana on Yhdysvaltojen ja Venäjän edelleen jatkuva vastakkainasettelu ja kilpailu maailmanpolitiikassa. Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, mikä merkitys Kosovolla on ollut Yhdysvaltojen ja Venäjän keskinäisille

suhteille. Tutkimustyö on rajattu Kosovon konfliktin kärjistymisestä vuonna 1998 Kosovon itsenäisyysjulistusajankohdan jälkeiseen aikaan elokuuhun 2008.

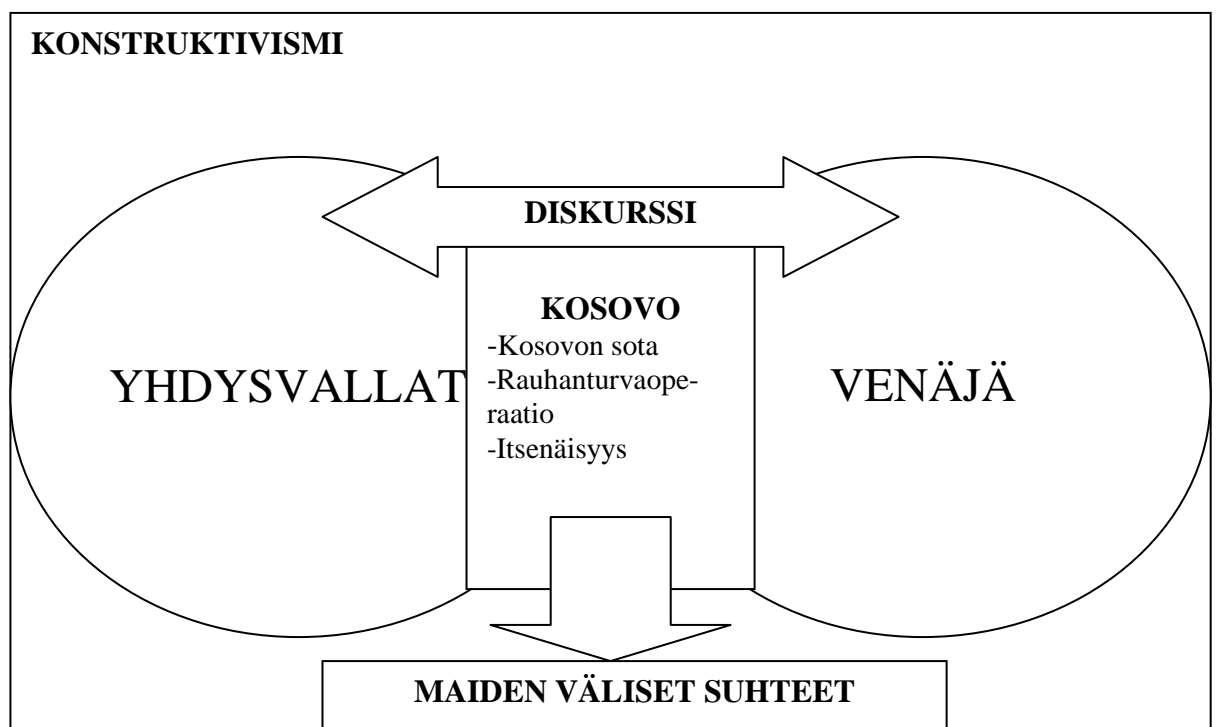
1.2 Tutkimusasetelma

Tutkimusongelmana on ”Miten Kosovon tilanne on vaikuttanut Yhdysvaltojen ja Venäjän suhteisiin?”

Tutkimusongelmaa tukevia kysymyksiä ovat:

- Mikä merkitys Kosovolla on Yhdysvalloille?
- Mikä merkitys Kosovolla on Venäjälle?
- Minkälaisia ovat olleet vaikuttimet osapuolten toiminnan taustalla Kosovon tilanteessa?

Tutkimustyössä selvitetään Yhdysvaltojen ja Venäjän suhteiden kehittyminen Kosovon tilanne ja tapahtumat huomioiden. Tutkimuksen painopiste on osapuolten välisten suhteiden ja rakenteiden tutkimuksessa konstruktivistisesta näkökulmasta. Konstruktivismille on oleellista valtioiden välinen vuorovaikutus ja valtioiden identiteetit. Tutkimusmenetelmänä on diskurssianalyysi ja tapaustutkimus. Tutkimuksen viitekehys on seuraava:

Kuva 1 – Tutkimuksen viitekehys

1.3 Tutkimusmenetelmä ja teoreettinen lähestymistapa

Tutkimus on laadullinen asiakirjatutkimus. Tutkimusongelmaan vastaan diskurssianalyysin ja tapaustutkimuksen keinoin tehdyn Yhdysvaltojen ja Venäjän poliittisen johdon lausuntojen ja puheiden merkitysten selvityksellä.

Diskurssianalyysin perusajatuksena on kielenkäytön tarkasteleminen tekemisenä, joka muotoutuu sosiaalisissa prosesseissa ja rakentaa sosiaalista todellisuutta.¹ Kielenkäyttö ei ole pelkästään puhetta vaan myös tekoja. Molemmat ovat sosiaalista todellisuutta muokkaavaa toimintaa. Diskurssianalyysin tutkimuksessa tutkittavat kohteet ovat diskursseja eli tietyllä tavalla sosiaalista todellisuutta rakentavia ehyitä merkityssuhteiden kokonaisuuksia.² Diskurssit eivät ole selkeitä ja tarkkarajaisia, koska ne muotoutuvat kielenkäytön tilanteissa. Diskursseissa olennaista on osapuolten välinen vuorovaikutus. Vuorovaikutustilanteet ovat aina epävarma prosessi eikä niille ole olemassa täysin ennustettavaa logiikkaa.³

Diskurssianalyysissä on olennaista merkitysten rakentuminen käyttöyhteyksissään. Aikakauden diskursiivinen ympäristö ja laajemmat kulttuuriset merkitykset vaikuttavat aina merkitysten muodostumiseen.⁴ Diskurssianalyttinen tutkimus voidaan sitoa osaksi kulttuurista jatkumoa. Tutkimuksen kohde on sidoksissa yhteiskuntaan ja sen materiaaliseen, poliittiseen ja taloudelliseen historiaan. Tämä historia ei kuitenkaan ole syy tietyntyyppisen diskurssin ilmentymiselle.⁵

Tutkimuksessa käytetään diskurssianalyysin muotoa, jossa tutkija analysoi tutkimusaineistoaan tietyistä positioista. Tulkitsevan position valinnalla tutkija valitsee tietyn lähestymistavan tutkimusaineistoon ja näkökulman sen analysoimiseksi.⁶ Tässä tutkimuksessa tulkitsen Yhdysvaltojen ja Venäjän välistä vuorovaikutusta tutkimuskirjallisuuteen nojaten pyrkien löytämään osapuolten välisistä puheista, lausunnoista ja teoista identiteettejä muodostavia ja muokkaavia merkityksiä.

Tulkitsevan diskurssianalyysin avulla tulkitaan Yhdysvaltojen ja Venäjän valtiojohdon diskursseja Kosovon tilanteesta valitulla ajanjaksolla. Tutkimukseen on valittu kolme

¹ Arja Jokinen (et al.): Diskurssianalyysi liikkeessä, Jyväskylä 1999, s.17

² Jokinen (et al.), s.21

³ Jokinen (et al.), s.33-34

⁴ Jokinen (et al.), s.56-57

⁵ Jokinen (et al.), s.60-61

⁶ Jokinen (et al.), s.201-203, 212-214

keskeistä tapahtumaa, joiden avulla tutkimusongelmaan vastataan. Kosovon sota, osapuolten yhteinen kriisinhallintaoperaatio ja Kosovon itsenäisyys ovat keskeisesti vaikuttaneet osapuolten suhteisiin. Yhdysvaltojen ja Venäjän välinen vuorovaikutus on perustana osapuolten diskurssien tarkastelussa.

Tutkimuksen teoreettisena lähestymistapana on konstruktivistinen näkökulma. Realistiset ja liberalistiset teoriat ovat vallitsevia kansainvälisen politiikan ja valtioiden välisten suhteiden tutkimuksessa. Teoriat eivät kuitenkaan kykene kattavasti selittämään dynaamista ja muutoskykyistä maailmanjärjestystä eivätkä erityisesti kylmän sodan päättymiseen ja sen jälkeiseen ajanjaksoon liittyneitä seikkoja. Tämä kyvyttömyys on antanut mahdollisuuden uusille valtavirrasta poikkeaville teorioille. Alexander Wendt on teoksessaan *Social Theory of International Politics* muodostanut konstruktivistisen teorian, jossa kansainvälinen järjestelmä muodostaa sosiaalisen rakenteen.⁷ Teorian avulla Wendt pyrkii todistamaan valtavirtateorioiden puutteellisuuden. Wendtin mukaan realistiset ja liberalistiset teoriat eivät riittävästi keskity kansainvälisen politiikan toimijoiden sosiaaliseen rakenteeseen tai sen syntymiseen. Wendtin mukaan sosiaalisilla rakenteilla on keskeinen merkitys kansainvälisen järjestelmän muotoutumisessa.⁸ Tässä tutkimuksessa Yhdysvaltojen ja Venäjän välisten suhteiden kehittymistä tarkastellaan Wendtin teorian avulla. Tutkimuksessa selvitetään onko osapuolten välille muodostunut yhteinen sosiaalinen rakenne ja miten se on vaikuttanut suhteisiin.

Valtavirtateoreetikot näkevät kansainvälisen järjestelmän strategisena todellisuutena, jossa toimijat ajavat egoistisesti omia etujaan. Konstruktivistisessa todellisuudessa toimijat tiedostetun toiminnan ja politiikan kautta "luovat" todellisuuden, joka tekee heistä sitä mitä he ovat. Tiedon jakaminen ja vuorovaikutusprosessi ovat keskeisiä valtioiden identiteettien muokkaajia.⁹

Yhdysvallat ja Venäjä ovat keskeisiä toimijoita maailmanpolitiikassa. Niiden on mahdotonta välttää keskinäistä vuorovaikutusta politiikassaan. Kylmän sodan jälkeisessä tilanteessa molemmille oli haasteellista sopeutua uudenlaiseen sosiaaliseen ympäristöön aikaisemman selkeän vastakkainasettelun sijasta. Wendtin mukaan valtiot ovat toimijoita, joilla on humaaneja ominaisuuksia, kuten

⁷ Alexander Wendt: *Social Theory of International Politics*, Cambridge 1999, s.1

⁸ Wendt, s.4

⁹ Scott Burchill (et al.): *Theories of international relations*, New York 2001, s.219-220

tarkoitushakuisuus, rationaalisuus ja kiinnostukset.¹⁰ Valtion identiteetillä on myös tärkeä rooli poliittisen toiminnan muotoutumisessa.¹¹ Konstruktivistien mukaan sosiaaliset rakenteet muokkaavat poliittisten toimijoiden käytöstä, jolloin normatiiviset ja ajatukselliset rakenteet ovat yhtä tärkeitä kuin materialistisetkin.¹² Amerikkalaisen ja venäläisen identiteetin perustat ovat muodostuneet pitkän ajanjakson aikana. Niiden erilaisuus perustuu omaksuttuihin arvoihin, kulttuuriin ja kiinnostuksiin. Maailmanjärjestyksen muutos antoi molempien identiteeteille mahdollisuuden muovautua uudelleen ja yhteisen vuorovaikutuksen kautta rakentaa uutta yhteisiin tai ainakin molempien yhdessä tiedostamiin kiinnostuksiin perustuvaa järjestelmää.

Konstruktivistit ajattelevat toimijoiden ja rakenteiden olevan vastavuoroisesti rakentuneita. Normatiiviset ja ajatukselliset rakenteet muokkaavat identiteettiä ja kiinnostuksia, mutta eivät olisi olemassa ilman toimijoiden tunnistettavaa toimintaa. Vuorovaikutuksen kautta voidaan luoda suhteellisen kestäviä sosiaalisia suhteita, joiden mukaisesti valtiot rakentavat suhteita toisiinsa.¹³ Wendtin mukaan kansainvälisen järjestelmän sosiaalisella rakenteella on valtioiden välisille suhteille enemmän merkitystä kuin materialistisella rakenteella. Sosiaalisuuden perustana on jaettu tieto (*shared knowledge*), jonka seurauksena kansainvälinen järjestelmä perustuu tietouden jakamiseen (*distribution of knowledge*). Kansainvälisen järjestelmän luonne määrittäyty valtioiden toisiinsa kohdistuvien uskomusten ja odotusten perusteella. Materiaalinen voima ja kiinnostukset eivät ole merkityksettömiä, mutta järjestelmä muotoutuu Wendtin mukaan enemmän sosiaalisen rakenteen perusteella.¹⁴

Kansainvälisen politiikan jatkuva prosessi on valtioiden identiteettivalintojen suhteellistamista muiden identiteetteihin. Valtio suhtautuu toiseen tai toisiin valtioihin tietyllä tavalla odottaen tietynlaista suhtautumistapaa vastineeksi. Nämä identiteetit voivat olla kestäviä ennakoasenteita, mutta eivät mahdottomia muuttaa.¹⁵ Yhdysvallat on taloudellisesti ja sotilaallisesti huomattavasti Venäjää voimakkaampi. Keskinäisen sotilaallisen konfliktin uhkan ollessa vähäinen Yhdysvaltojen materiaalisella ylivoimalla ei ole niin suurta merkitystä suhteisiin. Osapuolten

¹⁰ Wendt, s.10

¹¹ Wendt, s.21

¹² Burchill (et al.), s.216

¹³ Burchill (et al.), s.218

¹⁴ Wendt, s.20

¹⁵ Wendt, s.21-22

välisessä vuorovaikutuksessa molemmat olettavat toisen suhtautuvan ja toimivan tietyllä tavalla aikaisempiin kokemuksiin ja tietoon perustuen. Tämä aikaisempi tietouden jakaminen ohjaa molemmat tekemään tietyn tyyppisiä valintoja ja ottamaan toisen oletukset huomioon päätöksiä tehdessä. Kosovon konfliktissa osapuolten identiteettivalinnat olivat selkeästi vastakkaisia. Konfliktin ratkaisussa molemmat kuitenkin joutuivat huomioimaan vastapuolen haluamat valinnat ja kiinnostukset.

Sosiaalinen tietoisuus (*social consciousness*) on Wendtin idealistinen näkemys sosiaalisesta rakenteesta. Rakenteen sisällä valtiot jakavat yhteisen tietouden normien, sääntöjen ja instituutioiden muodossa. Yhteinen rakenne auttaa valtioita löytämään ratkaisuja ongelmiin, määrittelemään käyttäytymisodotuksia ja muodostamaan uhkia. Nykyisessä kansainvälisessä järjestelmässä yhteiset sopimukset ja kansainvälinen oikeuskäytäntö muodostavat yhteisen rakenteen. Kansainvälisten järjestöjen merkitys yhteisenä keskustelufoorumina on myös lisääntynyt, vaikka Yhdysvallat ja Venäjä eivät aina kunnioitakaan niiden päätöksiä.

Sosiaalinen rakenne ei sulje pois materiaalisen voiman merkitystä. Voiman merkitys riippuu valtioiden suhteista toisiinsa. Toimintaympäristön ollessa vihamielinen materialistinen voima saa eri merkityksen kuin ystävyyssuhteessa. Wendtin mukaan sosiaalinen rakenne ei oleta valtioiden olevan ystävällisiä toisilleen tai yhteistyöhaluisia. Sosiaalinen rakenne on tieteellinen kuvaus suhteiden tilasta. Voima ja intressit voiman käyttämiseksi perustuvat mielikuviin eikä pelkästään voiman käytön mahdollisuuteen olemassaoloon.¹⁶ Käytön vaikuttimet syntyvät jaettujen mielikuvien ja vallitsevan poliittisen kulttuurin pohjalta. Kosovon tilanteessa voimaa käytettiin kolmatta osapuolta kohtaan. Yhdysvaltojen poliittinen vaikutusvalta on maailman suurin. Yhdysvallat käytti voimaa oikeaksi katsomiensa periaatteiden saavuttamiseksi. Venäjä katsoi Yhdysvaltojen toimet oikeudettomiksi ja vastusti niitä ilman selkeää materiaalisen voiman käyttöä.

Wendtin mukaan kausaaliseen miksi? – kysymykseen vastaaminen pelkästään kuinka? ja mitä? - kysymyksillä on riittämätöntä selittämään valtioiden välistä kanssakäymistä. Perimmäisten syiden selvittämiseksi oikea tapa on kysyä perustavanlaatuisia kuinka mahdollista tai miten - kysymyksiä, jolloin valtioiden välisten suhteiden selvittämiseksi täytyy tarkastella valtioiden rakenteita, joista valtio itsessään muodostuu. Sosiaaliset toimijat (ihmiset/valtiot) ovat muodostuneet

¹⁶ Wendt, s.24

sisäisestä ja ulkoisesta rakenteesta. Sisäinen rakenne (sisäpolitiikka) määrittelee millainen valtio on, mutta ei määrittele valtion ulkoista toimintaa muiden valtioiden kanssa. Yhdysvaltojen ja Venäjän sisäiset rakenteet ovat erilaisia. Yhdysvalloilla on pitkät perinteet demokraattisena oikeusvaltiona. Venäjällä voimakas ja itsevaltainen johtajuus on ollut hallitsevaa. Molempien rakenteet ovat kuitenkin puolustaneet voimakkaasti valtion intressejä ja vaikutusvaltaa. Sisäinen rakenne toimii perustana ulkoisen rakenteen toiminnalle. Ulkoinen rakenne muodostuu valtion toiminnasta muiden kanssa yhteisen diskurssin ja riippuvaisuuden kautta. Toisin sanoen valtioiden yhteisten kanssakäymisten kautta valtiot muodostavat sosiaalisen rakenteen, joka määrittelee kussakin tilanteessa mitä valtiot ovat.¹⁷ Yhdysvaltojen ja Venäjän välisissä suhteissa voimakas sisäinen rakenne ja identiteetti ohjaavat ulkoista käyttäytymistä. Omista näkemyksistä pidetään voimakkaasti kiinni ja kiinnostuksista perääntymisen täytyy olla perusteltua.

Wendtin teoriassa kansainvälisen rakenteen anarkialla voi olla kolme erilaista rakennetta: vihollinen, kilpailija tai ystävä. Teorian mukaan kansainvälisellä rakenteella on vaikutusta valtioihin. Yhdysvaltojen ja Venäjän välisissä suhteissa rakenteen kolme eri muotoa vaikuttavat siihen, mitä osapuolet ajattelevat itsestään ja toisesta. Valtioiden väliset suhteet ovat vakaampia, kun ne toimivat saman rakenteen ehdoilla. Rakenteessa valtiot huomioivat toistensa toiminnan omassa toiminnassaan, joka tekee rakenteesta sosiaalisen. Valtioiden mielikuvat itsestä ja toisista voivat olla yksityisiä tai jaettuja. Jaetut mielikuvat muodostavat valtioiden välisen sosiaalisen rakenteen eli poliittisen kulttuurin.¹⁸ Valtiot voivat noudattaa poliittista kulttuuria kolmesta syystä: valtiot ovat pakotettuja, se kuuluu niiden omaan etuun tai valtiot toteavat sen legitiimiksi. Laillisuuteen perustuva poliittinen kulttuuri on vakain.¹⁹

1.4 Lähdemateriaali

Kosovoa käsittelevää tutkimuskirjallisuutta on olemassa runsaasti. Tässä tutkimuksessa olen pyrkinyt selvittämään Yhdysvaltojen ja Venäjän välisiä suhteita sekä mikä merkitys Kosovolla on suhteisiin ollut. Käyttämäni tutkimusmenetelmä on ohjannut lähdemateriaalini valintaa asiakirjoihin, julkisiin puheisiin ja lausuntoihin. Suurimman osan tästä lähdemateriaalista olen etsinyt internetistä. Käyttämäni

¹⁷ Wendt, s.83-84

¹⁸ Wendt, s.247-248

¹⁹ Wendt, s.310

internet-materiaali on pääosin hankittu virallisilta valtioiden tai kansainvälisten organisaatioiden internet-sivuilta. Olen käyttänyt Yhdysvaltojen presidentin ja ulkoministeriön, sekä Venäjän presidentin ja ulkoministeriön internet-sivustoja diskurssien lähteinä ja täydentämään tutkimuskirjallisuudesta hankkimaani tietoa Yhdysvaltojen ja Venäjän ulkopoliitikasta ja keskinäisistä suhteista. Kansainvälisten järjestöjen, kuten Yhdistyneiden kansakuntien, Pohjois-Atlantin puolustusliitto Naton, Euroopan Unionin neuvoston ja Kosovon parlamentin internet-sivustot ovat olleet pääosin Kosovoa koskevan tiedon lähteinä. Pidän käyttämiäni sivustoja tutkimukseni luotettavuuden kannalta oikeellisinä ja luotettavina niiden julkisuuden ja alkuperän vuoksi.

Pekka Visuri on tutkinut Kosovon sotaa kansainvälisen politiikan näkökulmasta. Visuri selvittää teoksessaan *Kosovon sota* sodan syitä ja seurauksia. Yhdysvallat ja Venäjä ovat huomioitu kattavasti teoksessa. Teos on hyvää perustutkimusta, mutta se on julkaistu heti sodan jälkeen vuonna 2000 ja siitä puuttuu pidemmän aikavälin perspektiiviä. Keskeisenä teoksena Kosovon sodan, sen jälkiseurauksen ja suurvaltasuhteiden selvittämiseksi olen käyttänyt presidentti Martti Ahtisaaren teosta *Tehtävä Belgradissa*. Ahtisaaren näkemykset ja myöhemmät lausunnot ovat oleellisia ja luotettavia tutkimustani ajatellen, koska Ahtisaari on ollut keskeinen henkilö koko Kosovon konfliktia ja itsenäisyysprosessia ajatellen.

Tutkiessani Yhdysvaltojen ja Venäjän välisiä suhteita, niiden ulkopoliittikkaa ja suhtautumista Kosovoon keskeisenä tutkimuskirjallisuutena olen käyttänyt viittä teosta. Jan Hallenberg ja Håkan Karlsson ovat Ruotsin Maanpuolustuskorkeakoulun tutkijoita, joiden teos *Changing Transatlantic Security Relations – Do the US, the EU and Russia form a new strategic triangle?* ja Leicesterin yliopiston politiikan ja kansainvälisten suhteiden professori Adrian Hyde-Piercen teos *European Security in the Twenty-first Century – The challenge of multipolarity* käsittelevät hyvin yksi- ja moninapaisuutta sekä Yhdysvaltojen ja Venäjän 2000-luvun ulkopoliittikkaa ja niiden näkemyseroja.

Ison-Britannian Sandhurstin kuninkaallisen sotilasakatemian luennoitsija Martin A. Smithin *Russia and NATO since 1991 – From Cold War through cold peace to partnership?*, politiikan tohtori Lionel Ponsardin *Russia, NATO and Cooperative Security – Bridging the gap* sekä Toronton yliopiston kansainvälisten suhteiden ja politiikan professori Aurel Braunin *NATO – Russia Relations in the Twenty-First*

Century teosten aiheita ovat Naton laajeneminen, Nato-Venäjä-suhteet, Kosovo sekä Yhdysvaltojen ja Venäjän väliset suhteet. Kaikki viisi teosta on julkaistu vuosien 2006 - 2008 välisenä aikana.

Venäjänkielistä tutkimuskirjallisuutta ja – materiaalia en ole pystynyt hyödyntämään, koska en osaa venäjää. Venäläisen materiaalin avulla Venäjän näkemyksiä olisi voinut kattavammin tutkia. Tässä tutkimuksessa Venäjää on tutkittu pääsääntöisesti länsimaisesta tutkimuskirjallisuudesta.

2 KOSOVIDON SOTA

2.1 Kosovon sodan taustat ja tapahtumat

Sodan oikeutusta ja syttymisen syitä perustellaan usein historiallisilla seikoilla. Balkanin alueella on vuosisatojen ajan kamppailtu eri kansallisuuksien kesken. Kosovon sota ei poikkea tästä. Toisen maailmansodan jälkeinen Jugoslavia oli monien eri kansallisuuksien muodostama liittovaltio. Liittovaltiota johtaneen Josip Broz Titon kuoleman jälkeen valtion yhtenäisyys alkoi hajota 1980-luvulla. Eri kansallisuuksien erimielisyydet ja voimistunut nationalismi aiheuttivat veriset hajoamissodat erityisesti Kroatian ja Bosnia-Hertsegovinan alueilla vuosina 1991-1995.

Kosovon sota oli jatkoa edeltäneille sodille entisessä Jugoslaviassa. Kosovossa pitkään jatkuneen konfliktin kärjistyttyä sodaksi vuonna 1999 osapuolina olivat Jugoslavian hallitus, Kosovon albaaniväestö sekä Nato. Serbeillä ja albaaneilla molemmilla olivat omat historialliset ja nationalistiset syyt konfliktille. Erityisen Kosovon konfliktista tekee sotilasliitto Naton mukanaolo. Bosnian sodasta saatujen kokemusten perusteella kansainvälinen yhteisö ja Nato eivät voineet vain katsoa sivusta Kosovon tapahtumia. Naton mukanaololla oli kuitenkin mittavat suurvaltapoliittiset seuraukset.

Toisen maailmansodan jälkeen Tito antoi Kosovon maakunnalle laajat autonomiset oikeudet. Albaaniväestön osuus ja elinolosuhteet paranivat huomattavasti. Albaanit olivat syntyvyyden ja serbien poismuuton ansiosta selkeänä enemmistönä Kosovossa. Albaaneja oli väestöstä 80 - 90 prosenttia 1980-luvun lopussa. Titon kuoleman jälkeen levottomuudet kuitenkin lisääntyivät. Jugoslavian talouden heikkeneminen tuntui erityisesti Kosovossa. Serbit kokivat asemansa uhatuksi albaanienemmistöisessä autonomisessa Kosovossa.²⁰ Kosovon konfliktin kärjistymisen merkittävänä tapahtumina pidetään silloisen Serbian kommunistisen puolueen puheenjohtajan Slobodan Milosevicin kahta puhetta Kosovo Poljen kaupungissa vuosina 1987 ja 1989. Milosevic käytti hyväkseen serbien nationalistisia käsityksiä ja lupasi serbien sarron loppuvan ja aseman parantuvan

²⁰ Pekka Visuri: Kosovon sota, Tampere 2000, s.16-20

Kosovossa. Milosevicin toimet johtivat Kosovon autonomisten oikeuksien voimakkaaseen supistamiseen 1980-luvun lopussa.²¹

Kosovon tilanne pysyi suhteellisen rauhallisena 1990-luvun alun. Albaaniväestöä sorrettiin poikkeuslaeilla ja poliisin voimakkaalla toiminnalla, mutta suuria yhteenottoja ei tapahtunut. Albaanivastarinta oli pääasiassa väkivallatonta ja passiivista. Kosovon entisestään huonontunut taloudellinen tilanne johti rikollisuuden kasvuun. Serbi- ja albaanirikollisjärjestöt levittäytyivät alueelle lisäten levottomuuksia. Useita tuhansia albaaneja muutti maasta. Naapurimaa Albaniasta Kosovon albaanit saivat resursseja vastarintaan Albanian luovuttua kommunismista 1997. Väkivallattoman vastarinnan tuloksettomuus johti sissijärjestöksi perustetun Kosovon vapautusarmeija UCK (*Ushtria Clirimtare e Kosoves*):n suosion kasvuun vuonna 1997. UCK tukeutui osittain Albanian alueeseen ja se sai aseita Albaniasta.²²

Kosovon tilanne huononi nopeasti vuoden 1998 alussa. UCK:n ja serbipoliisien välisissä yhteenotoissa kuoli useita ihmisiä. Jugoslavian armeija ei aluksi osallistunut yhteenottoihin. Poliisijoukkojen määrä oli huomattava ja sen varustus oli parempi kuin armeijan. Välikohtausten jatkuessa UCK julisti aloittaneensa sodan Kosovon vapauttamiseksi. UCK ja serbipoliisi sekä myöhemmässä vaiheessa myös armeija kävivät useita taisteluita ympäri Kosovoa vuoden 1998 aikana. UCK sai haltuunsa laajoja alueita, joita se myös kykeni valvomaan kesällä 1998. UCK teki yllätyshyökkäyksiä serbijoukkoja vastaan sissisodankäynnin keinoin. Serbijoukot vastasivat sissien toimintaedellytysten vähentämällä tuhoten useita albaanikyliä ja ajamalla albaaneita maanpakoon. Serbihallinto kukisti lopulta albaanien kapinan loppukesästä 1998 kovin ottein. Pakolaisten lukumääräksi tuolloin arvioitiin noin 200 000- 300 000 henkilöä. Kesän taisteluiden aikana kuolleiden lukumäärä oli noin 1000 albaania ja 200 serbiä.²³

Eri järjestöt ja suurvallat yrittivät saada rauhanomaisen ratkaisun konfliktiin väkivaltaisuuksien jatkuessa vuoden 1998 aikana Kosovossa. Useita välittäjiä vieraili tuloksettomasti Jugoslaviassa. Konfliktin jatkuessa Naton toiminta tiukkeni ja järjestön sisällä alettiin jo puhua aseellisen intervention mahdollisuudesta tilanteen ratkaisemiseksi. Yhdysvallat yritti muuttaa Naton toiminta-ajatusta, jotta se voisi

²¹ Visuri, s.20-22, sekä Dana H. Allin: NATO`s Balkan interventions, Oxford 2002, s.48

²² Visuri, s.67-73, Allin, s.48-51

²³ Visuri, s.73-77

toimia myös oman alueensa ulkopuolella. Naton toimintaa vaikeutti Venäjän vastustus Yhdistyneiden kansakuntien (YK) turvallisuusneuvostossa, jonka päätöstä useat Nato-maat edellyttivät toiminnalle Kosovossa. Naton ministerikokous päätti kahdeksan kohdan ohjelmasta 11.06.1998. Ohjelman toimenpiteet alkoivat lentoliikenteen rajoituksista päättyen ilmahyökkäyksiin ja maajoukkojen lähettämiseen Jugoslaviaan. Yhdysvaltojen erikoislähettiläs Richard Holbrooke ryhtyi välittäjäksi tavoitteenaan saada UCK ja Jugoslavia hyväksymään rauhanomainen ratkaisu.²⁴

YK:n turvallisuusneuvoston päätöslauselma 1199 (23.09.1998) kehotti osapuolia aselepoon.²⁵ Päätöslauselma ei sisältänyt voimankäytön uhkaa vain pelkästään viittauksen lisätoimiin päätöksen noudattamatta jättämisestä. Venäjä erityisesti painotti päätöslauselman oikeudettomuutta asevoiman käyttöön.²⁶ Naton Pohjois-Atlantin neuvosto pyysi sitoumuksia ilmaiskuihin jäsenmailtaan 24.09.1998. Pyyntö tarkoitettiin viimeiseksi varoitukseksi Milosevicille neuvottelujen aloittamiseksi ja joukkojen vetämiseksi Kosovosta. Naton toiminta nojasi tietoon Holbrooken neuvottelujen alustavasta onnistumisesta ja turvallisuusneuvoston päätöslauselmaan. Holbrooken neuvottelema sopimus Milosevicin kanssa sisälsi taisteluiden ja väkivaltaisuuksien välittömän lopettamisen, ylimääräisten joukkojen vetämisen Kosovosta, pakolaisten paluun sekä neuvotteluiden aloittamisen Kosovon asemasta.²⁷ YK:n turvallisuusneuvoston päätöslauselma 1203 vahvisti sopimuksen 24.10.1998.²⁸

Sovittu aselepo alkoi rakoilla loppuvuodesta 1998. Useita väkivaltaisia välikohtauksia tapahtui joulukuun 1998 - tammikuun 1999 välisenä aikana. Käännekohtaksi muodostui epäselvissä oloissa tapahtunut albaanien joukkosurma Racakin kylässä 15.01.1999. Erityisesti Yhdysvalloissa ja länsimaissa tapauksen johdosta vaadittiin nopeita ja voimakkaita toimenpiteitä. Nato aloitti sotilaalliset valmistelut ilmahyökkäysten aloittamiseksi.²⁹

²⁴ Martti Ahtisaari: Tehtävä Belgradissa, Juva 2000, s.30-32 sekä Naton puolustusministerien kokouksen lausunto 11.06.1998 Naton internet-sivuilta: <http://www.nato.int/docu/pr/1998/p98-077e.htm>, 21.12.2008

²⁵ YK:n turvallisuusneuvoston päätöslauselmat ovat saatavissa internet-lähteestä:

http://www.un.org/Docs/sc/unsc_resolutions.html, 10.10.2008

²⁶ Venäjän YK:n turvallisuusneuvoston pysyvän edustajan Sergei Lavrovin lausunto YK:n internet-sivuilta http://www.un.int/russia/statemnt/sc/1998/98_09_23.htm#english, 10.10.2008

²⁷ Ahtisaari, s.32. Pohjois-Atlantin neuvosto on ylin päätöksentekoeelin Natossa.

²⁸ http://www.un.org/Docs/sc/unsc_resolutions.html, 10.10.2008

²⁹ Visuri, s.87-96

Suurvaltojen muodostama yhteysryhmä (Yhdysvallat, Venäjä, Iso-Britannia, Saksa, Ranska ja Italia) tuomitsi Racakin joukkosurmat ja se esitti osapuolille kutsun saapua konferenssiin 06.02.1999 Rambouilletin linnaan Ranskaan sopimuksen saavuttamiseksi. Yhteysryhmä oli hahmotellut valmiiksi sopimusluonnoksen. Rambouilletissa monimutkaista konfliktia yritettiin ratkaista muutamassa viikossa. Konferenssin tarkoituksena oli toteuttaa saneluratkaisu, josta ei ollut tarkoitukseen neuvotella. Yhdysvallat otti hallitsevan roolin konferenssissa, jolloin muut jäsenet ja erityisesti Venäjä joutuivat syrjään päätöksenteosta. Lopulta sopimuksen allekirjoitti vain albaaniosapuoli 18.03.1999.

Sopimuksen poliittisessa osuudessa Kosovon itsenäisyydestä olisi mahdollista järjestää kansanäänestys kolmen vuoden kuluttua. Sotilaallisessa osuudessa sopimuksen toimeenpanosta vastaisivat Nato-joukot.³⁰ Konferenssin epäonnistumiseen olennaisesti vaikuttivat serbien vastustus itsenäisyyskysymyksessä sekä Naton sotilaallisesta läsnäolosta Kosovossa. Venäjä asetti sotilaallisen osan toteutuksen ehdoksi Jugoslavian suostumuksen. Yhdysvaltojen sanelema Naton sotilaallinen läsnäolo olisi käytännössä tarkoittanut toimintavaltuuksia koko Jugoslavian alueella ja miehitysvallan oikeuksia. Jugoslavia kieltäytyi allekirjoittamasta sopimusta. Konferenssin päätyttyä tuloksettomana yhteysryhmä antoi osapuolille kolme viikkoa jatkoaikaa 23.02.1999.

Rambouilletin konferenssin ja Pariisissa 15.03.1999 käytyjen tuloksettomien neuvottelujen aikana ja niiden jälkeen serbit, albaanit ja Nato valmistautuivat sodan alkamiseen. Neuvotteluiden epäonnistuttua Holbrooke vieraili vielä kerran tuloksettomasti Belgradissa 21.03.1999. Yhdysvaltojen johtamana Nato aloitti ilmaiskut Jugoslaviassa 24.03.1999 ilman YK:n valtuutusta. Venäjä vei asian YK:n turvallisuusneuvostoon tuloksettomasti. Naton toiminnan poliittisena tavoitteena oli saada aikaan Kosovon konfliktin rauhanomainen ratkaisu. Sotilaallinen päämäärä tuki poliittisen päämäärän saavuttamista. Sotilaallisia tavoitteita olivat Jugoslavian armeijan ja poliisin toimien estäminen ja toimintakyvyn lamauttaminen Kosovon kansaa vastaan sekä Jugoslavian suostumus väliaikaiseen poliittiseen järjestelyyn Kosovossa.³¹

³⁰ Rambouilletin sopimus Yhdysvaltojen ulkoministeriön internet-sivuilta: http://www.state.gov/www/regions/eur/ksvo_rambouillet_text.html, 10.10.2008

³¹ Naton pääsihteerin Javier Solanan lausunto 23.03.1999 Naton internet-sivuilta: <http://www.nato.int/docu/pr/1999/p99-040e.htm>, 11.10.2008

Ilma-iskujen jatkuessa tuloksettomina Nato laajensi sotatoimia ja julkaisi uudistetut vaatimuksensa Jugoslavialle 23.04.1999. Vaatimukset käsittivät sotilaallisten toimien lopettamisen, joukkojen poisvetämisen, kansainvälisen sotilaallisen joukon sijoittamisen Kosovoon, pakolaisten turvallisen paluun sekä humanitaarisen avun käynnistämisen.³² Poliittinen ratkaisu rakennettaisiin Rambouilletin sopimuksen, kansainvälisen oikeuden ja YK:n peruskirjan mukaisesti.

Läntisten teollisuusmaiden ja Venäjän yhdessä muodostama G8-ryhmä esitti oman rauhansuunnitelmansa konfliktin ratkaisuksi toukokuun 1999 alussa. Suunnitelman sisältö noudatti Rambouilletin konferenssin tavoitteita ja sisälsi YK:n keskeisen roolin Kosovossa rauhan takaajana sekä kansainvälisen rauhanturvajoukon muodostamisen.³³ G8-ryhmän suunnitelman pohjalta Yhdysvallat ja Venäjä valitsivat rauhanneuvotteluiden vetäjäksi presidentti Martti Ahtisaaren. Useiden neuvotteluiden ja vierailujen jälkeen Ahtisaari ja Venäjän Balkanin erityislähettiläs Viktor Tsernomyrdin esittelivät Milosevicille rauhansuunnitelman, jonka Serbian parlamentti ja Jugoslavian hallitus hyväksyivät 03.06.1999. Sotatoimien lopettamisen ja joukkojen vetäytymisen käynnistävä sopimus allekirjoitettiin 09.06.1999. Nato lopetti ilmaiskut 78 päivän jälkeen 10.06.1999. Samana päivänä annettu YK:n turvallisuusneuvoston päätöslauselma 1244 määritteli Kosovon hallinnollisen aseman ja väliaikaisen hallinnon järjestelyt YK:n valvonnassa.³⁴

2.2 Yhdysvaltojen ja Venäjän tilanne ennen Kosovon sotaa

Kylmän sodan päättyminen 1990-luvun alussa oli parantanut Yhdysvaltojen ja Venäjän välisiä suhteita. Osapuolet eivät nähneet toisiaan vihollisina. Kansainvälisessä politiikassa Yhdysvallat kuitenkin oli ainoana supervaltana hegemonisessa asemassa Venäjän menetettyä suurvalta-asemansa. Kansainvälisessä politiikassa syntyi käsitys yksinapaisesta maailmasta, jossa Yhdysvallat toimi johtovaltiona. Venäjän tavoitteena oli kuitenkin haastaa Yhdysvaltojen hegemonia-asema ja politiikassaan se korosti moninapaisuuden merkitystä.³⁵ Osapuolten välinen aseellisen konfliktin uhka oli vähäinen.

³² Naton Pohjois-Atlantin neuvoston lausunto 23.04.1999 Naton internet-sivuilta: <http://www.nato.int/docu/pr/1999/p99-062e.htm>, 11.10.2008

³³ Ahtisaari, s.55-56

³⁴ YK:n turvallisuusneuvoston päätöslauselmat (Päätöslauselma 1244 on Liitteenä 1) ovat saatavissa internet-lähteestä: http://www.un.org/Docs/sc/unsc_resolutions.html, 11.10.2008

³⁵ Jan Hallenberg, Håkan Karlsson: Changing Transatlantic Security Relations, Milton Park 2006, s.184-186

Osapuolten suhteet kehittyivät ja yhteinen poliittinen kulttuuri muodostui asioista keskustelemisen ja sopimisen kautta entisten vihollisuuksien sijaan. Jatkuva vuorovaikutus ja yhteiset toimintasäännöt kansainvälisessä politiikassa vaikuttivat rakentavasti osapuolten suhteisiin.³⁶ Suhteita ylläpidettiin kahdenvälisesti ja kansainvälisissä yhteisöissä. Yhteisen sosiaalisen rakenteen muodostumiselle vaikeuksia kuitenkin aiheuttivat amerikkalaisen ja venäläisen identiteetin väliset erot.

Valtioiden identiteetit muokkautuvat vuorovaikutuksessa ja identiteetillä on merkitystä valtion poliittisessa toiminnassa. Yhdysvaltojen hegemonia-asema vaikutti sen toimintaan jo ennen Kosovon sotaa. Ainoana supervaltana se koki velvollisuudekseen puuttua eri konflikteihin ja oletti muiden valtioiden myös tunnustavan tämän oikeuden. Länsimaisen globalisaation ja amerikkalaisuuden leviäminen kaikkialle maailmaan tuki Yhdysvaltojen asemaa maailman johtovaltiona. Samalla se herätti myös kritiikkiä ja kateutta Yhdysvaltoja kohtaan. Yhdysvaltojen identiteetille oli keskeistä oman vaikutusvallan ylläpitäminen.

Venäjä yksinapaisuuden haastajavaltona korosti omassa politiikassaan kansainvälisten järjestöjen merkitystä konfliktinratkaisussa. Venäläiselle identiteetille oli tärkeää menetetyn vaikutusvallan ja venäläisen imperiumin palauttaminen. Venäläisen yhteiskunnan taloudellinen tila oli parantunut 1990-luvulla ja se oli omaksunut länsimaisia vaikutteita. Neuvostoliiton hajoamisen jälkeisen sekavan ajanjakson jälkeen Venäjä halusi kasvattaa vaikutusvaltaansa erityisesti sen lähipiirissä oleviin valtioihin. Erilaisiin identiteetteihin perustuneet osapuolten näkemyserot ja odotukset olivat selkeästi ristiriidassa keskenään Kosovon konfliktissa.

Molemmat osapuolet pyrkivät pitämään Kosovon sotaa edeltäneen aikakauden diskursiivisen ympäristön neutraalina. Yhdysvaltojen oma näkemys asemastaan maailman johtovaltiona oli näkyvästi esillä. Yhdysvaltojen näkemyksistä Venäjästä ja sen muodostamasta mahdollisesta uhkasta tulevaisuudessa ei kuitenkaan julkisesti keskusteltu. Venäjän länteen suuntautuneisuuden ajanjakso jäi lyhyeksi 1990-luvun alussa. Venäjän julkisena tavoitteena oli moninapainen maailmanjärjestys, johon se pyrki yhteistyön ja kansainvälisten järjestöjen aseman korostamisen kautta.

³⁶ Presidentti Bill Clinton korostaa vuoden 1998 State of the Union-puheessaan yhteistyön ja keskinäisriippuvuuden merkitystä. State of the Union Address on vuosittainen ja keskeinen Yhdysvaltojen presidentin tavoitteita ja politiikkaa käsittelevä puhe. Washington Postin internet-sivuilta <http://www.washingtonpost.com/wp-srv/politics/special/states/docs/sou98.htm>, 25.10.2008

Yhdysvaltojen asemaa ja johtajuutta ei suoraan julkisuudessa kritisoitu. Venäjä pyrki parantamaan ja korostamaan omaa suurvalta-asemaansa.³⁷

2.3 Yhdysvallat ja Venäjä Kosovon sodassa

2.3.1 Aika ennen ilmapommituksia

Kosovon konfliktin kärjistyessä Yhdysvaltojen ja Venäjän suhteet huononivat. Osapuolten näkemykset konfliktin ratkaisuksi erosivat huomattavasti. Yhdysvallat pyrki ratkaisuun asemaansa ja voimaa käyttäen. Venäjä vallinneen politiikkansa mukaisesti pyrki diplomaattiseen ratkaisuun kansainvälisessä yhteisössä. Kosovon konfliktin syihin ja tapahtumiin on löydettävissä selvitystä Yhdysvaltojen ja Venäjän suhteista.

YK:n turvallisuusneuvoston päätöslauselmiin 1160 (31.03.1998) ja 1199 johtaneet neuvottelut aloittivat osapuolten konfliktin ratkaisun.³⁸ Päätöslauselma 1160 käsitti asevientikiellon Jugoslaviaan ja määritelmän jatkotoimenpiteistä ellei Jugoslavia suostu keskusteluihin Kosovon tulevaisuudesta. Venäjän tavoitteille päätöslauselma sopi, koska se ei käyttänyt turvallisuusneuvostossa veto-oikeuttaan lauselman kaatamiseksi. Päätöslauselmalla Venäjä halusi antaa Jugoslavialle viimeisen varoituksen ja olla mukana ratkaisun löytämiseksi kansainvälisessä yhteisössä. Venäjä korosti YK:n ja turvallisuusneuvoston merkitystä, eikä halunnut eristäytyä sen päätöksenteosta. Lauselmassa mukana olollaan Venäjä ei kuitenkaan halunnut valtuuttaa voimankäyttöä Jugoslaviaa vastaan.³⁹

Päätöslauselma 1199 sisälsi Jugoslavian sortotoimien lopettamisen Kosovossa, kansainvälisen valvonnan Kosovossa ja mahdollisuuden jatkotoimenpiteisiin. Mahdollisten jatkotoimenpiteiden sisältö jätettiin avoimeksi. Venäjä oli mukana päätöslauselmassa edellyttäen mahdollisten jatkotoimien hyväksyttämistä turvallisuusneuvostossa, jossa tarpeen mukaan se voisi käyttää veto-oikeuttaan Yhdysvaltojen ja Naton suunnitelmien estämiseksi. Venäjän pysyvä edustaja YK:n turvallisuusneuvostossa Sergei Lavrov esitti lausunnossaan selkeästi Venäjän

³⁷ Hallenberg - Karlsson, s.186-188

³⁸ YK:n turvallisuusneuvoston päätöslauselmat ovat saatavissa internet-lähteestä: http://www.un.org/Docs/sc/unsc_resolutions.html, 10.10.2008

³⁹ Martin A. Smith: Russia and NATO since 1991, Milton Park 2006, s.77-78

kannan ratkaisun saavuttamiseksi.⁴⁰ Lausunnossaan Lavrov kertasi Venäjän näkemyksen Kosovon tilanteen rauhanomaisesta ratkaisemisesta kansainvälisessä yhteistyössä ja painotti Venäjän mielipidettä pidättäytymisessä voiman käytössä.

Yhdysvalloille päätöslauselmat olivat osa diplomaattista ratkaisua ja vuorovaikutuksen ylläpitoa Venäjän kanssa. Toisaalla Yhdysvaltojen johtama Nato valmistautui voiman käyttöön konfliktin ratkaisemiseksi. Heti päätöslauselma 1199:n jälkeisenä päivänä Nato pyysi jäsenvaltioiltaan sitoumuksia ilmaiskuihin. Yhtäläillä kuin Venäjänkin Yhdysvallat halusi varoittaa Jugoslaviaa viimeisen kerran. Yhdysvaltojen ulkoministeri Madeleine Albright edellytti päätöslauselma 1199:ää koskevassa lausunnossaan 23.09.1998 merkittäviä ja nopeita toimia Jugoslavian hallitukselta ja mainitsi myös Yhdysvaltojen ja muiden turvallisuusneuvoston jäsenmaiden virallisen kannan valmiudesta vastatoimiin.⁴¹

Yhdysvallat asemansa mukaisesti halusi toimia johtovaltiona maailmassa ja Kosovon konflikti oli Yhdysvalloille eräänlainen näytön paikka. Yhdysvaltojen tavoitteena oli vakauden ja demokratian levittämisen kautta saada rauha alueelle. Yhdysvaltojen toiminta tähtäsi itäisen Euroopan valtioiden länsimaistamiseen. Toisena keskeisenä elementtinä oli Naton asema ja tulevaisuus. Kylmän sodan päätyttyä Naton olemassaolo oli kyseenalaistettu. Yhdysvaltojen toimet ja Naton käyttö oikeuttaisivat osaltaan Naton olemassaolon tulevaisuudessakin. Kosovon itsenäisyyttä Yhdysvallat ei kuitenkaan kannattanut.

Yhdysvaltojen tavoitteet ja perustelut konfliktin ratkaisemiseksi ovat havaittavissa apulaisulkoministeri Strobe Talbottin puheesta 09.10.1998.⁴² Yhdysvalloissa käydyissä diskursseissa Kosovon tilanne nostettiin keskeiseksi turvallisuusuhaksi Euroopan ohella myös kotimaassa. Tärkeää olisi alueen rauhoittaminen ja demokratian saavuttaminen tasapainottomalla Itä-Euroopan ja Balkanin alueella. Talbottin mukaan voiman käytöllä uhkaamisen painoarvo on suuri konfliktin ratkaisuksi ja sanoo Venäjän olevan haluton siihen. Puheesta ilmenee Yhdysvaltojen virallinen poliittinen diskurssi, jonka mukaisesti Yhdysvaltojen ja Venäjän yhteistyöhaasteet eivät ole riippuvaisia voiman käytön erimielisyyksistä vaan

⁴⁰ Venäjän YK:n turvallisuusneuvoston pysyvän edustajan Sergei Lavrovin lausunto YK:n sivuilta http://www.un.int/russia/statemnt/sc/1998/98_09_23.htm#english, 10.10.2008

⁴¹ Ulkoministeri Albrightin lausunto Yhdysvaltojen ulkoministeriön sivuilta <http://secretary.state.gov/www/statements/1998/980923.html>, 16.11.2008

⁴² Apulaisulkoministeri Talbottin puhe Yhdysvaltojen ulkoministeriön sivuilta http://www.state.gov/www/policy_remarks/981009_talbot_forpol.html, 16.11.2008

pikemmin Venäjän sisäisestä kehitysvaiheesta. Venäjän integroituminen länteen on vaarassa huonon taloudellisen tilanteen vuoksi.

Racakin joukkosurmiin konkretisoitui Richard Holbrooken vuoden 1998 lokakuussa neuvotteleman aseleposopimuksen raukeaminen. Racakin tapahtumia seurannut poliittinen paine konfliktin ratkaisemiseksi sai Yhdysvallat ja Venäjän tehostamaan neuvotteluratkaisun saavuttamista. Yhdysvaltojen ja Venäjän välinen virallinen poliittinen diskurssi halusi ja edellytti diplomaattista ratkaisua konfliktiin. Yhdysvaltojen ulkoministerin Madeleine Albrightin ja Venäjän ulkoministeri Igor Ivanovin yhteislausunto 26.01.1999 korosti osapuolten halua tiiviiseen yhteistyöhön ja koordinoituun yhteiseen tukeen Kosovon tilanteen ratkaisemiseksi. Molemmat osapuolet vaativat Jugoslavian yhteistyötä ja väkivaltaisuuksien lopettamista.⁴³

Diskurssi sai jatkoa Rambouilletissa järjestetyssä konferenssissa. Rambouilletin konferenssissa osapuolten todelliset tavoitteet selkenivät. Venäjä halusi slaavilaisena valtiona varmistaa Jugoslavian oikeudenmukaisen kohtelun ja rauhanomaisen ratkaisun kansainvälisessä yhteisössä. Venäjän näkemyksen mukaan Yhdysvallat vain haki riittäviä perusteita neuvotteluiden epäonnistumiseksi, Jugoslavian syyllistämiseksi ja ilmapommitusten aloittamiseksi. Venäjällä Yhdysvaltojen ja Naton toiminta nähtiin myös uhkana oman maan turvallisuudelle. Tulevaisuudessa myös Venäjä voisi olla vastaavien toimien kohteena. Venäjän mukaan Yhdysvallat näytti huonoa esimerkkiä oikeudettomista toimista oman alueen ulkopuolella suvereenia valtiota kohtaan.⁴⁴

Yhdysvaltojen mukaan Venäjän ajama poliittinen linja oli liian pehmeä ja serbimyönteinen. Linja oli soveltumaton suurvallalle, joka pyrkii yhteiseen ratkaisuun muiden valtioiden kanssa.⁴⁵ Ulkoministeri Albright oli voimakkain voiman käytön puolestapuhuja konferenssin aikana.⁴⁶ Ongelmaksi konferenssissa muodostui sopimusluonnoksen monimutkaisuus ja erimielisyydet keskeisissä sotilaallisissa kysymyksissä. Pitkäaikaisen konfliktin ratkaisuyritys muutamassa viikossa oli mahdotonta. Lopulta Yhdysvaltojen konferenssissa esittämä saneluratkaisu sotilaallisine osineen ja Venäjän kokonaisvaltainen ignorointi konferenssin

⁴³ Albrightin ja Ivanovin yhteislausunto Yhdysvaltojen ulkoministeriön sivuilta <http://secretary.state.gov/www/statements/1999/990126.html>, 23.11.2008

⁴⁴ Lionel Ponsard: Russia, NATO and Cooperative Security, Milton Park 2007, s.72-73, sekä Venäjän johdon lausuntoja koskeva artikkeli Norjan Ulkopoliittisen instituutin Venäjän tutkimuksen keskuksen tietokannasta <http://www2.nupi.no/cgi-win//Russland/krono.exe?3947>, 23.11.2008

⁴⁵ Smith, s.79

⁴⁶ Albrightin lausuntoja konferenssin ajalta: http://www.state.gov/www/regions/eur/99_dayton.html, 23.11.2008

päätöslauselmassa oli keskeinen osapuolten suhteita huonontanut asia. Epäonnistuminen konferenssissa johti Naton pommitusten aloittamiseen.

2.3.2 Ilmapommitukset

Ilmapommitusten alkaessa keskeistä oli keskustelu niiden laillisuudesta. Naton peruskirjan (Washingtonissa allekirjoitettu sopimus 04.04.1949) toimivaltuudet nojaavat YK:n peruskirjaan. YK:n peruskirjan mukaisesti kiistojen selvittämiseksi tulee käyttää rauhanomaisia menetelmiä. Nato perusteli ilmapommitusten laillisuutta kansainvälisen oikeuden uusilla painotuksilla ihmisoikeuksien ja vähemmistöjen suojan turvaamisella. Toisena perusteluna oli vallinnut pakkotilanne kansainvälisen rauhan ja – turvallisuuden takaamiseksi.⁴⁷

Ilmapommitusten laillisuutta käsiteltiin YK:n turvallisuusneuvostossa Venäjän aloitteesta. Vastustuksesta huolimatta aloite hylättiin. Venäjä tuomitsi jyrkin sanoin ilmapommitusten laillisuuden. Venäjän YK-lähettiläs Lavrovin lausunto 24.03.1999 selvittää tarkoin Venäjän näkemyksen tilanteesta.⁴⁸ Lavrovin mukaan Nato on törkeästi rikkonut turvallisuusneuvoston päätöksiä ja kansainvälistä lakia. Nato ei voi puuttua tunnustettujen ja itsenäisten valtioiden asioihin. Naton tulee noudattaa kansainvälisiä sopimuksia ja sen toimet Jugoslaviassa ovat laittomia. Venäjä vastusti pommituksia ja vaati niiden välitöntä lopettamista. Naton toimet vaarantavat kansainvälisen turvallisuuden. Jyrkän vastustuksen taustalla vaikutti ennen kaikkea Venäjän kansainvälinen asema ja vaikutusvalta. Venäjän ja YK:n turvallisuusneuvoston huomiotta jättäminen oli Venäjän kannalta sen suurvalta- ja päätösvalta-aseman vähättelyä ja perinteisen venäläisen vaikutusvallan loukkaamista.⁴⁹

Virallisen retoriikan ja diskurssien taustalla Venäjä kuitenkin oletetusta poiketen säilytti suhteensa Yhdysvaltoihin lähes ennallaan. Virallisesti Venäjä irtisanoitui Naton toiminnasta ja Nato-Venäjä-yhteisneuvostosta. Taustalla suhteet Yhdysvaltojen säilyivät, eikä Venäjällä ollut mitään aikomusta sotilaallisiin vastatoimiin Naton vastaan. Kolme keskeistä syytä vaikutti Venäjän politiikkaan ja suhteisiin. Venäjän talous oli heikossa tilassa ja riippuvainen länsimaiden tuesta.

⁴⁷ Visuri, s.114-115

⁴⁸ Venäjän YK:n turvallisuusneuvoston pysyvän edustajan Sergei Lavrovin lausunto YK:n sivuilta http://www.un.int/russia/statemnt/sc/1999/99_03_24.htm#english, 23.11.2008

⁴⁹ Ponsard, s. 72-73

Venäjä ei halunnut eristää itse itseään Euroopasta ja päätöksenteosta. Lisäksi Venäjä tiedosti kyvyttömyytensä tehdä mitään ilmapommituksille eikä se aikonutkaan aloittaa minkäänlaisia voimatoimia Jugoslaviassa.⁵⁰

Yhdysvalloissa presidentti Clinton perusteli ilmaiskujen tarvetta puheessaan 24.03.1999.⁵¹ Clintonin mukaan Yhdysvallat pyrkii estämään laajemman sodan. Toiminnan taustalla olivat yhteiset arvot, kansakunnan intressit ja rauhan takaaminen alueella. Laajat perustelut sisälsivät kertauksen Kosovon viimeaikaisista tapahtumista, Balkanin muista sodista ja jopa vertauksen maailmansotiin. Puheessa Clinton määritteli tavoitteet ilmapommituksille. Väkivaltaisuuksien lopettaminen ja vetäytyminen, kansainvälinen valvonta ja demokratia alueella olivat keskeisimmät alueet. Puheen tarkoituksena oli parantaa ja perustella ilmapommitusten häilyvää kansainvälisoikeudellista asemaa ja vastata ilmenneeseen kansainväliseen kritiikkiin.

Kuukauden jatkuneiden ilmapommitusten jälkeen Yhdysvaltojen ja Naton johto totesivat niiden tehottomuuden. Jugoslavian hallituksen joukot olivat yhä Kosovossa. Näkyväksi ongelmaksi muodostui jatkuvasti kasvava pakolaisvirta pois Kosovosta. Nato joutui tarkistamaan tavoitteitaan ja vaatimuksiaan Jugoslavialle. Presidentti Clinton ja Naton pääsihteeri Solana antoivat yhteishaastattelun 22.04.1999.⁵² Haastattelussa vakuutetaan liittouman olevan yhtenäinen ja pitävän kiinni tavoitteistaan. Osapuolet halusivat ratkaista kriisin ja pakolaisongelman Naton tinkimättömällä toiminnalla. Haastattelun mukaan ihmisten tulee saada palata turvallisesti koteihinsa kansainvälisen turvallisuusjoukon valvonnassa nauttien vapaudesta ja itsehallinnosta.

Ilmapommitusten vastustuksestaan ja lausunnoistaan huolimatta Venäjä oli koko ajan valmis diplomaattiseen ratkaisuun länsimaiden kanssa. Heti pommitusten alettua Venäjä oli keskusteluyhteydessä lähinnä Naton eurooppalaisten jäsenvaltioiden kanssa. Venäjällä katsottiin paremmaksi vaihtoehdoksi koalition muodostaminen Naton sisällä enemmän kuin suorat keskustelut Yhdysvaltojen kanssa. Venäjän tavoitteena oli näin saada paremmat asemat konfliktin

⁵⁰ Smith, s.80-81

⁵¹ Presidentti Clintonin puhe 24.03.1999 kansakunnalle Yhdysvaltojen presidenttien julkisten papereiden arkistosta <http://frwebgate3.access.gpo.gov/cgi-bin/TEXTgate.cgi?WAISdocID=46180331217+11+1+0&WAIAction=retrieve>, 23.11.2008

⁵² Presidentti Clintonin ja pääsihteeri Solanan yhteishaastattelu Yhdysvaltojen presidenttien julkisten papereiden arkistosta <http://frwebgate3.access.gpo.gov/cgi-bin/TEXTgate.cgi?WAISdocID=95516224430+8+1+0&WAIAction=retrieve>, 29.11.2008

diplomaattisessa ratkaisussa. Keskusteluiden tuloksena ainakin mediassa syntyi käsitys Venäjän tarpeellisuudesta ratkaisun saavuttamiseksi. Ratkaisussa mukanaolon merkityksellisyydestä Venäjälle hyvänä esimerkkinä oli presidentti Jeltsinin nimitettyä luottomiehensä Viktor Tsernomyrdinin Jugoslavian konfliktin erityislähettilääkseen ohi istuneen pääministerin Jevgeni Primakovin.⁵³

Ilmapommitusten jatkuessa tehottomina ja kansainvälisen poliittisen paineen kasvaessa myös Yhdysvallat ryhtyi etsimään diplomaattista ratkaisua. Presidentti Clintonin ja presidentti Jeltsinin välisissä keskusteluissa sovittiin yhteisten neuvotteluiden aloittamisesta huhtikuun lopulla 1999. Venäjän neuvottelijana oli Tsernomyrdin ja Yhdysvaltojen edustajaksi valittiin apulaisulkoministeri Talbott.⁵⁴ Pohjana neuvotteluille oli lähinnä Saksan aloitteesta hahmoteltu G-8-ryhmän suunnitelma. Osapuolten välisissä keskusteluissa sovittiin presidentti Ahtisaaren mukaan ottamisesta Euroopan Unionin edustajana toukokuun alusta 1999.

Kolmenkeskisten neuvotteluiden käynnistyttyä Yhdysvaltojen ja Venäjän keskinäiset suhteet eivät olleet parhaat mahdolliset. Yhdysvalloissa pommitusten tehottomuus ja Milosevicin vallassa pysyminen tarkoittivat pommitusten jatkamista ja sotilaallisen vaihtoehdon toteuttamista. Yhteiset neuvottelut tukivat Naton yhtenäisyyttä ja osaltaan korjasivat Venäjä-suhteita. Venäjää tarvittiin yhteiseen päätökseen YK:n turvallisuusneuvostossa ja venäläisiä sotilaita takuumiehiksi Jugoslavialle. Venäjälle neuvottelut tarjosivat halutun mahdollisuuden toimia kansainvälisen diplomatian näyttämöllä ja mahdollisuuden osoittaa Venäjän aseman tärkeyttä maailmanpolitiikassa.⁵⁵

Yhdysvaltojen ja Venäjän välinen keskeinen ongelma neuvotteluissa koski rauhansopimuksen jälkeistä sotilaallista toimintaa. Venäjä vaati pommitusten pikaista lopettamista, tasapuolista asemaa neuvotteluissa, YK:n turvallisuusneuvoston päätöstä ja rauhanturvajoukkoja, joissa Venäjällä olisi oma alue YK:n johdossa. Yhdysvallat halusi Nato-joukkojen vastaavan sotilaallisista toimista ja venäläisten joukkojen toimivan niiden alaisuudessa. YK huolehtisi ainoastaan siviilihallinnosta. Osapuolet pääsivät kompromissiratkaisuun G8-maiden

⁵³ Smith, s.81-82

⁵⁴ Smith, s.83-84

⁵⁵ Ahtisaari, s.16-17

kokouksessa Petersbergissä 06.05.1999. Petersbergin G-8 julistuksessa⁵⁶ osapuolet pääsivät yhteisymmärrykseen YK:n asemasta ja turvallisuusneuvoston päätöslauselman tarpeellisuudesta. Julistuksessa kuitenkin todetaan vain kansainvälisen turvallisuusläsnäolon tarpeellisuus Kosovossa, jonka tulee sisältää Naton läsnäolo yhteisessä johdossa. Yhteistä johtoa ei erikseen määritelty. Kosovon poliittinen kehitys toteutettaisiin Rambouilletin sopimuksen puitteissa.

Talbottin, Tsernomyrdinin ja Ahtisaaren väliset neuvottelut jatkuivat koko toukokuun. Venäläisten vaatimukset ilmapommitusten lopettamiseksi jatkuivat. Venäjän tilanne neuvotteluissa oli kaksijakoinen. Osaltaan Venäjä halusi olla mukana kansainvälisessä diplomaattisessa ratkaisussa. Toisaalta Venäjän sisäinen tilanne oli ristiriitainen. Naton kanssa ei haluttu yhteistyötä ja sen laajenemishaluja pelättiin. Osa venäläisistä näki valtion Naton käskyläisenä, joka laati ehtoja ystävällismieliselle slaavilaisvaltiolle. Presidentti Jeltsin ja Tsernomyrdin joutuivat tasapainottelemaan sisä- ja ulkopolitiikan välillä.⁵⁷

Pommitusten yhä jatkuessa Tsernomyrdin kirjoitti Washington Postiin 27.05.1999 artikkelin.⁵⁸ Artikkelissa Tsernomyrdin tuomitsee kovin sanoin ilmapommitukset oikeudettomina. Tsernomyrdin vastaa myös presidentti Clintonin aiemmin antamaan haastatteluun, jossa Clinton kertoo Venäjän olevan mukana etsimässä keinoja Jugoslavian suostumukseen saavuttamiseksi ja yhteistyön vahvistavan Nato-Venäjä-suhteita. Tsernomyrdin kiistää nämä väitteet ja kertoo Venäjän olevan mukana välittäjänä YK-joukkojen sijoittamiseksi Kosovoon ja Jugoslavian suvereniteetin vahvistamiseksi. Venäjä ei ole mukana Naton strategisissa tavoitteissa Milosevicin kukistamiseksi ja Naton protektoraatin perustamiseksi Kosovoon. Tsernomyrdin sanoo Yhdysvaltojen ja Venäjän suhteiden palanneen taaksepäin useita vuosikymmeniä. Artikkelin lopussa Tsernomyrdin uhkaa ehdottaa Jeltsinille Venäjän vetäytymistä neuvotteluista, kaikenlaisen yhteistyön lopettamista länsivaltojen kanssa sekä veto-oikeuden käyttämistä turvallisuusneuvoston Jugoslavia-lausunnonssa ellei ilmapommituksia lopeteta.

⁵⁶ G8-julistus on liitteenä YK:n turvallisuusneuvoston päätöslauselmassa 1244, http://www.un.org/Docs/sc/unsc_resolutions.html, 30.11.2008

⁵⁷ Venäjän johdon lausuntoja koskeva artikkeli Norjan Ulkopoliittisen instituutin Venäjän tutkimuksen keskuksen tietokannasta <http://www2.nupi.no/cgi-win//Russland/krono.exe?4183>, 30.11.2008

⁵⁸ Tsernomyrdinin ”Bombs rule out talk of peace”-artikkeli Washington Postin internet-sivuilta: <http://www.washingtonpost.com/wp-srv/inatl/longterm/balkans/stories/chernomyrdin/052799.htm>, 03.11.2008

Yhdysvallat puolestaan piti tiukasti kiinni Naton huhtikuun 24.päivän vaatimuksista. Kansainvälisen rauhanturvajoukon tuli olla Nato-johtoinen. Keskusteluissa pyrittiin selvittämään millaisen koostumuksen Venäjä olisi valmis hyväksymään. Yhdysvaltojen mukaan turvallisten olojen takaamiseksi kaikille ja albaanien paluumuuton alkamiseksi vaativat Naton joukkojen läsnäolon. Ongelmana oli miten sovitaan yhteen yhden johdon alainen Nato-joukko ja Venäjän vaatimus sen joukkojen kuulumattomuudesta Nato-johdon alaisuuteen. Yhdysvaltojen tavoitteena oli yhteinen ehdotus, joka annettaisiin Milosevicille.⁵⁹ Ulkoministeri Albrightin lausunto 21.05.1999 kertoo Yhdysvaltojen kannan.⁶⁰ Ilmaiskut tulevat jatkumaan kunnes vaatimukset toteutetaan. Milosevic ei tule voittamaan Kosovossa eikä neuvottelupöydässä.

Osapuolten väliset neuvottelut tuottivat viimein yhteisen rauhansuunnitelman Saksan Petersbergissä 01.-02.06.1999. Rauhanturvajoukon asema ja johtosuhteet jäivät suunnitelmassa vielä epäselväksi, mutta siitä oli tarkoitus sopia myöhemmin. Ahtisaari ja Tsernomyrdin hyväksyttivät suunnitelman Jugoslaviassa 03.06.1999. Serbian parlamentin ja Jugoslavian hallituksen hyväksymän rauhansuunnitelman sisältö oli pääpiirteittäin sama kuin G8-maiden julistuksessa. Yhdysvaltojen ja Venäjän reaktiot rauhansopimukseen olivat erilaisia. Yhdysvallat oli epäilevä Jugoslavian halusta sopimuksen noudattamiseen. Sodan päättyminen haluttiin näyttävän voitolta eikä kompromissilta. Ilmapommituksia jatkettiin, jotta rauhansopimuksen toimeenpanosta länsivaltojen ehdoin oltaisiin varmoja. Venäjä puolestaan pyrki varmistamaan oman osuutensa sopimuksen välityksen kunniaista ja osallistumisestaan rauhanturvaoperaatioon itsenäisenä ja YK:n alaisena osapuolena.⁶¹

Yhdysvallat ja Nato lopettivat ilmapommitukset 10.06.1999 sotatoimien lopettamisen ja joukkojen vetäytymisen käynnistäneen sopimuksen allekirjoittamisen jälkeen. Samana päivänä YK:n turvallisuusneuvoston päätöslauselma 1244 määritteli Kosovon hallinnollisen aseman ja väliaikaisen hallinnon järjestelyt YK:n valvonnassa. Päätöslauselma toimi samalla mandaattina kansainvälisten joukkojen lähettämiseksi Kosovoon.⁶²

⁵⁹ Ahtisaari, s.147-151

⁶⁰ Ulkoministeri Albrightin lausunto Yhdysvaltojen ulkoministeriön sivuilta: <http://secretary.state.gov/www/statements/1999/990521.html>, 30.11.2008

⁶¹ Visuri, s.151-155

⁶² YK:n turvallisuusneuvoston päätöslauselmat ovat saatavissa internet-lähteestä: http://www.un.org/Docs/sc/unsc_resolutions.html, 11.10.2008

Presidentti Clinton puhui heti pommitusten päätyttyä 10.06.1999.⁶³ Puheessaan Clinton totesi voiton saavutetun turvallisemman maailman, Yhdysvaltojen demokraattisten arvojen ja vahvemman Amerikan puolesta. Clintonin mukaan asevoimat määrättiin taisteluun kolmen tavoitteen vuoksi. Albaanien tulisi olla mahdollista palata kotiin turvallisesti ja itsehallinnon omaavina. Kärsimystä aiheuttaneiden serbijoukkojen piti poistua Kosovosta. Lisäksi Kosovoon tuli perustaa ytimeltään Nato-muodosteinainen rauhanturvajoukko, joka vastaisi niin albaaneiden kuin serbienkin turvallisuudesta. Clinton kiitti Venäjää mukanaolosta konfliktin ratkaisussa ja toivoi Venäjän osallisuutta myös rauhanturvaoperaatioissa.

Venäjän rooli konfliktin ratkaisussa oli tärkeä. Ainoastaan Venäjällä oli selkeä keskusteluyhteys Jugoslavian johdon kanssa. Ajoittain se sivuutettiin länsivaltojen päätöksenteossa ja rauhanturvaoperaation vastuunjaosta muodostui Venäjälle keskeinen kysymys. Venäjän YK:n turvallisuusneuvoston pysyvä edustaja Lavrov puhui päätöslauselma 1244:n käsittelykokouksessa 10.06.1999.⁶⁴ Lavrov korosti YK:n merkitystä Kosovon tilanteen hallitsemiseksi. YK:n tulee pitää tuleva rauhanturvajoukko tiukasti otteessaan. Lavrov tuomitsi Naton toimet oikeudettomina, YK:n peruskirjan vastaisina ja humanitäärisen katastrofin huomiotta jättävinä. Kaikki kansainväliset konfliktit tulee ratkaista kansainvälisen lain puitteissa eikä Natolla ole mitään erikoisasemaa. Lopuksi Lavrov totesi päätöslauselmalla olevan suurempi poliittinen merkitys moninapaisen maailmanjärjestyksen saavuttamisen tarpeellisuudesta.

2.4 Johtopäätökset ja suhteiden tila

Kylmän sodan päättyminen muutti kansainvälistä poliittista järjestelmää. Wendtin teorian mukainen sosiaalisen rakenteen muodostuminen Yhdysvaltojen ja Venäjän välillä tuli mahdolliseksi vastakkainasettelun päätyttyä. Sosiaalisessa rakenteessa valtiot tiedostetun toiminnan ja politiikan kautta luovat yhteisen rakenteen. Yhteisen rakenteen luonne määrittyy valtioiden toisiinsa kohdistuvien uskomusten ja odotusten perusteella. Yhteisessä rakenteessa valtiot jakavat yhteisen tietouden normien, sääntöjen ja instituutioiden muodossa. Ennen Kosovon sotaa

⁶³ Presidentti Clintonin puhe 10.06.1999 kansakunnalle Yhdysvaltojen presidenttien julkisten papereiden arkistosta <http://frwebgate3.access.gpo.gov/cgi-bin/TEXTgate.cgi?WAISdocID=05524436319+10+1+0&WAIAction=retrieve>, 30.11.2008

⁶⁴ Lavrovin puhe YK:n turvallisuusneuvoston kokouksessa: <http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/PRO/N99/854/44/PDF/N9985444.pdf?OpenElement>, 30.11.2008

Yhdysvaltojen ja Venäjän välille oli muodostunut jonkinasteinen yhteinen poliittinen kulttuuri entisen vastakkainasettelun asemasta.

Haasteita yhteiselle rakenteelle asettivat kuitenkin osapuolten erilaiset identiteetit. Jokaisella valtiolla on identiteetti, mikä vaikuttaa niiden kiinnostuksiin ja poliittiseen toimintaan. Identiteetit muovautuvat vuorovaikutuksessa ja valtiot pyrkivät suhteuttamaan omia valintojaan toisten valtioiden valintoihin. Yhdysvallat oli ennen Kosovon sotaa hegemonisessa asemassa maailmanpolitiikassa, joka selkeästi vaikutti sen toimintaan. Amerikkalaiselle identiteetille oli oleellista oman johtoaseman turvaaminen. Kosovon konfliktin kärjistyessä Yhdysvallat ei kuunnellut muiden osapuolien vastaväitteitä vaan omalla vaikutusvallallaan käynnisti ilmapommitukset Kosovossa tarkoituksenaan saavuttamiseksi. Venäjä puolestaan oli menettänyt Neuvostoliiton aikaisen suurvalta-asemansa. Suhteissaan Yhdysvaltoihin Venäjä oli kaksijakoisessa tilanteessa. Se pyrki käyttäytymään entisen suurvalta-asemansa edellyttämällä tavalla, muttei kuitenkaan ollut varma Yhdysvaltojen suhtautumisesta itseensä. Venäläiselle identiteetille keskeistä oli vaikutusvallan ja venäläisen vuosisataisen imperiumin palauttaminen.

Kosovon sodassa Yhdysvaltojen ja Venäjän identiteettivalinnat olivat vastakkaisia. Yhdysvalloille hegemoniaseman mukanaan tuoma vaikutusvalta mahdollisti puuttumisen Kosovon konfliktiin. Yhdysvallat halusi demokratian levittämällä luoda rauhan ja vakauden niin Balkanille kuin Itä-Eurooppaankin. Venäjä korosti diplomaattisen ratkaisun ja kansainvälisten järjestöjen merkitystä. Sen vaikutusvalta ei riittänyt pysäyttämään Yhdysvaltoja. Venäjä kokikin tullessa sivuutetuksi päätöksenteossa. Naton käyttö ilmapommituksissa koettiin uhkaksi myös Venäjää kohtaan.

Kosovon tapahtumien kärjistyessä identiteettien erot huononsivat suhteita. Yhdysvallat alkoi selkeämmin käyttäytymään hegemoniasemansa mukaisesti ja odotti Venäjältä sopeutumista siihen. Yhdysvallat osoitti kykynsä puuttua maailmanpolitiikan tapahtumiin Kosovossa. Osapuolten suhteet tulehtuivat, koska Venäjä halusi palauttaa oman asemansa ja puolestaan odotti Yhdysvaltojen tunnustavan Venäjän merkityksen maailmanpolitiikassa ja Kosovon tilanteen ratkaisussa. Kansainvälisen diplomatian ja järjestöjen käyttö sivuutettiin ilmapommitusten alkaessa, mikä asetti Venäjän epäedulliseen asemaan.

Yhdysvaltojen ja Venäjän suhteiden rakenne vaihtui molempien puolustaessa omaa näkemystään Wendtin teorian mukaisesta ystävästä kilpailijaksi.

Rambouilletin konferenssista alkaneet näkemuserot huononsivat osapuolten väliset viralliset suhteet hetkellisesti kylmän sodan tasolle. Ilmapommitusten aloittaminen ilman YK:n turvallisuusneuvoston valtuutusta poisti Venäjältä viimeisenkin mahdollisuuden vaikuttamiseen, jonka se koki selkeänä arvovaltatappiona. Ilmapommitusten jatkuessa tehottomina Yhdysvallat kuitenkin tunnusti diplomaattisen ratkaisun tarpeellisuuden yhdessä Venäjän kanssa. Osapuolet pääsivät yhteiseen diplomaattiseen ratkaisuun, jonka ansiosta ilmapommitukset lopetettiin. Molemmat kuitenkin halusivat oman osuutensa tunnustettavan sopimuksen saavuttamisesta. Yhdysvaltojen näkökulmasta demokratia oli voittanut ja maailma olisi entistä turvallisempi. Venäjä puolestaan omalla mukanaolollaan oli todistanut tärkeytensä ja oikeutensa suurvalta-asemaan.

Osapuolten välisille suhteille Kosovon sota tarkoitti 1990-luvun alun hyvien suhteiden vaihtumista epäluuloisiksi ja viileiksi. Suhteiden viilentyminen ei kuitenkaan poistanut osapuolten välistä yhteistä poliittista kulttuuria. Selkeää välirikkoa ei tapahtunut. Ilmapommitusten päätyttyä keskeiseksi ongelmaksi muodostui sopimuksissa määrätyn kansainvälisen rauhanturvajoukon kokoonpano ja johtosuhteet.

Kosovon tulevasta asemasta Yhdysvallat ja Venäjä olivat täysin eri mieltä. Yhdysvallat ei kannattanut Kosovon itsenäisyyttä, mutta Kosovoon rakennettavan YK-johtoisen itsehallinnon tulisi olla demokraattinen ja autonominen osa Jugoslaviaa. Venäjälle ajatuskin autonomisesta Kosovosta oli mahdoton. Yhdysvaltojen sotatoimien katsottiin loukanneen itsenäisen valtion suvereniteettia. Venäjän mukaan Kosovo oli kiinteä osa Jugoslaviaa.

3 YHTEINEN RAUHANTURVAOPERAATIO

3.1 Rauhanturvaoperaation käynnistyminen

Ilmapommitusten päätyttyä tilanne Kosovossa oli kaoottinen. Jugoslavian joukkojen aloittaessa vetäytymisen myös osa serbiväestöstä pakeni väkivaltaisuuksien pelossa Kosovosta. Samanaikaisesti alkoi voimakas albaanien paluumuutto. Eri kansanryhmien välisistä levottomuuksista muodostuikin ongelma yhdessä Kosovoon saapuneiden rauhanturvajoukkojen kanssa. Niin serbiväestö kuin albaanitkin kritisoivat rauhanturvaoperaatiota turvallisuuden ja riittämättömän suojelun puutteesta.

Ennen rauhanturvaoperaation ja YK:n turvallisuusneuvoston päätöslauselma 1244:n syntyä Jugoslavian hallituksen, Naton ja Venäjän väliset erimielisyydet sotilasasioissa olivat suuria. Jugoslavia ei hyväksynyt kansainvälisiä joukkoja Kosovoon ilman päätöslauselmaa eivätkä siksi olleet valmiita vetäytymään, mikä oli ehtona kansainvälisten joukkojen saapumiselle. Venäjä ei suostunut hyväksymään päätöslauselmaa ennen ilmapommitusten lopettamista. Nato puolestaan ei halunnut lopettaa ilmapommituksia ennen todennettua Jugoslavian vetäytymistä Kosovosta. Ratkaisuun päästiin poliittisten neuvotteluiden kautta. Erimielisyyksien ratkaisun lopulliseksi järjestykseksi muodostui G8-maiden suunnitelman luonnos päätöslauselman rungoksi, sotilastekninen sopimus turvallisuustyhjiön välttämiseksi ja todennetun vetäytymisen aloittamiseksi, pommitustauko, turvallisuusneuvoston päätös sekä kansainvälisten joukkojen tulo Kosovoon.⁶⁵

Nato-johtoisen kansainvälisen rauhanturvajoukon KFOR (*Kosovo Force*):n ja Jugoslavian välisestä sotilasteknisestä sopimuksesta (*Military Technical Agreement*)⁶⁶ neuvoteltiin usean päivän ajan. Huomioitavaa neuvotteluissa oli Venäjän roolin puuttuminen. Venäjän edustajana neuvotteluissa vieraili Jugoslavian sotilasasiamies ilman merkittävää panosta. Jugoslavian edustajat olivat pettyneitä Venäjän rooliin koko Kosovon tilanteen ratkaisussa. He halusivat sotatoimien päättyvän ja ratkaisun olevan yhteistoiminnassa länsivaltojen kanssa.⁶⁷ Ongelmista Yhdysvaltojen ja Venäjän rooleissa rauhanturvajoukossa neuvoteltiin myöhemmin.

⁶⁵ Ahtisaari, s.223-224

⁶⁶ Sotilastekninen sopimus Naton internet-sivuilla: <http://www.nato.int/kfor/docu/docs/pdf/mta.pdf>, 15.12.2008

⁶⁷ Ahtisaari, s.224

Osapuolet allekirjoittivat sotilasteknisen sopimuksen 09.06.99. Sopimuksessa määrättiin Jugoslavian asevoimien ja muiden aseellisten joukkojen vaiheittaisesta vetäytymisestä Kosovosta 11 päivän kuluessa ja KFOR-joukkojen tulosta Kosovoon YK:n valtuuttamina. Sopimuksessa määriteltiin KFORin toimivaltuudet ja vastuut Kosovossa. KFOR:lla on oikeus toimia esteittä ja ryhtyä tarpeellisiin toimiin, myös voiman käyttöön luodakseen kaikille kosovolaisille turvallisen ympäristön. KFOR vastaa myös Kosovon rajojen valvonnasta. Jugoslavian joukot vetäytyvät ilman väkivaltaisia toimia ja merkitsevät ansoituksia ja miinoituksia vetäytyessään. Jugoslavian tai Serbian joukoilla ei ole lupaa tulla Kosovoon ilman KFORin komentajan lupaa.

YK:n turvallisuusneuvoston päätöslauselma 1244 virallisti aikaisemmat sopimukset Kosovon tilanteen rauhoittamiseksi.⁶⁸ Päätöslauselman syntymistä olivat edeltäneet kuukausia kestäneet neuvottelut eri osapuolten välillä useissa eri yhteyksissä. Päätöslauselman sisältö noudatti pääpiirteiltään G8-maiden julistuksen ja Milosevicin hyväksymän rauhansuunnitelman sisältöä. Päätöslauselma määrittelee Kosovon aseman väliaikaisesti YK:n hallinnoimana autonomisena osana Jugoslaviaa. Päätöslauselmassa viitataan aikaisempiin päätöslausemiin humanitäärisen kriisin lopettamiseksi ja pakolaisten turvallisen paluun takaamiseksi.

Päätöslauselman mukaan alueen epävaka tilanne aiheuttaa uhan kansainväliselle rauhalle ja turvallisuudelle. Rauhan ja vakauden saavuttamiseksi tulee noudattaa YK:n peruskirjaa ja alueelle perustetaan kansainvälinen rauhanturvajoukko aiemmin sovittujen perusteiden mukaisesti. Naton rooli rauhanturvajoukossa on päätöslauselman mukaan olennainen ja sen tulisi toimia yhteisessä johdossa. Sanamuodot päätöslauselmassa olivat hyvin ympäröityjä ja ne johtuivat Yhdysvaltojen ja Venäjän erimielisyyksistä rauhanturvajoukon kokoonpanosta, johtosuhteista ja vastuualueista. Kosovon siviilihallinnosta vastaisi YK ja sen asettama erityislähettiläs. Kosovon autonomisen siviilihallinnon tavoitteena on demokraattisten hallintoelinten muodostaminen normaalin ja turvallisen elämän takaamiseksi Kosovossa.

Jugoslavian joukot aloittivat vetäytymisen Kosovosta 10.06.99. Sotilasteknisen sopimuksen mukaisesti Nato-johtoiset KFOR-joukot korvaisivat vaiheittain vetäytyvät

⁶⁸ YK:n turvallisuusneuvoston päätöslauselmat ovat saatavissa internet-lähteestä: http://www.un.org/Docs/sc/unsc_resolutions.html, 11.10.2008

Jugoslavian joukot. Yhdysvaltojen ja Venäjän välisten rauhanturvajoukkojen vastuualueita ja Venäjän osuutta niissä koskevien erimielisyyksien takia tilanne ei kehittynyt länsimaiden suunnitelmien mukaisesti. Venäjän Bosnian rauhanturvaoperaatiossa palvelleita sotilaita lähti liikkeelle ja kierrettyään Serbian kautta 200 - 300 sotilasta saapui aamulla 12.06.99 Kosovoon. Venäläiset joukot miehittivät Kosovon pääkaupungin Pristinan lentokentän ja ottivat sen haltuunsa. KFOR-joukot aloittivat siirtymisen Kosovoon muutamaa tuntia myöhemmin. Tapahtunut kiristi entisestään Yhdysvaltojen ja Venäjän suhteita.⁶⁹

Venäjän toiminnan tavoitteena oli oman alueen saamisen varmistaminen keskeiseltä paikalta Kosovossa. Venäjä halusi osoittaa arvoaltaansa ja tukeaan Jugoslavialle. Yhdysvallat sai painostettua Unkarin, Romanian ja Bulgarian hallitukset sulkemaan ilmatilansa Venäjältä. Huoltoreitin katkettua venäläiset joukot joutuivat tukeutumaan alueelle saapuneisiin KFOR-joukkoihin. Nato ei halunnut antaa Venäjälle omaa vastuualuetta, koska se pelkäsi Kosovon jakautuvan kylmän sodan mallin mukaisesti eri osiin.⁷⁰

Yhdysvaltojen ja Venäjän väliset erimielisyydet rauhanturvaoperaatioon osallistumisesta käynnistivät osapuolten väliset neuvottelut. Milosevicin hyväksymässä rauhansopimuksessa ja turvallisuusneuvoston päätöslauselmassa ei selvitetty KFOR-joukkojen johtosuhteita ja eri maiden sijoittamista sektoreihin Kosovossa. Venäjä perusteli omaa toimintaansa ja Natosta riippumattoman valvontasektorin perustamista näillä perusteilla. KFORissa Venäjän asemaa oli pyritty ratkaisemaan heti sotilasteknisen sopimuksen valmistuttua.⁷¹

Neuvotteluissa pyrittiin ratkaisemaan KFOR-operaatioon osallistuvat maat ja operaation organisaatio. Naton ja siihen kuuluvien maiden osalta ongelmaa ei ollut. Yhdysvallat vaati Natolle johtavaa roolia operaatiossa ja Nato-maata johtoon jokaisessa perustettavassa valvontasektorissa. Venäjä oli tehnyt selväksi halunsa osallistua rauhanturvaoperaatioon alusta asti. Venäjän näkemyksen mukaan turvallisuusneuvoston päätöslauselmassa ei mainita Natoa eikä muitakaan maita erityisinä toimijoina. Tämän seurauksena Venäjällä on oikeus viedä joukkojaan Kosovoon ilman Naton lupaakin. Venäjälle kuuluu oma valvontasektori ja sen

⁶⁹ Ahtisaari, s.239

⁷⁰ Visuri, s.158-159

⁷¹ Ahtisaari, s.245

toimintaan voi osallistua mieluiten puolueettomat ja islamilaiset maat. Venäjän mukaan lähinnä Serbiaa oleva pohjoinen osa olisi paras sektori.⁷²

Yhdysvallat ja Venäjä eivät kuitenkaan pitkittäneet ja kärjistäneet liikaa tilannetta. Osapuolet allekirjoittivat neuvotteluiden jälkeen sopimuksen venäläisten joukkojen osallistumisesta KFORin toimintaan (ns. Helsingin sopimus) Helsingissä 18.06.99.⁷³ Sopimuksen mukaisesti Venäjän joukot kuuluvat osaksi Nato-johtoista KFOR-operaatiota ja KFORin komentajan alaisuuteen. Venäläiset joukot vastaavat kuitenkin omasta poliittisesta ja sotilaallisesta kontrollistaan. Venäläisiä joukkoja sijoitetaan Yhdysvaltojen, Ranskan ja Saksan vastuusektoreille. Venäläiset joukot ovat sektorin komentajan alaisuudessa, mutta komentajan esikunnassa on venäläinen upseeri Venäjän edustajana. Pristinan lentokenttä kuuluu Venäjän vastuulle. Sopimuksen mukaan kaikki osapuolet toimivat päätöslauselma 1244:n mandaatilla, noudattavat YK:n peruskirjan säädöksiä sekä sotilasteknisen sopimuksen päätöksiä. KFOR-joukoilla on yhteiset toimivaltuudet ja komentorakenne. Lisäksi Venäjä palauttaa ilmapommitusten takia pois vetämiään edustajia Naton komentorakenteisiin.

KFOR-joukkojen siirtyminen Kosovoon sujui suunnitelmien mukaan 12.06.99 alkaen. Yhteys Jugoslavian armeijaan toimi koko ajan. Jugoslavian joukot vetäytyivät sovituissa 11 päivän aikataulussa. Joukot olivat helpottuneita sodan päättymisestä, eivätkä halunneet antaa aihetta välikohtauksiin. KFOR-joukot ottivat kahden viikon kuluessa haltuunsa Naton käskemät vastuualueet, joita oli yhteensä viisi kappaletta. Oman valvontasektorinsa sai Yhdysvaltojen lisäksi Saksa, Ranska, Iso-Britannia ja Italia. Joukkoja täydennettiin koko ajan ja elokuun loppuun mennessä vahvuus oli jo 46000 sotilasta.⁷⁴

Naton pääsihteeri Javier Solana ilmoitti 20.06.99 Jugoslavian joukkojen Kosovosta vetäytymisen päättyneen ja julisti ilmapommituskampanjan virallisesti päättyneeksi.⁷⁵ Päätöslauselma 1244:n ja rauhansopimuksen mukaisesti Nato ja UCK allekirjoittivat

⁷² Ahtisaari, s.236-237

⁷³ Helsingin sopimus (Agreed Points on Russian Participation in KFOR) Naton internet-sivuilta: <http://www.nato.int/kfor/docu/docs/pdf/helsinki.pdf>, 16.12.2008

⁷⁴ Visuri, s.160-161

⁷⁵ Pääsihteeri Solanan lausunto Naton internet-sivuilta: <http://www.nato.int/docu/pr/1999/p99-101e.htm>, 16.12.2008

21.06.99 sopimuksen, jossa UCK sitoutuu luopumaan aseistaan. Aseet annettiin säilytettäväksi KFOR-joukoille.⁷⁶

3.2 Lähtökohdat rauhanturvaoperaatiolle

Yhdysvaltojen ja Venäjän väliset suhteet olivat viileät heti ilmapommitusten päätyttyä. Venäjä oli suostunut yhteiseen rauhansopimukseen, mutta se tunsu itsensä voimattomaksi ja ulkopuoliseksi. Venäjä ei mainittavammin ollut mukana Naton ja Jugoslavian välisen sotilasteknisen sopimuksen neuvotteluissa. Venäjä oli suostutellut Jugoslavian suostumaan rauhannehtoihin, mutta sitä oltiin jättämässä ulos rauhanturvaoperaatiosta päätettäessä. Nämä näkemykset yhdessä Venäjän haasteellisen sisäpoliittisen tilanteen kanssa kiristivät Venäjän suhtautumista ja tavoitteita Kosovon tilanteessa ja suurvaltasuhteissa.

Koko Kosovon konfliktin ajan Venäjän sisäpoliittinen tilanne oli vaikea. Venäjän talouden tila oli heikko ja riippuvainen länsimaiden tuesta. Venäjän talouden kriisi kärjistyi vuonna 1998. Presidentti Jeltsinin hallinnon toimia arvosteltiin. Kosovon konfliktin aikaan Venäjällä oli käynnissä valtataistelu, jossa tavoiteltiin vaikutusvallaltaan heikentyneeltä Jeltsiniltä vapautuvaa presidentin asemaa. Presidentin ja parlamentin vaalit olivat lähestymässä. Hyvänä esimerkkinä sisäpoliittisesta kriisistä voidaan pitää viiden eri pääministerin lyhyitä kausia 1990-luvun lopussa.

Toiminta Kosovon tilanteessa oli jatkuvan arvostelun kohteena. Presidentti Jeltsin valitsi edustajakseen Tsernomyrdinin ohi muun hallituksen. Hallintoa ja erityisesti Tsernomyrdiniä syytettiin Nato-myönteisyydestä ja periksiannosta Kosovo-neuvotteluissa. Yleinen mielipide Venäjällä oli Nato-vastainen. Naton ylivalta Balkanin alueella ja Euroopassa koettiin uhkaksi Venäjälle. Kovemman poliittisen linjan kannattajat ja erityisesti Venäjän vaikutusvaltaisen armeijan edustajat vaativat jyrkempiä ja voimakkaampia toimia tilanteessa. Venäjän armeijan kenraali Leonid Ivashov toimi neuvotteluissa sotilasedustajana. Jugoslavian hyväksyttyä rauhansopimuksen Ivashov ilmaisi lausunnossaan 03.06.1999 Venäjän sotilaiden

⁷⁶ UCK:n demilitarisointisopimus Naton internet-sivuilta: <http://www.nato.int/kfor/docu/docs/pdf/uck.pdf>, 16.12.2008

tyytymättömyyden asioiden hoidosta ja avoimeksi jätetyistä kysymyksistä. Ivashovin mukaan Naton rooli on liian suuri ja Venäjän liian pieni.⁷⁷

Virallisesta yhteistyöhalukkuudesta ja onnistuneesta diplomatiasta huolimatta Venäjä ei luottanut Yhdysvaltoihin eikä Natoon. Venäjä katsoi tarpeelliseksi osoittaa suurvalta-asemaansa ja merkitystään Balkanin alueen politiikassa lähettämällä sotilaitaan ennen Naton KFOR-joukkoja Kosovoon. Tämän operaation tavoitteista on esitetty useita näkemyksiä. Yhtenä tavoitteena pidettiin Venäjän Jugoslavialle voimassa olleen asevientikiellon vastaisesti antamien aseiden takaisinottamista ja pudonneen yhdysvaltalaisen stealth-hävittäjän noutamista ennen KFORin tuloa. Venäjä halusi osoittaa voimansa ja tukensa Jugoslavialle alueella ja näin parantaa ilmapommitusten ja rauhanneuvotteluiden aikana huonontuneita suhteitaan serbiväestöön. Venäjän talouskriisi ja rauhanneuvotteluiden saama huono maine vaikeuttivat sisäpoliittista tilannetta. Valtiota pidettiin Venäjällä Naton juoksupoikana ja epäiltiin kykyä suojella Jugoslavian serbejä Kosovossa. Dramaattinen kansainvälinen toiminta osaltaan poistaisi huomiota kotimaan vaikeuksista.⁷⁸

Sotilasoperaation toteutuksesta vastasi tiukemman linjan kannattajiin kuulunut kenraali Ivashov. Venäjän sotilaallisen johdon vaikuttimina olivat tyytymättömyys neuvotteluihin, rauhansopimukseen ja erityisesti Naton ja Venäjän vastuisiin Kosovon rauhanturvaoperaatiossa. Ivashov sanoi lausunnossaan 11.06.1999 Venäjän sopivan tarvittaessa Jugoslavian kanssa omasta valvontasektoristaan mikäli neuvottelut Yhdysvaltojen kanssa epäonnistuvat.⁷⁹ Huomionarvoista tilanteessa oli, että Ivashovin toimilla oli todennäköisesti Jeltsinin salainen suostumus operaatioon. Venäjän hallitus, ministerit ja Tsernomyrdin eivät olleet tietoisia operaatiosta, mikä aiheutti kiusallisia erimielisyyksiä julkisuudessa venäläisten kesken.⁸⁰ Presidentti Jeltsinin operaation hyväksyessään todennäköisesti halusi tasapainottaa ja rauhoittaa Venäjän sisäpoliittista tilannetta. Rauhansopimuksen hyväksymistä ja yhteistyötä länsivaltojen kanssa tasapainotettiin kovan linjan vaatimusten hiljaisella hyväksymisellä ja Venäjän aseman ja vaikutusvallan korostamisella niin kotimaassa kuin ulkomaillakin.

⁷⁷ Kenraali Ivashovin lausunto rauhansopimusta koskevasta artikkelista Norjan Ulkopoliittisen instituutin Venäjän tutkimuksen keskuksen tietokannasta <http://www2.nupi.no/cgi-win//Russland/krono.exe?4219>, 28.12.2008

⁷⁸ Smith, s.85-87

⁷⁹ Kenraali Ivashovin lausunto neuvotteluita koskevasta artikkelista Norjan Ulkopoliittisen instituutin Venäjän tutkimuksen keskuksen tietokannasta <http://www2.nupi.no/cgi-win//Russland/krono.exe?4241>, 28.12.2008

⁸⁰ Ahtisaari, s.235-241

Presidentti Ahtisaaren tulkinnan mukaan Venäjä ja Jugoslavia suostuivat sovittuihin rauhannehtoihin ja viivästyttivät sotilasteknisen sopimuksen neuvotteluita voittaakseen aikaa Venäjän operaatiota varten. Venäjä halusi omaa valvontasektoria ja omien joukkojen riippumattomuutta Natosta vastapainona vaikutusvallan menetyksestä ja huomiotta jättämisestä rauhanneuvotteluissa. Oman Kosovon pohjoisosiin kaavailemansa sektorin avulla Venäjä voisi pitää hallussaan teollisen pohjoisosan ja tilanteen huonontuessa (ts. albaanien itsenäisyyspyrkimysten voimistuessa) asuttaa sen serbeillä.⁸¹

Venäjän operaation toteutus osaltaan epäonnistui Yhdysvaltojen onnistuessa sulkemaan joukkojen huollolle olennaisen ilmatilan. Venäjä onnistui kuitenkin saamaan Kosovoon sotilaallisen läsnäolon ennen KFOR-joukkoja. Sotilasoperaatiolla Venäjä osoitti luottamuksen puutteensa Natoon, halusi rooliaan ja oikeuksiaan kunnioitettavan sekä varmisti itselleen tasavertaisemman aseman KFOR-operaatiosta ja vastuualueista neuvoteltaessa.⁸²

Yhdysvallat halusi Kosovon rauhanturvaoperaation olevan selkeästi Nato-johtoinen. Jokaisen valvontasektorin johdossa tulisi olla Nato-maa toiminnan tehokkuuden varmistamiseksi. Yhdysvaltojen mukaan Venäjän tavoittelema oma pohjoinen sektori lisäisi jännitettä ja vastakkainasettelun mahdollisuutta. Yhdysvallat ja Nato-maat olivat vihaisia Venäjän suorittamasta sotilasoperaatiosta. Ahtisaaren mukaan Yhdysvaltojen hallituksella oli Venäjän lupaus olla menemättä Kosovoon ennen Natoa.⁸³ Ulkoministeri Albright sanoi haastattelussa 13.06.99 rauhanturvaoperaation ehdottomasti olevan Nato-johtoinen. Venäjän joukot tulisivat Bosnian mallin mukaisesti toimimaan Nato-komennossa ilman omaa sektoria. Albright mainitsi Venäjän sekasortoisen poliittisen tilanteen, mutta uskoi vallan pysyneen presidentti Jeltsinillä.⁸⁴ Yhdysvallat katsoi Naton olevan oikeutettu rauhanturvatoimintaan, koska se oli aloittanut konfliktin ratkaisunkin ilmapommituksillaan. Venäjän toimien seurauksena Yhdysvalloissa oltiin kuitenkin epävarmoja Venäjän tulevista reaktioista. Osapuolten väliset neuvottelut aloitettiin tilanteen ratkaisemiseksi.

Yhdysvaltojen ja Venäjän lähtökohdat olivat neuvotteluiden alkaessa vastakkaisia. Venäjän näkemyksen mukaan sille kuului selkeästi itsenäisesti johdettava

⁸¹ Ahtisaari, s.240-242

⁸² Smith, s.86-87

⁸³ Ahtisaari, s.238-239

⁸⁴ Ulkoministeri Albrightin haastattelu Yhdysvaltojen ulkoministeriön sivuilta: <http://secretary.state.gov/www/statements/1999/990613.htm>, 28.12.2008

valvontasektori ilman Nato-joukkoja. Yhdysvallat halusivat jokaiselle sektorille Nato-maan johtoon ja mahdolliset Venäjän joukot alistetaan KFORin komentajalle. Kiihkeiden neuvotteluiden jälkeen Helsingin sopimus allekirjoitettiin. Huomionarvoista on Venäjän joustaminen tavoitteistaan. Sopimuksessa kaikki Venäjän joukot toimisivat Naton alaisuudessa Kosovossa, eikä Venäjä halustaan huolimatta saanut omaa valvontasektoriaan.

Venäjän joustamisen syitä voi olla monia. Yhdysvaltojen onnistunut ilmatilan sulkeminen saattoi pysäyttää Venäjän lisäjoukkojen siirrot Kosovoon. Toisaalta Venäjän sisäisessä politiikassa presidentti Jeltsin oli lopulta voimakkain, jolloin länsimyrönteisempi kanta voitti kriittisemmät ja Nato-vastaisemmat mielipiteet. Kolmanneksi Venäjä teki resurssiensa puitteissa kaikkensa Naton toimien jarruttamiseksi, mutta se ei yksinkertaisesti riittänyt parempaan. Neljänneksi Venäjä saattoi saada muita myönnytyksiä Yhdysvalloilta helpottamaan taloudellista tilannettaan. Presidentti Clintonin 20.06.99 antaman haastattelun mukaan Yhdysvallat haluaa Venäjän täysipainoisesti mukaan G-8-maiden toimintaan ja tukee voimakkaasti Venäjän tavoitteita saada tukea kansainväliseltä valuuttarahasto IMF:ltä. Clinton toteaa sopineensa myös muista järjestelyistä presidentti Jeltsinin kanssa.⁸⁵ Yhdysvalloille neuvottelutulos merkitsi Kosovon kahtiajakautumisen estämistä.

Venäjälle osallistuminen KFOR-operaatioon oli poliittisesta hinnastaan huolimatta järkevää. Osallistuminen todisti osaltaan Venäjän suurvallalle ominaista kykyä projisoida voimaa ja osallistua rauhanturvaoperaatioon Balkanin alueella. Venäjä halusi säilyttää poliittisen vaikutusvaltansa alueella ja estää Natoa ja Yhdysvaltoja muodostamasta yksipuolista sotilaallista läsnäoloa alueelle. Venäjä halusi myös parantaa huonontuneita suhteitaan Jugoslaviaan ja suojella serbejä albaanien väkivaltaisuuksilta. Venäjän joukkojen vähyys verrattuna Naton joukkoihin sekä niiden hajauttaminen eri osiin Kosovoa turhautti Venäjän. Venäjä koki länsivaltojen harjoittavan kylmän sodan aikaista logiikkaa, jossa annetaan Venäjän osallistua, mutta pidetään se kuitenkin ulkona päätöksenteosta. Venäjän osallistuminen KFOR-operaatioon osaltaan kuitenkin paransi huonontuneita suhteita Natoon ja Yhdysvaltoihin. Nato-Venäjä-yhteistyö kehittyi 2000-luvulle tultaessa.⁸⁶

⁸⁵ Presidentti Clintonin haastattelu Yhdysvaltojen presidenttien julkisten papereiden arkistosta <http://frwebgate3.access.gpo.gov/cgi-bin/TEXTgate.cgi?WAISdocID=47781992080+0+1+0&WAIAction=retrieve>, 28.12.2008

⁸⁶ Ponsard, s.76-77

3.3 Ulkopoliittiset näkemykset yhteisestä toiminnasta

Osapuolten keskinäinen yhteistyö rauhanturvaoperaatiossa oli alusta lähtien haasteellista. Kosovon jälleenrakentaminen osoittautui hitaaksi ja työlääksi. Kosovon serbit ja albaanit syyllistyivät jatkuvasti keskinäiseen väkivaltaan ja sopimusrikkomuksiin. Mielenpide-erot kansanryhmien välillä olivat suuria. Serbit halusivat palauttaa yhteyden emämaahan ja albaanit puolestaan vaativat itsenäisyyttä. Albaanit syyttivät Venäjän joukkoja serbimyönteisyydestä ja serbit puolestaan KFOR-joukkoja suojelun puutteesta. Venäjän toiminnasta operaatiossa oli useita eri näkemyksiä. Joidenkin raporttien mukaan venäläisten toiminta on hyvää, toisen mukaan venäläiset eivät tieneet lainkaan mitä tehdä. Lisäksi joukkojen taloudellinen tilanne vaikutti heikolta. Yhdysvallat ja Nato pyrkivät yhteisoperaation kautta kuitenkin parantamaan viilentyneitä suhteitaan Venäjään.⁸⁷

Kosovon konflikti ja yhteinen rauhanturvaoperaatio ei muodostanut Yhdysvaltojen ja Venäjän välille sotilaallista uhkaa. Osapuolten suhteita huononsivat vaikutusvaltakysymykset. Yhdysvallat koki velvollisuudekseen puuttua Kosovon konfliktiin ja Venäjä halusi olla mukana sen ratkaisussa. Kylmän sodan päättyminen oli muuttanut vanhan turvallisuusympäristön. Uudessa turvallisuusympäristössä Natolla ei ollut enää selkeää virallista vastustajaa, mikä aiheutti muutospaineita ja kyseenalaisti jopa sen olemassaolon. Sotilaallisen voiman käyttö muuttui kahden sotilaallisen voiman keskinäisestä kohtaamisesta operaatioiksi erilaisia uhkia vastaan. Kosovon sota ja rauhanturvaoperaatio käynnistivät niin Yhdysvalloissa kuin Venäjälläkin toimintastrategioiden ja doktriinien kehittämisen muuttuneeseen kokonaistilanteeseen vastaamiseksi.

3.3.1 Venäjä

Venäjä halusi palauttaa Neuvostoliiton aikaisen suurvalta-asemansa ja vaikutusvaltansa kansainvälisessä politiikassa. Venäjän huono taloudellinen tilanne ja sisäpolitiikan ongelmat vaikuttivat kuitenkin sen kansainvälisiin suhteisiin 1990-luvun lopulla. Venäjän ja presidentti Jeltsinin heikkous ja kyvyttömyys vastustaa länsivaltojen sekä erityisesti Yhdysvaltojen toimia vaikeutti mahdollisuuksia vaikuttaa Naton ensimmäiseen laajentumiseen Itä-Euroopassa vuonna 1999. Neuvottelut Kosovon tilanteessa, Naton ilmapommitusten estäminen ja rauhanturvaoperaation

⁸⁷ Ahtisaari, s.268-270

rakentuminen eivät sujuneet Venäjän toivomalla tavalla. Yhdysvallat käytti hyväkseen hegemonista asemaansa maailmassa eikä huomionnut Venäjää päätöksenteossaan. Venäjän politiikaksi muodostuikin moninapaisen maailmanjärjestyksen tavoittelu 1990-luvun lopulla. Venäjän näkemyksen mukaan yksinapainen maailma ei ole mahdollinen. Kosovon konfliktin ratkaisuksi Venäjä tavoitteli diplomaattista yhteistyötä kansainvälisten järjestöjen kautta. Naton laajentumista ja toimia Kosovossa se ei hyväksynyt. Venäjän mukaan Yhdysvallat käytti Natoa yksinapaisen maailmanjärjestyksen tueksi ja samanaikaisesti vähentämään Venäjän vaikutusvaltaa.⁸⁸

Venäjän ulkoministeri Igor Ivanov puhui YK:n yleiskokouksessa 21.09.1999.⁸⁹ Ivanov toisti puheessaan Venäjän kannan moninapaisen maailmanjärjestyksen saavuttamisen merkityksestä. Venäjän mukaan muuttuva ja globalisoituva maailma tarvitsee YK:n kaltaisia monikansallisia järjestöjä, joiden piirissä kansainvälisiä suhteita voidaan rauhanomaisesti ylläpitää. Ivanov kertasi Venäjän näkemykset Kosovon konfliktin ratkaisuisista ja korosti lisääntyvän separatismien kasvattavan alueellista tasapainottomuutta. Ivanov mainitsi puheessaan myös Venäjän 2000-luvun alussa keskeisemmiksi kohonneita presidentti Putinin ulkopoliittikan suuntaviivoja uudentyyppisestä yhteistyöstä Venäjän ja länsimaiden välillä.⁹⁰

Nato laajeni Tsekin tasavaltaan, Unkariin ja Puolaan vuonna 1999. Naton laajenemista vastustettiin voimakkaasti Venäjällä ja sen olemassaolo katsottiin tarpeettomaksi. Venäjällä ei ollut kuitenkaan sananvaltaa Naton päätöksiin ja se joutui katsomaan vierestä, kun Euroopan poliittinen tilanne muuttui. Venäjä vastusti Naton laajenemista, koska sen katsottiin loukkaavan Venäjän etuja. Naton muutoksesta puolustusliitosta turvallisuusjärjestöksi oltiin huolestuneita. Nato oli Kosovon ilmapommituksilla osoittanut uuden strategisen konseptinsa mukaisen toimintakykynsä oman alueensa ulkopuolella. Keskeisiä syitä vastustamiselle oli myös suurvalta-aseman menetys ja joutuminen strategisesti eristetyksi Euroopasta. Nato laajeni Neuvostoliiton entiseen etupiiriin ja se katsottiin Venäjällä geopolitiittisen rajan siirtämiseksi itään. Venäjän mukaan Naton laajentuminen muutti sotilaallista tasapainoa Euroopassa.⁹¹ Presidentti Jeltsin, ulkoministeri Ivanov ja kenraali

⁸⁸ Adrian Hyde-Pierce: *European Security in the Twenty-first Century*, Milton Park 2007, s.150

⁸⁹ Ulkoministeri Ivanovin puhe YK:n internet-sivuilta:
http://www.un.int/russia/statemnt/ga/54th/plenary/99_09_21.htm#english, 03.01.2009

⁹⁰ Presidentti Putinin ulkopoliittikasta jatkossa enemmän.

⁹¹ Ponsard, s.87-95

Ivashov ilmoittivat negatiivisen kantansa Naton laajenemiseen.⁹² Venäjän johdon mielestä laajeneminen on väärä ratkaisu ja se johtaa väärään suuntaan. Ivashov kertoi laajenemisen rajoittavan Venäjän geopoliittista ja sotilas-strategista liikkumavapautta ja Venäjän ehkä joutuvan ajattelemaan vastatoimia asian vuoksi.

Venäjän huomasi kyvyttömyytensä vastustaa Naton laajenemista. Seurauksena se uudisti ulkopolitiikkaansa ja pyrki rajoittamaan laajenemisen vaikutuksia maantieteellisesti ja sotilaallisesti. Venäjä vastasi Naton laajentumiseen ja Yhdysvaltojen kasvavaan vaikutusvalttaan rakentamalla yhteistyötä Kiinan ja Intian kanssa. Yhteistyöllä Venäjä pyrki luomaan uutta moninapaista maailmanjärjestystä. Tarkoitus ei ollut luoda uutta sotilasliittoa vaan vastustaa Yhdysvaltojen hegemoniasemaa maailmassa. Yhdysvaltojen ja Naton toimien seurauksena Venäjä uudisti myös sotilasdoktriininsa ja kansallisen turvallisuuskonseptionsa vuonna 2000.⁹³

Sotilasdoktriinin mukaan Venäjän sotilaallinen turvallisuus riippuu strategisista, poliittisista ja taloudellisista seikoista. Sotilaalliset uhat ovat lisääntyneet. Yhdysvaltojen ja Naton muodostamaa uhkaa ei suoraan mainita, mutta doktriini viittaa sotilasliittojen laajentumisen aiheuttamaan sotilaalliseen uhkaan Venäjää kohtaan. Poliittis-sotilaallista tasapainoa heikentävät ilman YK:n turvallisuusneuvoston päätöslauselmaa suoritettavat sotilasoperaatiot, mikä katsottiin kritiikiksi Kosovon ilmapommituksia kohtaan. Uudessa turvallisuuskonseptiossa ikään kuin hyväksytään Venäjän suhteellisen heikko asema ja sen seurauksena ainoana todellisena turvallisuuden takaajana pidetään Venäjän ydinpelotetta. Konseption mukaan kaikkia mahdollisia keinoja ydinaseet mukaan lukien käytetään sotilaallisten aggressioiden torjumiseksi ja Venäjän suvereniteetin takaamiseksi mikäli muut keinot eivät onnistu. Dokumenttien perusteella Venäjä esitti näkemyksensä sotilaallisen voiman tärkeydestä kansainvälisen politiikan työkaluna tulevaisuudessakin.⁹⁴

Keskeinen Yhdysvaltojen ja Venäjän suhteisiin vaikuttanut tekijä oli Venäjän presidentin vaihtuminen vuoden 2000 alussa. Boris Jeltsin irtisanoutui 31.12.1999 ja nosti seuraajakseen pääministeri Vladimir Putinin. Presidentti Putinin siirtyessä

⁹² 12.3.1999 ilmestynyt artikkeli Norjan Ulkopoliittisen instituutin Venäjän tutkimuksen keskuksen tietokannasta <http://www2.nupi.no/cgi-win//Russland/krono.exe?4027>, 03.01.2009

⁹³ Ponsard, s.103-104

⁹⁴ Ponsard, s.103-105

valtaan muuttui myös Venäjän ulkopoliittikka. Putin puhui ensimmäisen kerran Venäjän kansalliskokoukselle 08.07.2000.⁹⁵ Hyde-Piercen ja myös MacFarlanen mukaan Putinin keskeisenä ulkopoliittikan tavoitteena oli Venäjän suurvalta-aseman palauttaminen. Suurvalta-aseman palauttamiseksi oli keskityttävä kotimaahan ulkomaiden sijaan. Euroopan kanssa tulisi tehdä tiivistä taloudellista ja poliittista yhteistyötä. Yhdysvaltojen kanssa tulisi noudattaa käytännöllistä omien kiinnostusten ohjaamaa politiikkaa. Lisäksi Venäjä tuli vahvistaa omaa asemaansa niin kutsutuissa lähiulkomaissaan (Venäjän vaikutuspiirissä olevat entiset neuvostotasavallat). Putinin mukaan länsivaltojen kanssa tulee olla yhteistyössä omien poliittisten ja taloudellisten ongelmien ratkaisemiseksi. Samanaikaisesti Venäjän suurvalta-asemaa ja vaikutusvaltaa tuli lisätä Venäjän vaikutuspiirissä. Tuloksena Venäjän ulkopoliitikasta muodostui kaksijakoinen yhteistyö- ja kilpailusuhde länsivaltojen kanssa.⁹⁶

Naton laajeneminen ja Kosovon sota lisäsivät Venäjän halua ja vaatimuksia moninapaiseen maailmanjärjestykseen. Venäjän retoriset vaatimukset YK:n ja kansainvälisen lain käytöstä moninapaisuuden kehittymiseksi sekä tuloksettomaksi jäänyt yhteistyö Kiinan ja Intian kanssa johtivat kuitenkin Venäjän selkeiden moninapaisuusvaatimusten väistymiseen toistaiseksi kansainvälisessä poliittisessä diskurssissa. Presidentti Putin ymmärsi Yhdysvaltojen vaikutusvallan tasapainottamisen vaikeuden. Venäjällä ei ollut varaa joutua vastakkain vaikutusvaltaisen supervallan kanssa. Jos Venäjä toimisi yhtenä moninapaisuuden keskuksena syntyisi vaara joutua strategisesti ei kenenkään maalle ilman luotettavia liittolaisia. Tällöin Venäjällä olisi vähäinen vaikutusvalta kansainvälisiin suhteisiin. Toisaalta Putin ymmärsi jokaiselle suurvallalle tärkeiden omien lähialueiden merkityksen. Venäjälle globaalia voimatasapainoa ja Eurooppaa tärkeämpää oli erityisesti levottoman Keski-Aasian aiheuttamat turvallisuusuhat.⁹⁷ Putin puhui maansa diplomaateille 26.01.2001.⁹⁸ Puheessa Putin kertasi Venäjän ulkopoliittikan keskeiset tavoitteet ja kertoi Venäjän yhteistyöstä Yhdysvaltojen kanssa. Putin kertoi alueellisten konfliktien ja separatismien Venäjälle aiheuttamista haasteista. Putin

⁹⁵ Puhe kansalliskokoukselle (Annual Adress to the Federal Assembly of the Russian Federation) on vuosittainen ja merkittävä Venäjän presidentin kannanottoja ja poliittisia tavoitteita käsittelevä puhe. Putinin puheet vuosilta 2000-2003 määrittävät Venäjän ulkopoliittikan suuntaa. Puheet on saatavissa sähköisenä Venäjän presidentin internet-sivuilta: <http://www.kremlin.ru/eng/sdocs/speeches.shtml>, 03.01.2009

⁹⁶ Hyde-Pierce, s.151-152, myös Aurel Braun (toim.): NATO-Russia Relations in the Twenty-First Century, Milton Park 2008, s.44-48

⁹⁷ Hyde-Pierce, s. 152-153

⁹⁸ Putinin puhe Venäjän presidentin internet-sivuilta:

http://www.kremlin.ru/eng/speeches/2001/01/26/2001/0000_type82912type82913_136920.shtml, 03.01.2009

painotti myös globaalien turvallisuushkien ratkaisua kansainvälisessä yhteisössä sekä niiden merkityksestä kansainvälisen yhteistyön rakentamisessa tulevaisuudessakin.

Keskeinen Venäjän ja Yhdysvaltojen suhteita parantanut tapahtuma oli 11.09.2001 tapahtuneet terrori-iskut Yhdysvalloissa. Iskut olivat Putinille keino parantaa suhteita Yhdysvaltoihin. Putin ei kuitenkaan halunnut lisätä yhteistä solidaarisuutta Yhdysvaltojen kanssa vaikka kansainvälisessä diskurssissa niin vakuutettiin. Taustalla vaikutti edelleen Putinin tavoite Venäjän vaikutusvallan kasvattamiseksi ja aseman palauttamiseksi kansainvälisessä politiikassa. Putinin kaksijakoisen politiikan tavoitteena ollut yhteistyö länsivaltojen kanssa ja samalla tasapainottaen Yhdysvaltojen johtoasemaa yhteistyöllä Euroopan kanssa ei ollut saavuttanut tuloksia. Yhteistyö Yhdysvaltojen kanssa terrorismin vastaisessa sodassa toi Venäjälle keskeisen roolin ja paransi sen vaikutusmahdollisuuksia. Samalla Yhdysvallat kohteli Venäjää lähes kuin tasavertaista kumppania.⁹⁹ Putinin ja Yhdysvaltojen presidentti Bushin yhteishaastattelu 21.10.2001 kuvaa hyvin osapuolten välisten suhteiden muutosta paremmiksi ainakin virallisella tasolla.¹⁰⁰ Molemmat presidentit halusivat parantaa valtioiden välistä yhteistyötä ja Yhdysvallat halusi Venäjän mukaan yhteiseen taisteluun terrorismia vastaan. Haastattelusta käy ilmi myös Venäjän halu taloudellisen yhteistyön parantamiseksi.

Politiikkansa mukaisesti Venäjä ja Putin aloittivat Kosovon tilanteessa huonontuneiden suhteiden parantamisen Yhdysvaltojen kanssa. Aikaisempi yhteistyö Naton kanssa uudistettiin 2000-luvun alussa. Ennen Kosovon sotaa Nato ja Venäjä olivat sopineet vuonna 1997 sopimuksella yhteistyöstä ja perustaneet yhteisen neuvoston yhteistyöfoorumiksi.¹⁰¹ Neuvoston toimintaa ja yhteistyötä kehitettiin perustamalla Nato–Venäjä–neuvosto (*Nato-Russia Council*) vuonna 2002. Uuden neuvoston tarkoituksena oli lisätä ja parantaa yhteistyötä sekä turvallisuutta euro-atlanttisella alueella. Yhtenä kokonaisuutena uudessa neuvostossa käsiteltiin myös yhteisiä rauhanturvaoperaatioita.

Kosovon yhteinen rauhanturvaoperaatio ei kuitenkaan sujunut Venäjän toivomalla tavalla. Venäjällä ei ollut juurikaan kokemusta länsimaisesta rauhanturvatoiminnasta

⁹⁹ Ponsard, s.77-79

¹⁰⁰ Putinin ja Bushin yhteishaastattelu Venäjän presidentin verkkosivuilta: http://www.kremlin.ru/eng/speeches/2001/10/21/0000_type82914type82915_141299.shtml, 03.01.2009

¹⁰¹ Founding Act on mutual relations, cooperation and security between The North Atlantic Treaty Organization and The Russian Federation 27.05.1997, sekä Pysyvä yhteisneuvosto Permanent Joint Council.

ja yhteistyö oli haasteellista. Venäjä turhautui vaikutusmahdollisuuksiensa puuttumiseen eikä Venäjällä ei ollut omaa valvontasektoria Kosovossa. Joukot olivat hajallaan Nato-joukkojen alaisuudessa. Venäjä katsoikin mahdottomaksi toimia Kosovossa, koska Venäjän mielestä Nato ei pitänyt sitä tasavertaisena kumppanina. Taloudelliset syyt, joukkojen tarve muualla (Venäjän oma toiminta lisääntyi Tsetseniassa) sekä toiminta Naton eikä YK:n mandaatilla sai Venäjän vetäytymään Kosovon rauhanturvaoperaatiosta vuonna 2003.¹⁰²

Yhdysvaltojen ja Venäjän suhteissa rauhanturvaoperaatiota keskeisemmäksi kysymykseksi muodostui Kosovon asema ja itsenäisyys. Yhdysvallat ei vielä vuonna 2003 kannattanut Kosovon itsenäisyyttä vaan autonomiaa osana Serbiaa. Venäjälle Kosovon asemalla oli keskeinen merkitys. Venäjän näkemyksen mukaisesti Kosovon asema tulisi ratkaista osapuolten (serbien ja albaanien) neuvotteluilla molempia osapuolia tyydyttävän ratkaisun saamiseksi. Kosovon asema tulisi jätettyä ja sen itsenäisyys oli Venäjän mukaan mahdotonta. Venäjän näkemyksen taustalla oli pelko vastaavanlaisten ongelmien ja separatististen itsenäisyyspyrkimysten lisääntymisestä sen omalla alueella tai vaikutuspiirissä (esimerkiksi Tsetseniassa tai Georgiassa). Toisaalta Kosovon tilanteen onnistunut ratkaiseminen muistuttaisi nololla tavalla Venäjää sen aikaisemmasta kyvyttömyydestä vaikuttaa Kosovon tilanteeseen.¹⁰³

3.3.2 Yhdysvallat

Yhdysvallat oli kylmän sodan päättymisen jälkeen ainoa jäljellä oleva supervalta maailmassa. Yhdysvaltojen asema on ollut hallitseva maailmanpolitiikassa siitä lähtien. Sen ylivoimainen taloudellinen ja sotilaallinen voima oli kiistämätöntä koko 1990-luvun. Ylivertaisen aseman johdosta maailmanpolitiikassa alettiin puhua Yhdysvaltojen johtamasta yksinapaisesta maailmanjärjestyksestä. Yksinapaisessa maailmassa yksi valtio on yksinään riittävän vaikutusvaltainen verrattuna muihin valtioihin maailmassa. Yhdysvalloilla oli myös halu ylläpitää hallitseva roolinsa. Yhdysvaltojen intresseissä olivat tavoitteina uusien vaikutusvaltaisten valtioiden voimistumisen ja oman vaikutusvallan heikkenemisen estäminen.¹⁰⁴ Yhdysvaltojen ulkopoliittika voidaan jakaa kahteen osaan 1990-luvun alusta tarkasteltuna. Presidentti Bill Clintonin aika vuosina 1993-2001 ja presidentti George W. Bushin

¹⁰² Rachel E. Utley (toim.): Major Powers and Peacekeeping, s.37-42

¹⁰³ Eugene B. Rumer: Russian foreign policy beyond Putin, s.30-31

¹⁰⁴ Hallenberg - Karlsson, s.184-185

aika sen jälkeen Yhdysvaltojen johdossa olivat ulkopoliittikan ja kansainvälisten suhteiden hoidossa erityylyisiä.

Clintonin tavoitteena oli Yhdysvaltojen saavuttaman aseman ylläpitäminen maailmassa. Clintonin mukaan Yhdysvallat oli johtava valtio maailmassa ja sen tuli toimia sen mukaisesti. Clinton kertoi Yhdysvaltojen johtajuuden merkityksestä maailman rauhalle ja vapaudelle vuoden 1996 State of the Union-puheessaan. Clintonin ulkopoliittikassa Yhdysvallat toimi maailman johtovaltiona, vakautti kansainvälisiä suhteita ja geopoliittista tasapainoa. Clintonin ulkopoliittikalle ja toimintastrategialle (ns. *U.S Grand Strategy*) oli ominaista periaatteellisen yhteistyöhaluinen linja muiden valtioiden kanssa, eikä sen hegemonista asemaa pyritty liikaa korostamaan. Yhdysvaltojen politiikasta todettiin sen olevan valitsevan osallistuvaa, jonka tavoitteena oli yhteinen turvallisuus maailmassa yhteistyössä muiden valtioiden kanssa. Jälkeenpäin on kuitenkin todettu jo Clintonin aikana vallinneen Yhdysvaltojen ykkösaseman ylläpitämisen ja varmistamisen tavoittelun. Yhdysvallat katsoi velvollisuudekseen osallistua useisiin eri konflikteihin ympäri maailmaa (mm. Somaliassa, Bosniassa ja Kosovossa). Clintonin politiikan keskeiseksi kulmakiveksi muodostui Naton laajenemisen varmistaminen ja tulevaisuudessa mahdolliseksi nähdyn Venäjän uhan vähentäminen. Clinton kertoi Naton laajenemisesta ja vakaan Euroopan merkityksestä Yhdysvaltojen turvallisuudelle vuoden 1997 State of the Union-puheessaan. Naton laajentamisella ja demokratian levittämällä Itä-Eurooppaan Yhdysvallat halusi vakauttaa Eurooppaa ja vähentää samalla Venäjän vaikutusmahdollisuuksia.¹⁰⁵

Presidentti Bushin ajanjaksolla Yhdysvaltojen politiikan tyyli muuttui. Selkeä jatkumo Clintonin aloittamaan politiikkaan kuitenkin oli havaittavissa. Toimintastrategiassa korostettiin enemmän Yhdysvaltojen yliverstaista sotilaallista voimaa ja suurta poliittista vaikutusvaltaa. Yhdysvaltojen hegemoniasemaa ei enää piiloteltu millään tavalla. Bushin oli tärkeää Clintonin yhteisestä turvallisuusajattelusta poiketen Yhdysvaltojen kansallinen intressi. Bush vetosi vuosien 2002 ja 2003 State of the Union-puheissaan kansallistunteeseen ja kertoi Yhdysvaltojen kohtaavan sekä ratkaisevan vastaantulevat haasteet. Bush sanoi puolustavansa Yhdysvaltoja ja

¹⁰⁵ Hallenberg - Karlsson, s.186-187 ja Hyde-Pierce, s.83-84. Clintonin State of the Union-puhe vuodelta 1996 Yhdysvaltojen presidenttien julkisten papereiden arkistosta <http://frwebgate6.access.gpo.gov/cgi-bin/TEXTgate.cgi?WAISdocID=159426364282+3+1+0&WAIAction=retrieve> ja Clintonin State of the Union-puhe vuodelta 1997 Yhdysvaltojen presidenttien julkisten papereiden arkistosta <http://frwebgate3.access.gpo.gov/cgi-bin/TEXTgate.cgi?WAISdocID=16104921861+16+1+0&WAIAction=retrieve>, molemmat 05.01.2009

suojelevansa kansalaisia. Bushin ajattelun mukaan mikä on hyväksi Yhdysvalloille on myös sitä muille valtioille. Clintonin aikainen monenkeskeinen toimintatapa yhdessä muiden valtioiden kanssa vaihtui Yhdysvaltojen yksipuolisempaan toimintatapaan. Bushin hallinto myös jatkoi Clintonin viitoittamaa tietä sotilaallisten interventioiden toteuttamisesta ja Yhdysvaltojen puuttumisesta kansainvälisiin konflikteihin. Bush halusi myös säilyttää Clintonin tavoin Yhdysvaltojen ykkösaseman maailmassa.¹⁰⁶

Terrori-iskut Yhdysvaltoihin vuonna 2001 eivät olleet mullistava muutos Yhdysvaltojen harjoittamaan politiikkaan, vaikka Bushin johtama sota terrorismia vastaan saikin koko maailman huomion. Terrori-iskut antoivat Bushille mahdollisuuden toteuttaa Yhdysvaltojen paremmaksi katsomaa yksipuolisempaa toimintatapaa. Bush halusi keskittyä Yhdysvaltojen näkökulmasta tärkeisiin taloudellisiin ja strategisiin intresseihin sekä käyttää sotilasvoimaa tehokkaammin tavoitteiden saavuttamiseksi. Samalla Bush sai muutettua kansainvälistä järjestelmää Yhdysvaltojen tavoitteita ja etusijaa suosivammaksi. Toimintastrategiassa oli lisääntyneestä yhteistyöstä ja parantuneista suhteista muun muassa Venäjän kanssa huolimatta keskeistä Yhdysvaltojen asema maailmassa. Venäjä nähtiin edelleen tulevaisuuden uhkana ja sen vaikutusvaltaa pyrittiin rajoittamaan. Bush jatkoi myös Naton laajenemisen tukemista Itä-Euroopan valtioihin.¹⁰⁷

Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen Naton olemassaolo kyseenalaistettiin myös Yhdysvalloissa. Sota Venäjän kanssa todettiin epätodennäköiseksi, jolloin Naton olemassaolo pelkästään Naton viidennen artiklan (jäsenvaltioiden puolustaminen) nojalla katsottiin riittämättömäksi pienentyneen Venäjän uhan vuoksi. Seurauksena oli Naton muutos puolustusliitosta turvallisuusjärjestöksi, jonka tavoitteena oli yhteinen turvallisuus erityisesti Itä-Euroopan ja Venäjän kanssa. Itä-Eurooppaan Varsovan liiton hajoamisesta syntynyt turvallisuustyhjiö saatiin täytettyä ja Itä-Euroopan maat sidottua demokraattiseen kehitykseen. Yhteistyö Venäjän kanssa jäi pinnalliseksi ja sen piirin otettiin vain tarkoin rajattuja aiheita (terrorismin vastainen taistelu, ydinaseiden leviämisen ehkäiseminen) 2000-luvulle tultaessa. Venäjällä ei yhteistyöstä ja sopimuksista huolimatta ollut vaikutusvaltaa Naton päätöksiin. Naton

¹⁰⁶ Hallenberg - Karlsson, s.192-196 ja Hyde-Pierce, s.84-86. Bushin State of the Union puhe vuodelta 2002 Valkoisen Talon internet-sivuilta: <http://www.whitehouse.gov/news/releases/2002/01/20020129-11.html> ja State of the Union-puhe vuodelta 2003: <http://www.whitehouse.gov/news/releases/2003/01/20030128-19.html>, molemmat 05.01.2009

¹⁰⁷ Hallenberg - Karlsson, s.192-196 ja Hyde-Pierce, s.84-86.

muutos tuki Yhdysvaltojen toimintastrategiaa. Naton kautta Yhdysvallat sai kasvatettua vaikutusvaltaansa kansainvälisessä järjestelmässä, koska järjestön tehtävä muuttui pelkästä turvallisuustakeiden antajasta kohti kriisinhallintaoperaatioiden toteuttajaa oman alueensa ulkopuolellakin.¹⁰⁸

Naton muutosta keskeisesti ohjannut dokumentti oli strateginen konsepti vuodelta 1999.¹⁰⁹ Naton olemassaolon tarve todettiin konseptissa muuttuneessa turvallisuusympäristössäkkin. Jäsenmaiden turvallisuus oli edelleen keskeistä. Yhteistyö kumppanuusvaltioiden kanssa ja kriisinhallintatehtävät olivat oleellisia Naton tehtävien suorittamisessa ja muutoksen aiheuttamiin uusiin turvallisuusuhkiin vastattaessa. Nato tuki rauhanomaisia ja ystävällisiä kansainvälisiä suhteita sekä demokraattisia instituutioita eikä se katsonut ketään vastustajakseen. Konsepti mahdollisti operaatioiden suorittamisen myös oman alueen ulkopuolella. Naton laajenemisella haluttiin vakauttaa ja lisätä turvallisuutta euro-atlanttisella alueella.

Kosovon sota oli Naton ensimmäinen operaatio oman alueen ulkopuolella. Kosovon sota muodostui myös käännekohdaksi Yhdysvaltojen Nato-suhtautumisessa. Yhdysvallat totesi Kosovon sodan jälkeen Naton neuvostojohtoisen operaatioiden johtotavan tehottomaksi. Tehottomuus ja eurooppalaisten jäsenten saamattomuus johti seuranneissa operaatioissa Yhdysvaltojen yksipuolisempaan johtotapaan niin Afganistanissa kuin Irakissakin. Molemmissa operaatioissa Yhdysvallat toimi johtovaltiona ja keräsi halukkaista jäsenvaltioista osanottajat mukaan operaatioihin (ns. *Coalition of the willing*). Terrori-iskut Yhdysvaltoihin johtivat Naton artikla viiden käyttöönottoon ensimmäisen kerran järjestön historiassa. Yhdysvallat käytti terrori-iskuja oikeutuksena Afganistanin ja Irakin sotiin eikä eurooppalaisilla jäsenillä ollut juuri sananvaltaa operaatioissa. Yhdysvallat aloitti terrorismin vastaisen sodan omin ehdoin ja käytti Natoa ikään kuin välineenä tai työkalulaatikkona tavoitteidensa saavuttamiseksi.¹¹⁰

Yhdysvallat ei kannattanut Kosovon itsenäisyyttä vielä vuonna 2003. Apulaisulkoministeri Talbott totesi jo vuonna 1999 Yhdysvaltojen tavoitteen Kosovossa olleen väkivaltaisuuksien lopettaminen, ei Kosovon itsenäisyys.¹¹¹

¹⁰⁸ Hyde-Pierce, s.86-88

¹⁰⁹ Naton strateginen konsepti vuodelta 1999 Naton internet-sivuilta: <http://www.nato.int/docu/pr/1999/p99-065e.htm>, 18.01.2009

¹¹⁰ Hyde-Pierce, s.88-90

¹¹¹ Apulaisulkoministeri Talbottin lausunto 24.08.99 Yhdysvaltojen ulkoministeriön sivuilta: http://www.state.gov/www/policy_remarks/1999/990824_talbott_aspen.html, 18.01.2009

Rambouilletin sopimuksen mukaisesti Kosovon lopullisesta asemasta olisi ollut mahdollista sopia kolme vuotta sopimuksen allekirjoittamisesta. Yhdysvalloille Kosovon asema YK:n hallinnoimana autonomisena osana Serbiaa ja Kosovon demokraattinen itsehallinto olivat riittäviä. Clintonin presidenttikaudella Yhdysvallat osallistui rauhanturvaoperaatioihin kotimaisesta vastustuksesta huolimatta. Rauhanturvaoperaatioissa Yhdysvaltojen keskeiset intressit eivät olleet uhattuina ja ne olivat riskialttiita ja kalliita. Bushin kaudella osallistumista Kosovossa vähennettiin. Yhdysvaltojen mielestä Naton eurooppalaisten jäsenvaltioiden tuli ottaa enemmän vastuuta. Afganistanin sodan ja Irakin operaation jälkeen paine Kosovon vastuun siirrosta kasvoi.¹¹² Terrorismin vastainen sota ja uudet operaatiot Euroopan ulkopuolella vähensivät Yhdysvaltojen kiinnostusta Kosovoa kohtaan 2000-luvun alussa.

3.4 Johtopäätökset ja suhteiden tila

Kosovon sota ja yhteinen rauhanturvaoperaatio lisäsivät osapuolten välistä vuorovaikutusta. Yhdysvaltojen ja Venäjän välille oli muodostunut kylmän sodan jälkeen yhteinen poliittinen kulttuuri, joka joutui ensimmäisen kerran todelliseen koetukseen Kosovon konfliktin aikana. Ennen Kosovoa vuorovaikutussuhde oli ollut rakenteeltaan ystävällinen. Erilaiset identiteetit ja tavoitteet konfliktin ratkaisussa huononsivat suhteita ja muuttivat yhteisen sosiaalisen rakenteen kilpailulliseksi. Yhdysvallat näki Venäjän kilpailevan vaikutusvallasta ja pyrki rajoittamaan sen vaikutusvaltaa laajentamalla Natoa Venäjän vaikutuspiiriin ennen kuuluneisiin Itä-Euroopan valtioihin. Venäjä halusi haastaa Yhdysvaltojen valta-aseman. Venäjä pyrki rajoittamaan Yhdysvaltojen toimia Kosovossa vaatimalla omaa valvontasektoria turvaamaan Jugoslavian serbien turvallisuus ja näin osoittamaan myös oma merkityksensä maailmanpolitiikassa.

Yhdysvalloille oli tärkeää, että Kosovon rauhanturvaoperaatio oli kokonaan Nato-johtoinen. Venäjän oma sektori olisi lisännyt vastakkainasettelua ja mahdollistanut Kosovon jakautumisen albaani- ja serbiosiin. Yhdysvallat sai tahtonsa läpi neuvotteluiden jälkeen Venäjän vastustuksesta huolimatta. Erilaisia syitä on esitetty neuvotteluiden kulusta ja Venäjän myöntymisestä sen voimakkaista vaatimuksista poikkeaviin neuvottelutuloksiin. Venäjän sisäisellä valtakamppailulla ja taloudellisella tilanteella 1990-luvun lopussa oli todennäköisesti vaikutusta tulokseen. Venäläisten

¹¹² Utley, s.18-22

osaltaan epäonnistuneesta sotilasoperaatiosta huolimatta Venäjän onnistui näyttää suurvallalle ominaista kykyään keskittää voimavarojaan haluamalleen alueelle ja se sai pidettyä ainakin osan vaikutusvallastaan Balkanin alueella. Venäläiselle identiteetille oli tärkeää, ettei Venäjä liittoutunut Naton kanssa muttei myöskään ryhtynyt sotaan sen kanssa.

Wendtin teorian mukaisen sisäisen rakenteen ja osapuolten toisistaan muodostamien ennakkokäsitysten merkitys korostui Kosovon konfliktin ratkaisuihin. Yhdysvallat länsimaisen oikeuskäsityksen ja demokratia-ajattelun mukaisesti katsoi Kosovon tilanteen vaativan puuttumista asiaan. Yhdysvallat oletti lähtökohtaisesti Venäjän vastustavan sen toimia Kosovossa, koska Venäjä halusi olla itse vaikuttaja ja sen hetkessä tilanteessa se oli altavastaajana. Venäläisen ajattelun mukaisesti suvereeni valtio saa toimia alueellaan johtajansa näkemysten mukaisesti, eikä ulkopuolisella valtiolla ole oikeutta puuttua valtion sisäisiin asioihin. Venäjä asettui vastustamaan Yhdysvaltoja parantaakseen omaa asemaansa ja näyttääkseen muulle maailmalle halunsa ja oikeutensa sille sen mielestä kuuluvaan suurvalta-asemaan. Kosovo itsessään ei ollut kummallekaan osapuolelle erityisen tärkeä.

Naton laajeneminen Itä-Euroopan maihin huononsi suhteita entisestään. Yhdysvallat halusi laajentumisella täyttää Itä-Eurooppaan syntyneen turvallisuustyhjiön, vakauttaa Eurooppaa demokratian levittämällä sekä vähentää Venäjän vaikutusvaltaa sen vaikutuspiirissä ja mahdollisesti tulevaisuudessa kasvavaa uhkaa. Naton käyttö Kosovossa ja sen toimintaperiaatteiden muutos mahdollisti sen olemassaolon myös tulevaisuudessa. Venäjän näkökulmasta Naton laajeneminen oli geopoliittisen rajan siirtämistä itään, minkä se koki uhaksi itselleen. Venäjä ei kuitenkaan pystynyt estämään laajenemista. Keskeinen osapuolten suhteisiin vaikuttanut tekijä oli Venäjän presidentin vaihtuminen.

Presidentti Putin johtamana Venäjän ulkopoliittikka muuttui. Putin pyrki parantamaan Venäjän suhteita Yhdysvaltoihin ja aikaisemmat vaatimukset moninapaisesta maailmasta väistyivät toistaiseksi taka-alalle. Aikaisemmat näkemykset Venäjän selkeästä integroitumisesta länsimaihin myös loppuivat. Putinin näkemyksen mukaan Venäjän suurvalta-aseman ja vaikutusvallan palauttaminen vaati ensin Venäjän omien olojen kuntoon laittamisen. Yhdysvalloille Venäjän uusi suhtautuminen sopi. Varsinkin vuoden 2001 terrori-iskujen jälkeen osapuolten suhteet paranivat huomattavasti. Suhteiden kilpailuluonteesta palattiin

ystävärakenteeseen ja yhteistyötä pyrittiin parantamaan niin Naton piirissä kuin yhteisen terrorismin vastaisen taistelun osaltakin. Yhdysvaltojen presidentin vaihtuminen kuitenkin kasvatti selkeästi Yhdysvaltojen pyrkimyksiä hegemoniasemansa takaamiseksi ja vaikutusvallan lisäämiseksi. Yhdysvaltojen ja Venäjän suhteisiin se ei vielä vuoteen 2003 mennessä juurikaan ehtinyt vaikuttaa.

Yhteinen rauhanturvaoperaatio Kosovossa ei onnistunut. Yhdysvaltojen ja Venäjän välisten yhteisten rauhanturvaoperaatioiden onnistuminen tulevaisuudessakin näyttää heikolta. Venäläiset turhautuivat vaikutusmahdollisuuksiinsa ja Nato-mandaatilla toimimiseen. Vähäinen kokemus länsimaisesta rauhanturvaamisesta, taloudellinen tilanne ja joukkojen tarve toisaalla sai Venäjän vetäytymään operaatiosta vuonna 2003. KFOR-joukkojen osalta rauhanturvaoperaatiossa saavutettiin menestystä. Molempien kiinnostus rauhanturvaoperaatioon väheni 2000-luvulle tultaessa. Venäjä aloitti operaationsa Tsetseniassa ja Yhdysvallat kävi terrorismin vastaista sotaansa Afganistanissa ja Irakissa.

Keskustelu Kosovon asemasta ja tulevaisuudesta ei kuitenkaan väistynyt. Yhdysvallat ei edelleenkään kannattanut Kosovon itsenäisyyttä. Itsehallinnon vahvistaminen ja länsimaisen demokratian lisääminen oli Yhdysvaltojen Kosovo-politiikan ydin. Kaikille Kosovon asukkaille tulisi taata turvalliset ja tasapuoliset elinolot etnisestä taustasta riippumatta. Venäjälle Kosovon itsenäisyys oli mahdoton ajatus. Kosovo-ongelma tulisi ratkaista serbien ja albaanien keskinäisillä neuvotteluilla. Venäjä pelkäsi separatististen ajatusten leviämisen sen omalle alueelle. Paras tilanne Venäjän kannalta olisi tilanteen jäädyttäminen, kuten se itse oli tehnyt useissa tapauksissa omassa vaikutuspiirissään.

4 KOSOVIDEN ITSENÄISYYS

4.1 Venäjän ulkopoliittinen kehitys vuosina 2003-2008

Venäjän presidentti Vladimir Putin oli vakauttanut asemansa ja vaikutusvaltansa Venäjän johdossa ensimmäisen presidenttikautensa lopussa vuonna 2003. Putinin harjoittaman ulkopoliitiikan keskeiset näkökannat eivät muuttuneet myöskään Putinin toisen presidenttikauden aikana vuosina 2004 - 2008. Keskeistä Putinin ulkopoliitikalle oli Venäjän vaikutusvallan ja suurvalta-aseman palauttaminen. Venäjän ei halunnut eristäytyä länsimaailmasta. Putin ymmärsi yhteistyön merkityksen Venäjän taloudelle niin Euroopan kuin Yhdysvaltojenkin kanssa. Putin aloittaessa presidenttinä Venäjän talous oli heikossa kunnossa. Hyötynäkökohtiin perustuneet yhteistyö- ja kilpailusuhteet länsivaltojen kanssa paransivat taloudellista tilannetta. Putinin suunnitelmien mukaisesti suurvalta-aseman parantaminen käynnistyi parhaiten laittamalla valtion sisäiset asiat kuntoon.

Naton itälaajenemisen myötä Venäjälle tuli yhä tärkeämmäksi sen vaikutusvallan ylläpitäminen sen rajanaapurina oleviin lähiulkomaihin. Nato laajeni toisen kerran entisiin itäblokin maihin vuonna 2004. Venäjä ei pystynyt estämään laajentumista Baltian maihin, Bulgariaan, Romaniaan, Slovakiaan ja Sloveniaan. Separatistien lisääntymisen ehkäisy ja terrorismin vastainen taistelu olivat Venäjän keinoja vähentää valtion kohdistuvia uhkia. Usein huomio kiinnittyy vain Yhdysvaltojen käymään terrorismin vastaiseen sotaan. Vähemmälle huomiolle on jäänyt Kosovon sodasta liikkeelle lähtenyt Venäjän käymä terrorismin vastainen taistelu varsinkin levottomuuksia ja uhkia lisänneillä Keski-Aasian ja Kaukasuksen alueilla.

Käyttäen Kosovon sotaa keinona ja oikeutuksena Venäjä aloitti toisen Tsetsenian sotansa vuonna 1999, joka nosti Putinin ensin pääministeriksi ja sitten presidentiksi. Venäjä katsoo separatistien uhakseen ja sen vuoksi se vastusti voimakkaasti Kosovon itsenäisyyttä. Venäjällä ja sen rajaseuduilla on useita alueita, joissa on Venäjän yhteyteen pyrkivä venäläisvähemmistö. Georgian ja Tsetsenian kaltaisten valtioiden vaikea tilanne oli "jäädetty". Venäjän mukaan Kosovon itsenäisyys lisäisi pyrkimyksiä itsenäisyyteen juuri näillä alueilla pois Venäjän vaikutusvallasta. Putin mainitsi jokaisessa puheessaan kansalliskokoukselle Venäjän lähiulkomaiden ja terrorismin vastaisen taistelun merkityksen vuosina 2003 - 2006. Putin totesi Neuvostoliiton hajoamisen olleen vuosisadan pahin geopolitiittinen katastrofi, joka

levitti venäläisiä Venäjän valtion rajojen ulkopuolelle vuoden 2005 puheessaan. Vuoden 2006 puheessa Putin sanoi Venäjän suhteiden lähiulkomaihin olevan Venäjän ulkopoliittikan tärkein asia. Putinin mukaan Venäjä pyrkii ratkaisemaan konfliktit lähialueellaan ja toimivan rauhanturvatehtävissä turvallisuuden takaamiseksi.¹¹³

Presidenttikausiensa aikana Putin keskitti sisäpoliittisen vallan valtiolle ja presidentille. Jeltsinin ajan liikemiesjohtoinen talous muutettiin kovin ottein ja henkilövaihdoksin valtion kontrolloitavaksi. Venäjän 1990-luvun länsimaiseen markkinatalouteen pyrkivä talous- ja demokratiakehitys vaihtui Venäjän johdon itsensä mainitsemaan ”ohjattuun demokratiaan”. Putinin tavoitteleva suurvalta-aseman palautus sai vauhtia Venäjän mittavaan raaka-ainetuotantoon perustuneesta voimakkaasta talouskasvusta.¹¹⁴

Suhteet Yhdysvaltoihin olivat parantuneet terrori-iskujen jälkeen vuonna 2001. Venäjä ja Yhdysvallat kävivät tahoillaan yhteistä sotaa terrorismia vastaan. Yhdysvaltojen hyökkäys Afganistaniin toteutettiin Venäjän avustuksella vuonna 2002. Venäjä avasi ilmatilansa Yhdysvaltojen ja Nato-maiden lentokoneille sekä osaltaan auttoi Yhdysvaltoja perustamaan lentotukikohtia Keski-Aasian valtioihin. Venäjän ja Yhdysvaltojen suhteet alkoivat viilentyä, kun Venäjä ei hyväksynyt Yhdysvaltojen hyökkäystä Irakiin. Venäjä vastusti tuloksettomasti hyökkäystä yhdessä Ranskan ja Saksan kanssa. Yhdysvaltojen Irakin sodassa Putin näki Venäjän mahdollisuuden palauttaa moninapaisuuden korostamisen Venäjän politiikkaan, koska Yhdysvaltojen toimet aiheuttivat jakaantumista länsivaltioissa. Venäjän mukaan maailman voimakeskusten tulee olla yhteistyössään tasavertaisia. Putinin mukaan Venäjän toimet tasapainottavat Yhdysvaltojen globaalia voimaa, mutta ne eivät ole tarkoitettu lisäämään vastakkainasettelua.¹¹⁵

Irakin sodan erimielisyyksistä alkoi Venäjän taloustilanteen vauhdittama voimakkaammin Venäjän etuja puolustanut politiikka. Suhteet Yhdysvaltoihin viilenivät entisestään. Suhteita huononsivat ennen kaikkea Yhdysvaltojen toimet Venäjän lähiulkomaissa (Ukrainan ja Georgian länsimaistamispyrkimykset ja mahdollinen Nato-jäsenyys), Naton laajeneminen ja kysymys Kosovon

¹¹³ Presidentti Putinin puheet Venäjän kansalliskokoukselle vuosina 2003-2006 Venäjän presidentin internet-sivuilta: http://www.kremlin.ru/eng/sdocs/speeches.shtml?date_to=2008/05/06&styp=70029, 21.01.2009

¹¹⁴ Braun (toim.), s.123-124

¹¹⁵ Hallenberg – Karlsson, s.196-198

itsenäisyydestä. Putin arvosteli kovin sanoin Yhdysvaltoja ja Natoa sekaantumisesta Venäjän sisäisiin asioihin ja päätösten tekemisestä kysymättä Venäjän mielipidettä puheessaan Münchenin turvallisuuskonferenssissa 10.02.2007.¹¹⁶ Taloudellinen yhteistyö Yhdysvaltojen ja erityisesti Euroopan Unionin kanssa jatkui normaalina Venäjän lähiulkomaiden ulkopuolella.

4.2 Yhdysvaltojen ulkopoliittinen kehitys vuosina 2003-2008

Yhdysvaltojen presidentillä on suuri rooli maansa ulkopoliitiikan johtajana. Presidentti Bushin määrittelemään Yhdysvaltojen ulkopoliittikkaan kuului keskeisenä alueena Yhdysvaltojen ylivertaisen aseman ja poliittisen vaikutusvallan säilyttäminen. Aikaisempaa presidenttiä enemmän Bush korosti Yhdysvaltojen kansallisen intressin merkitystä. Yhdysvaltoihin tehdyt terrori-iskut vuonna 2001 korostivat Yhdysvaltojen unilateralistista ulkopoliittikkaa. Yhdysvaltojen johtamat Afganistanin ja Irakin sodat aiheuttivat länsimaissa heti iskujen jälkeisen ajan synnyttämään yhteenkuuluvuuteen repeämiä Irakin sodan aikana vuonna 2003. Terrorismin vastaisesta sodasta tuli Yhdysvalloille 2000-luvun ensimmäisen vuosikymmenen keskeinen väline Yhdysvaltojen turvallisuuden takaajana.

Venäjä oli Yhdysvaltojen keskeisin kumppani terrorismin vastaisessa sodassa. Yhdysvallat ei arvostellut Venäjän omia toimia Tsetsenian sodassa, eikä Putinin toimia vallan keskittämiseksi omalle hallinnolleen. Venäjä oli Yhdysvalloille myös keskeinen raakaöljyn toimittaja. Yhdysvallat ei suhtautunut Venäjän kielteiseen kantaan Irakin sodasta niin voimakkaasti kuin se suhtautui Ranskan ja Saksan vastustukseen.¹¹⁷ Sotien aikaisesta yhteistyöstä huolimatta Yhdysvallat piti tärkeänä Naton laajentumista vuonna 2004. Naton laajentamisella Venäjän vaikutusvaltaa pyrittiin rajoittamaan ja sitomaan Itä-Euroopan maita oman vaikutusvallan piiriin.

Bushin ulkopoliitiikan (ns. Bushin doktriinin) kulmakivenä oli vuonna 2002 julkaistu kansallinen turvallisuusstrategia (*The National Security Strategy of the United States of America*). Bush sanoi State of the Union-puheessaan vuonna 2002 aikaa Yhdysvaltojen toimille olevan vähän. Bushin mukaan oli parempi toimia kuin olla toimimatta lainkaan ja joukkotuhoaseiden uhkaan oli vastattava päättäväsillä

¹¹⁶ Putin puhe 10.02.2007 Münchenin turvallisuuskonferenssin internet-sivuilta: http://www.securityconference.de/konferenzen/rede.php?menu_2007=&menu_2008=&menu_konferenzen=&sprache=en&id=179&, 21.01.2009

¹¹⁷ Hallenberg – Karlsson, s.161-162

ennaltaehkäisevillä toimilla.¹¹⁸ Kansallinen turvallisuusstrategia sisälsi neljä keskeistä tavoitetta. Ensimmäiseksi Yhdysvaltojen tuli käyttää ennaltaehkäisevää sotilaallista voimaa joukkotuhoaseita tavoittelevia vihamielisiä valtioita ja terroristiryhmiä vastaan. Toiseksi Yhdysvallat ei antaisi kenenkään vihamielisen ulkomaisen valtion haastaa sen maailmanlaajuista sotilaallista voimaa. Kolmanneksi Yhdysvallat sitoutui monenkeskeiseen kansainväliseen yhteistyöhön, mutta tarvittaessa Yhdysvallat ei epäröisi toimia yksin turvatakseen kansalliset intressinsä ja turvallisuutensa. Neljänneksi Yhdysvallat tavoitteli demokratian ja ihmisoikeuksien levittämistä kaikkialle maailmaan ja erityisesti muslimimaailmaan.¹¹⁹ Turvallisuusstrategian sisältö määrittäi Yhdysvaltojen ulkopoliittikan suunnan koko Bushin hallintoajan.

Yhdysvaltojen ja Venäjän suhteet viilenivät vuoden 2003 jälkeen. Yhdysvallat tuki Naton laajenemista Euroopassa. Vuoden 2004 laajenemisen jälkeen Yhdysvallat oli mukana laajentumiskeskustelussa myös Ukrainan ja Georgian osalta. Venäjän uudistuneita moninapaisuuspyrkimyksiä Yhdysvallat vastusti. Yhdysvaltojen mukaan Venäjän tavoitteet ovat ristiriidassa heidän tavoitteidensa kanssa. Moninapaisuus oli kilpailua kiinnostuksista ja arvoista. Venäjän tavoitteet lisäisivät vastakkainasettelua.¹²⁰ Bushin Kosovo-politiikkaan kuului alueen rauhoittaminen, demokratiakehityksen ja itsehallinnon tukeminen vuoteen 2005 saakka. Tämän jälkeen Yhdysvallat aloitti voimakkaammat toimet Kosovon itsenäisyyden saavuttamiseksi. Yhdysvaltojen politiikka vaihtui aikaisemmasta rakenteet ennen asemaa-vaiheesta työn lopettamisvaiheeseen Kosovossa.¹²¹

4.3 Kosovon tapahtumat

Ilmapommitusten ja Jugoslavian joukkojen vetäytymisen jälkeen KFOR-joukot ottivat vastuun Kosovon sotilaallisesta turvallisuudesta. Kosovon tilanne oli kaaosmainen, pakolaisongelmat olivat suuria sekä albaanien ja serbien väliset väkivaltaisuuDET olivat tavallisia. Kosovon hallinto perustui YK:n turvallisuusneuvoston päätöslauselmaan 1244. Kosovon poliittisesta siviilihallinnosta vastasi YK:n alainen UNMIK (*United Nations Interim Administration Mission in Kosovo*). Päätöslauselma

¹¹⁸ Bushin State of the Union puhe vuodelta 2002 Valkoisen Talon internet-sivuilta: <http://www.whitehouse.gov/news/releases/2002/01/20020129-11.html>, 05.01.2009

¹¹⁹ Kansallinen turvallisuusstrategia 2002 Yhdysvaltojen ulkoministeriön internet-sivuilta: <http://www.state.gov/documents/organization/63562.pdf>, 22.01.2009

¹²⁰ Hallenberg – Karlsson, s.197-198

¹²¹ Kosovo and U.S. policy: Background to Independence-raportti kongressille vuodelta 2008, s.25. Congressional Research Centerin internet-sivuilta: <http://www.fas.org/sgp/crs/row/RL31053.pdf>, 22.01.2009

1244 ei kuitenkaan rauhoittanut eripuraista Kosovoa. Kosovon etnisten albaanien muodostama enemmistö vaati Kosovon täyttä itsenäisyyttä. Kosovon serbit halusivat Kosovon kuuluvan edelleen osaksi Serbiaa.

UNMIK:n mandaattiin ja tehtäviin kuului perustaa ja valvoa kaikkia keskeisiä demokraattiseen itsehallintoon kuuluvia toimielimiä Kosovossa. Milosevicin lakkautettua kaikki albaanien hallintorakenteet 1990-luvulla oli lähtökohtatilanne heikko. UNMIK:n tavoitteena oli taata rauhalliset ja normaalit elinolot kaikille Kosovon asukkaille. UNMIK perusti virallisesti Kosovon väliaikaiset toimielimet itsehallinnon takaamiseksi (*Provisional Institutions of Self Government*) vuonna 2001. Toimielimille määritettiin kahdeksan keskeistä toimialaa, jotka takaisivat reilumman ja suvaitsevamman yhteiskunnan sekä parantaisivat julkisen sektorin toimintamahdollisuuksia. Toimialoihin kuuluivat toimivat demokraattiset toimielimet, oikeusjärjestelmä, vapaa liikkuvuus, yhteisöjen ja niiden oikeuksien palauttaminen, talous, oikeus kiinteistöihin, Pristina-Belgrad-yhteys ja Kosovon suojajoukot.¹²² Kosovon lopullisesta asemasta ei toimielimissä virallisesti keskusteltu.

Ensimmäiset vaalit perustettuun 120-jäseniseen lakeja säätävään sekä presidentin ja pääministerin valitsevaan parlamenttiin pidettiin vuonna 2001. 20 paikkaa oli varattu etnisille vähemmistöille (joista 10 paikkaa serbeille). Serbeillä ei kuitenkaan ollut veto-oikeutta albaanienemmistön tekemiin päätöksiin. Serbien osallistuminen vaaleihin ja päätöksentekoon oli vaihtelevaa. Yleisesti serbit olivat tyytymättömiä vaikutusmahdollisuuksiinsa. Albaanien ja serbien välille puhkesivat sodan päättymisen jälkeiset pahimmat väkivaltaisuuudet maaliskuussa 2004. Väkivaltaisuuksien seurauksena YK aloitti pitkäkestoisen prosessin Kosovon tulevan aseman ratkaisuksi vuonna 2005.¹²³

Norjalainen diplomaatti Kai Eide määrättiin YK:n toimesta tekemään selvitys Kosovon kehityksestä vuonna 2005. Eiden raportin mukaan ei ole mitään hyötyä enää viivyttää Kosovon tulevaisuudesta päättämistä. Yhdysvaltojen, Venäjän, Ranskan, Saksan, Ison-Britannian ja Italian muodostama kontaktiryhmä (*Contact Group*) määrittä ohjaavat periaatteet, joiden avulla Kosovon tulevaisuus ratkaistaisiin. Periaatteisiin kuului palaamattomuus vuotta 1999 edeltäneeseen tilanteeseen, Kosovon rajojen muuttamattomuus sekä kuulumattomuus osaksi naapurivaltiota tai

¹²² UNMIK:n toimintaraportti kesäkuulta 2008, s.1-2:

http://www.unmikonline.org/docs/2008/Fact_Sheet_July_2008.pdf, 23.01.2009

¹²³ Kosovo and U.S.policy-raportti, s.5-7

valtioliittoon naapurivaltion kanssa. Ryhmän mukaan Kosovon kansan tulee myös hyväksyä tuleva asema.¹²⁴

YK:n pääsihteeri nimitti presidentti Ahtisaaren erityisedustajakseen Kosovoon johtamaan kansainvälistä prosessia Kosovon aseman määrittämiseksi. Ahtisaari neuvotteli useita kertoja albaani- ja serbiviranomaisten kanssa vuosina 2006 - 2007. Ahtisaari toi keskusteluihin Kosovon aseman lisäksi Kosovon tulevaisuudelle tärkeitä asioita. Ahtisaaren mukaan tärkeitä olivat myös hallinnon hajauttaminen, vähemmistöjen oikeudet, taloudelliset seikat sekä Kosovon kulttuuri- ja uskonnollisen perinnön suojelu. Neuvotteluiden perusteella Ahtisaari esitti YK:n turvallisuusneuvostolle suunnitelmansa Kosovon tulevaisuudesta vuonna 2007. Ahtisaari kannatti Kosovon itsenäisyyttä kansainvälisessä valvonnassa laajoilla vähemmistöjen oikeuksilla. Euroopan Unionin vastaisi oikeusjärjestelmästä ja Nato-johtoinen KFOR jatkaisi turvallisuuden takaajana. Albaaniosapuoli hyväksyi suunnitelman, serbit eivät.¹²⁵

YK:n turvallisuusneuvosto ei päässyt tilanteessa ratkaisuun. Yhdysvallat ja Euroopan valtiot tukivat suunnitelmaa, mutta Venäjä tuki Serbiaa ja uhkasi veto-oikeudellaan kaataa mahdollisen päätöslauselman. Venäjän ja Serbian mukaan Kosovon itsenäisyys olisi lainvastainen. Suunnitelmasta pyrittiin pääsemään ratkaisuun usean kuukauden ajan. Yhdysvallat, EU ja Venäjä perustivat ”Troikan”, jossa tuloksettomasti neuvoteltiin Kosovon aseman ratkaisusta. Turvallisuusneuvoston ratkaisun puutteesta johtuen päätöslauselma 1244 ja KFORin asema jäivät voimaan.¹²⁶

YK:n ratkaisusta huolimatta Kosovo julistautui itsenäiseksi helmikuussa 2008. Itsenäisyysjulistuksessaan Kosovo vakuutti Ahtisaaren suunnitelman mukaisesti hyvän hallinnon periaatteena huomioivansa monikulttuurisuuden ja toivotti tervetulleeksi kansainväliset valvontaelimet. Yhdysvallat ja suuri osa Euroopan maita tunnustivat Kosovon itsenäisyyden. Venäjä ja Serbia eivät ole tunnustaneet Kosovon itsenäisyyttä.¹²⁷

¹²⁴ Yhdysvaltojen ulkoministeriön internet-sivujen Kosovo-sivusto:

<http://www.state.gov/r/pa/ei/bgn/100931.htm>, 23.01.2009 sekä Kosovo and U.S.policy-raportti, s.7-20

¹²⁵ sama

¹²⁶ sama

¹²⁷ sama

4.4 Itsenäisyysprosessi

Presidentti Ahtisaari aloitti Kosovon albaanien ja serbien väliset neuvottelut vierailulla Kosovoon ja Serbiaan vuoden 2005 lopussa. Ahtisaari halusi saada osapuolet neuvottelemaan kasvokkain vuoden 2006 alussa. Ahtisaari korosti neuvotteluiden olleen takarajattomia, vaikka kontaktiryhmä asettikin tavoitteekseen ratkaisun saavuttamisen vuoden 2006 aikana. Neuvottelut alkoivat Wienissä helmikuussa 2006. Ahtisaari aloitti neuvottelut teknisistä yksityiskohdista, kuten Kosovon osuudesta Serbian veloista ja Kosovon yhteisöjen rajojen uudelleenpiirtämisestä. Ahtisaari vältti selkeiden ehdotusten tekemistä tavoitteenaan saada osapuolet itse keskustelemaan tavoitteistaan ja Kosovon tulevasta asemasta. Ensimmäisissä neuvotteluissa osapuolten tavoitteet olivat kaukana toisistaan. Keskeinen Wienin neuvotteluiden aihe oli Kosovon hallinnon hajautuminen ja erityisesti herkän Mitrovican kaupungin jakautumisen ongelma. Serbit halusivat perustaa Kosovoon enemmän serbienemmistöisiä yhteisöjä heille tärkeiden uskonto- ja kulttuurimonumenttien läheisyyteen. Albaanit olisivat suostuneet vain pieneen osaan yhteisöistä. Kosovon ja Serbian presidentit ja pääministerit tapasivat heinäkuussa 2006. Ahtisaaren mukaan osapuolten näkemykset olivat niin kaukana toisistaan kuin mahdollista.¹²⁸

Ehdotus Kosovon asemasta piti esittää YK:n turvallisuusneuvostolle ja kontaktiryhmälle vuoden 2006 lopussa. Wienin teknisten ja Kosovon asemaa koskeneiden neuvotteluiden tuloksettomuudesta huolimatta Ahtisaari oli valmis esittelemään ehdotuksensa Kosovon tulevasta asemasta. Kontaktiryhmä ja erityisesti Yhdysvallat oli odottanut ehdotusta. Ahtisaari siirsi kuitenkin ehdotuksensa esittelyä Serbian vaalien vuoksi. Ahtisaari esitteli ehdotuksensa (*Comprehensive Proposal for the Kosovo Status Settlement*) kontaktiryhmälle 26.01.2007 ja neuvotteluosapuolille 02.02.2007. Yhdysvallat, EU ja Nato kannattivat ehdotusta, mutta Venäjä pyysi lisää harkinta-aikaa. Ahtisaari aloitti ehdotuksensa pohjalta viimeiset neuvottelut Wienissä helmikuun lopussa. Neuvottelut päättyivät maaliskuussa ilman mainittavaa yhteistä sovintoa Kosovon asemasta.¹²⁹

Ahtisaaren ehdotus Kosovon tulevaksi asemaksi oli itsenäisyys tietty aika kansainvälisessä valvonnassa yhdistettynä laajoihin vähemmistöjen oikeuksiin.

¹²⁸ Kosovo and U.S.policy-raportti, s.14-15

¹²⁹ Kosovo and U.S.policy-raportti, s.16

Paluu osaksi Serbiaa oli mahdotonta. Ahtisaaren ehdotuksen mukaan Kosovon aseman ratkaisua ei tule pitkittää Kosovon demokraattisen kehityksen varmistamiseksi. Monikansallinen ja demokraattinen Kosovo perustuu sen kansalaisten yhtäläisiin oikeuksiin, jotka ovat taattuina oikeusjärjestelmää kunnioittavilla toimielimillä. Kosovon tulevaisuuden asema on vakaa, varteenotettava ja suvaitsevainen. Euroopan Unioni ottaisi vastuun oikeusjärjestelmän kehittämisestä ja KFOR jatkaisi Kosovon turvallisuuden takaajana. Albaaniosapuoli luonnollisesti hyväksyi ehdotuksen, serbit vastustivat sitä jyrkästi.¹³⁰

Yhdysvallat ja Venäjä olivat Ahtisaaren ehdotuksesta jyrkästi eri mieltä. Yhdysvallat tuki Ahtisaaren ehdotusta. Yhdysvaltojen ulkoministeriön lausuntojen mukaan se oli reilu, tasapainoinen ja toimisi erinomaisena ohjeena Kosovon tulevalle monikansalliselle demokratialle. Yhdysvaltojen mukaan Kosovon itsenäisyys tulisi toteuttaa Ahtisaaren ehdotuksen mukaisesti.¹³¹ Venäjä vastusti Ahtisaaren ehdotusta. Venäjän mukaan Kosovon aseman ratkaisu on osapuolten välinen, eikä Ahtisaarella ole oikeutta puuttua siihen. Venäjä halusi hidastaa itsenäisyysprosessia. Ulkoministeri Lavrovin mukaan vähemmistöjen oikeudet ja turvallisuus on laitettava kuntoon ennen asemasta keskustelua.¹³²

Ahtisaaren ehdotus esiteltiin YK:n turvallisuusneuvostossa 26.03.2007. Turvallisuusneuvosto käynnisti asian käsittelyn huhtikuun alussa lähettämällä erityisedustajiaan Balkanin alueelle hankkimaan ensikäden tietoa Serbiasta, Kosovon hallitukselta, Kosovon etnisiltä vähemmistöiltä ja kansainvälisiltä toimijoita alueella. Kyselyiden tuloksena todettiin Kosovon olemassa olevan tasapainon olevan epävakaa. Turvallisuusneuvosto kokoontui keskustelemaan uudesta päätöslauselma 1244:n korvaavasta lauselmasta. Yhdysvaltojen viranomaisten mukaan uusi lauselmä olisi pohjana Kosovon itsenäisyydelle. Venäjän vastustus pysäytti turvallisuusneuvoston työn. Venäjä vaati Kosovon asemalle hyväksynnän Serbialta ja lisäneuvotteluita albaanien ja serbien välille. Päätöslauselman estämiseksi se uhkasi käyttää veto-oikeuttaan, koska Kosovon ratkaisulla olisi

¹³⁰ Ahtisaaren ehdotus Kosovon asemaksi Kosovon parlamentin internet-sivuilta: <http://www.assembly-kosova.org/common/docs/Comprehensive%20Proposal%20.pdf>, 24.01.2009

¹³¹ Yhdysvaltojen ulkoministeriön lausunnot 02.02.2007 ja 26.03.2007 Yhdysvaltojen ulkoministeriön sivuilta: <http://2001-2009.state.gov/p/eur/ci/kv/c13126.htm>, 24.01.2009

¹³² Ulkoministeri Sergei Lavrovin haastattelu 22.02.2007 Venäjän ulkoministeriön internet-sivuilta: http://www.mid.ru/brp_4.nsf/e78a48070f128a7b4325699005bcbb3/3c1cfa9b452346bec325728e0044d029?OpenDocument, 24.01.2009

vaikutusta myös muihin alueellisiin konflikteihin esimerkiksi Kaukasuksella.¹³³ YK:n, Yhdysvaltojen ja EU:n mielestä Kosovon tilanne oli ainutlaatuinen, eikä sillä olisi vaikutusta muualla maailmassa.¹³⁴

Turvallisuusneuvoston kuukausien tuloksettomana työskentelyn seurauksena Yhdysvallat, EU ja Venäjä perustivat kontaktiryhmä ”Troikan” heinäkuussa 2007, jonka tarkoituksena oli löytää ratkaisu tilanteeseen. Troikan piti raportoida YK:n pääsihteerille joulukuuhun mennessä. Troikka neuvotteli useaan otteeseen osapuolten kanssa ja viimeisen kerran marraskuun lopussa. Uusista ehdotuksista ja sopimusluonnoksista huolimatta albaaneja ja serbejä tyydyttävään lopputulokseen Kosovon asemasta ei päästy. Loppuraportissaan troikka totesi osapuolten kyvyttömyyden sopia asiasta. Kumpikaan ei halunnut perääntyä perimmäisistä vaatimuksistaan Kosovon määräysvallasta. Troikalla ei ollut tarjota ehdotusta ratkaisuksi. Yhdysvallat ja EU eivät halunneet pitkittää ratkaisua, Venäjän kanta oli neuvotteluiden jatkaminen.¹³⁵ Yhdysvaltojen pysyvä edustaja Kosovossa suurlähettiläs Zalmay Khalilzad painotti voimakkaasti Yhdysvaltojen näkemyksiä tilanteen ratkaisemiseksi Ahtisaaren ehdotuksen pohjalta ja demokraattisen Kosovon tulevaisuuden varmistamiseksi lausunnossaan 19.12.2007.¹³⁶ Turvallisuusneuvoston kykenemättömyys ratkaisuun jätti päätöslauselma 1244:n periaatteet voimaan Kosovossa.

Kosovo julistautui itsenäiseksi YK:n turvallisuusneuvoston ratkaisuista huolimatta 17.02.2008.¹³⁷ Itsenäisyysjulistuksen mukaan Kosovon demokraattisesti valitut johtajat lupaavat toteuttaa Ahtisaaren ehdotuksen mukaiset toimet saavuttaakseen itsenäisen, demokraattisen ja monikansallisen Kosovon. Kosovon valtio kunnioittaa kaikkien asukkaidensa lakien mukaisia oikeuksia ja osallistumista päätöksentekoon. Kosovo toivottaa tervetulleeksi ehdotuksen ja päätöslauselma 1244:n mukaisen kansainvälisen valvonnan, KFOR-joukkojen läsnäolon ja Euroopan Unionin valvoman laki- ja oikeuskäytäntöjen kehittämismission. Kosovo haluaa yhteistyössä

¹³³ Putin kertoi Venäjän mielipiteen ja vaikutukset Venäjän lähialueisiin useaan kertaan vuoden 2007 aikana.

Muun muassa haastattelut 04.06.2007 ja 28.09.2007 Venäjän presidentin internet-sivuilta:

<http://www.kremlin.ru/eng/sdocs/speeches.shtml>, 25.01.2009

¹³⁴ Kosovo and U.S.policy-raportti, s.17

¹³⁵ Kosovo and U.S.policy-raportti, s.18-19 sekä YK:n pääsihteerin kirje turvallisuusneuvoston puheenjohtajalle troikan loppuraportista 10.12.2007 YK:n turvallisuusneuvoston internetsivuilta:

<http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N07/634/56/PDF/N07763456.pdf?OpenElement>, 25.01.2009

¹³⁶ Suurlähettiläs Khalilzadin lausunto Yhdysvaltojen pysyvän edustuston YK:ssa internet-sivuilta:

http://www.usunnewyork.usmission.gov/press_releases/20071219_381.html, 25.01.2009

¹³⁷ Kosovon parlamentin itsenäisyysjulistus (Liitteenä 2) 17.02.2008 parlamentin internet-sivuilta:

http://www.assembly-kosova.org/common/docs/decleration_indipendence.pdf, 25.01.2009

näiden toimijoiden kanssa varmistaa rauhan, vakauden ja hyvinvoinnin tulevaisuudessa.

Yhdysvallat, Ranska ja Iso-Britannia tunnustivat Kosovon itsenäisyyden heti seuraavana päivänä. Yhteensä noin 40 maata on itsenäisyysjulistuksen jälkeen tunnustanut itsenäisyyden. Maiden joukossa on melkein kaikki Euroopan Unionin maat. Venäjä, Serbia ja Kiina eivät ole Kosovon itsenäisyyttä tunnustaneet. Ilman Yhdysvaltojen tukea Kosovon itsenäisyys olisi todennäköisesti ollut mahdotonta. Yhdysvaltojen ulkoministeri Condoleezza Rice sanoi itsenäisyysjulistusta seuranneena päivänä Yhdysvaltojen tunnustavan itsenäisyyden sekä olevan Kosovon liittolainen ja läheinen ystävä.¹³⁸

Venäjä ei hyväksynyt itsenäisyyttä. Venäjä sanoi Kosovon itsehallintoelimien rikkoneen yksipuolisella itsenäisyysjulistuksellaan Serbian suvereniteettia, YK:n peruskirjaa, päätöslauselma 1244:ää, Helsingin sopimusta ja kontaktiryhmän periaatteita. Venäjä tuki Serbian hallitusta ja vaati valtion yhtenäisyyden palauttamista. Venäjä vaati UNMIKia ja KFORia ryhtymään toimenpiteisiin ja YK:n turvallisuusneuvoston kokousta tapahtuman selvittämiseksi. Venäjä varoitti myös tapahtuman lisäävän konfliktin mahdollisuutta Balkanilla ja separatististen toimien horjuttavan maailmanjärjestystä ja tasapainoa.¹³⁹ Voimakkaiden mielipiteiden lisäksi Venäjällä ei kuitenkaan ollut muita keinoja vaikuttaa tilanteeseen.

4.5 Aika itsenäisyysjulistuksen jälkeen

Itsenäisyysjulistuksen jälkeen Kosovon tilanne oli suhteellisen rauhallinen. Etukäteen pelättyjä mielenosoituksia, väkivaltaisuuksia, serbien joukkomuuttoa tai Serbian aseellista puuttumista ei Kosovossa juurikaan tapahtunut. Kosovon parlamentti sääti nopeaan tahtiin lakeja vähemmistöjen suojelusta, paikallishallinnosta, serbeille tärkeistä kohteista ja yhteisöjen rajoista. Kosovon parlamentti hyväksyi huhtikuussa Kosovon perustuslain, joka astui voimaan 15.06.2008. Perustuslaki takasi kaikille kansalaisille yhtäläiset perusoikeudet. Laki suojasi kaikkien kansallisten, kielellisten sekä uskonnollisten yhteisöjen

¹³⁸ Ulkoministeri Ricen lausunto 18.02.2008 Yhdysvaltojen ulkoministeriön sivuilta: <http://2001-2009.state.gov/secretary/rm/2008/02/100973.htm>, 25.01.2009

¹³⁹ Venäjän ulkoministeriön lausunto Kosovon tilanteesta 17.02.2008 ulkoministeriön sivuilta: http://www.mid.ru/brp_4.nsf/e78a48070f128a7b43256999005bcbb3/041c5af46913d38ac32573f30027b380?OpenDocument, 25.01.2009

olemassaolon.¹⁴⁰ Perustuslailla suuri osa UNMIKille kuuluneista toimivaltuuksista siirtyi Kosovon hallinnolle.

Kosovon itsenäisyys muutti maassa olevien kansainvälisten toimijoiden asemaa. Itsenäisyysjulistuksessaan Kosovo toivotti tervetulleeksi kansainväliset elimet, jotka Ahtisaaren ehdotuksen ja päätöslauselma 1244:n mukaisesti valvoisivat Kosovon oman hallinnon toimia. Euroopan Unioni otti vastuun Kosovon oikeusjärjestelmästä ja oikeusviranomaisten kouluttamisesta EULEX KOSOVO – operaatiollaan. Operaation tehtävänä on auttaa Kosovon viranomaisia, oikeusviranomaisia ja lainvalvontaviranomaisia edistymään kohti vastuullisuutta ja vahvistamaan monikansallista oikeus- ja poliisilaitosta sekä tunnustamaan kansainvälisesti tunnustetut normit.¹⁴¹ EULEX – operaatio ei ollut kunnollisesti vielä käynnistynyt elokuuhun 2008 mennessä.

Kosovoon perustettiin itsenäisyysjulistuksen jälkeen ensimmäisen kerran kansainvälisen siviiliedustajan virka (*International Civil Representative = ICR*) kansainvälisen ohjausryhmän (*International Steering Group*) toimesta. Siviiliedustajaa avustaa kansainvälinen siviilitoimisto (*International Civil Office = ICO*). Siviiliedustajan tehtävä oli myös valvoa Kosovon itsenäisyysprosessia.¹⁴² Monivuotinen YK:n UNMIK – operaation luonne myös muuttui. YK halusi pitää oman toimintansa neutraalina Kosovon itsenäisyysjulistuksen jälkeenkin. UNMIK toimi Kosovossa edelleen päätöslauselma 1244:n mandaatilla. Muuttuneen tilanteen, kasvaneen EU:n roolin ja uuden päätöslauselman puutteen vuoksi YK:n pääsihteeri päätti muokata UNMIKin roolia kesäkuussa 2008. UNMIK jäi Kosovoon, mutta sen toimivaltuudet olivat pienentyneet huomattavasti Kosovolle ja EU:n operaatiolle siirtymisen myötä.¹⁴³

Naton KFOR-joukot vastaavat Kosovon sotilaallisesta turvallisuudesta itsenäisyyden jälkeenkin päätöslauselma 1244:n mandaatilla niin kauan kunnes turvallisuusneuvosto toisin käsklee. KFOR toimii yhteistyössä muiden kansainvälisten toimijoiden kanssa tavoitteenaan vakaa, rauhallinen, monikansallinen ja demokraattinen Kosovo. KFORin lisätehtäväksi tuli Kosovon

¹⁴⁰ Kosovon perustuslaki parlamentin internet-sivuilta: <http://www.assembly-kosova.org/common/docs/Constitution1%20of%20the%20Republic%20of%20Kosovo.pdf>, 25.01.2009

¹⁴¹ Suunnitelma EULEX-operaation toteuttamisesta Euroopan Unionin neuvoston internet-sivuilta: <http://register.consilium.europa.eu/pdf/fin/08/st05/st05928.fi08.pdf>, 26.01.2009

¹⁴² Lisätietoja International Civil Office ICO:n internet-sivuilta: <http://www.ico-kos.org/>

¹⁴³ YK:n pääsihteerin raportti turvallisuusneuvostolle 12.06.2008 YK:n internet-sivuilta: <http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N08/377/90/PDF/N0837790.pdf?OpenElement>, 26.01.2009

suojajoukkojen (*Kosovo Protection Corps = KPC*) purkaminen ja uusien Kosovon turvallisuusjoukkojen (*Kosovo Security Force = KSF*) perustaminen ja niiden siviilivalvonnan järjestäminen. KPC oli UNMIKin perustama ja valvoma sodan jälkeinen konfliktin hallintaan tarkoitettu joukko. Uusi KSF on monietninen, demokraattisen ja siviiliviranomaisten valvonnan alainen joukko, jonka tehtävänä on poliisille soveltumattomien tehtävien hoitaminen.¹⁴⁴

Serbiassa Kosovon itsenäisyys vastaanotettiin mielenosoituksin, väkivaltaisuuksin ja hallituksen vastaisin toimin. Päättämättömyys Kosovon itsenäisyyden aiheuttamista toimista johti Serbian hallituksen hajoamiseen maaliskuussa 2008. Serbian viranomaiset ja Kosovon serbiyhteisöt ovat vaatineet Kosovon palauttamista Serbialle ja neuvotteluiden jatkamista Venäjän vahvasti tukemana. Serbia olisi valmis antamaan Kosovolle enemmän kuin autonomian mutta ei itsenäisyyttä. Serbia vastustaa itsenäisyyttä jatkuvasti, mutta sen poliittinen johto on voimakkaasti jakautunut länsimielisiin ja nationalisteihin. Länsimieliset halusivat Serbian lähentyvän länsimaita ja Euroopan Unionia. Nationalistit vastustavat ajatusta jyrkästi. Serbia jatkaa tukeaan Kosovon serbeille. Tarkkailijat ovat pitäneet mahdollisena pohjoisosan serbien omaa itsenäisyysjulistusta ja irrottautumista Kosovosta. Serbia tunnustaa lainvoimaisiksi serbivaltaisessa Pohjois-Kosovossa ainoastaan UNMIKin ja KFORin, ei EULEXiä ja ICO:ta.¹⁴⁵

Yhdysvallat solmi diplomaattiset suhteet Kosovon kanssa 18.02.2008. Yhdysvallat oli sitoutunut Kosovon tukemiseen jo ennen itsenäisyysjulistusta. Kosovon sodan jälkeen Yhdysvaltojen Kosovon politiikkaan kuului pitkän aikaa olojen vakauttaminen Kosovossa. Yhdysvallat alkoi tukea Kosovon tilanteen lopullista ratkaisua virallisesti vuoden 2005 aikana. Yhdysvallat tuki Ahtisaaren suunnitelmaa ja Kosovon itsenäisyyttä ainoa ratkaisuna. Itsenäisyyden jälkeen Yhdysvalloissa on keskusteltu sen osuudesta Kosovon itsenäisyysprosessissa. Joidenkin mielestä Yhdysvalloilla ei ole mittavia intressejä Balkanille ja Euroopan Unionin tulisi ottaa suurempi vastuu Kaakkois-Euroopan vakauttamisesta ja länsimaiseen yhteisöön integroinnista. Todennäköistä kuitenkin on Yhdysvaltojen läsnäolon säilyminen Kosovossa. Yhdysvallat on antanut huomattavan määrän taloudellista tukea Kosovolle. Yhdysvaltojen tavoitteena on demokratian ja vakauden saavuttaminen alueella. Keskeisenä keinona on tarjota Serbian demokraattisesti valitulle johdolle selkeä

¹⁴⁴ KFORin tehtävät Naton internet-sivuilta: <http://www.nato.int/issues/kosovo/index.html>, 26.01.2009

¹⁴⁵ Kosovo and U.S. policy-raportti, s.20-23

mahdollisuus liittyä osaksi euro-atlanttista yhteisöä ja lisääntyvää yhteistyötä Naton ja EU:n kanssa. Samalla se myös tarkoittaisi Venäjän vaikutusvallan vähentymistä Balkanin alueella.¹⁴⁶

Venäjä varoitti heti Kosovon julistettua itsenäisyyden mahdollisista heijastevaikutuksista niin Balkanilla kuin muuallakin maailmassa. Venäjä turhautui kykenemättömyyteensä estää Kosovon itsenäisyyttä. Venäjä pyrki tukemaan Serbiaa vetoomuksissa neuvotteluiden jatkamisesta, Kosovon itsenäisyyden laittomuudesta ja palauttamisesta takaisin Serbian osaksi. Venäjän tuki ei ollut paljon puheita suurempaa. Venäjä kuitenkin teki Serbian kanssa sopimuksen öljyputken rakentamisesta Serbian kautta tammikuussa 2008. Putken tarkoitus oli uusien Venäjän ja Serbian strateginen kumppanuus, pitää Serbia Venäjän vaikutuspiirissä sekä tukea Serbiaa poliittisesti ja taloudellisesti.¹⁴⁷ Venäjän mielipiteet eivät vaihtuneet sen presidentin vaihtuessa toukokuussa 2008.

Venäjän voimakas vastaus Kosovon itsenäisyyteen sekä Yhdysvaltojen toimiin Balkanilla ja Venäjän lähialueilla konkretisoitui Venäjän ja Georgian väliseen sotaan elokuussa 2008. Pitkään jatkuneet erimielisyydet Georgian länsimielisyydestä, sen haluamasta Nato-jäsenyydestä ja Etelä-Ossetian asemasta käynnistivät viisipäiväisen sodan. Sodalla Venäjä halusi osoittaa niin Georgialle kuin Yhdysvalloillekin vaikutusvaltansa sille tärkeissä lähiulkomaissa. Venäjä käytti Kosovon sotaa ja itsenäisyyttä perusteluina omalle toiminnalleen Georgiassa. Venäjän mukaan Yhdysvallat käytti laittomasti voimaa suvereenia valtiota kohtaan vuonna 1999, eikä kuunnellut Venäjän tavoitteita asian rauhanomaisesta ratkaisusta kansainvälisessä yhteisössä. Sen vuoksi Venäjä oli yhtäläillä oikeutettu voimatoimiin parhaaksi katsomallaan tavalla ilman, että länsivaltioilla on mitään oikeutta puuttua siihen. Venäjän mukaan Kosovon itsenäisyys on laitton. Samalla tavalla Venäjä katsoi myös laittomaksi venäläisvähemmistön omaavan Etelä-Ossetian kuulumisen Georgiaan. Sodalla Venäjä varoitti Georgiaa ja muita lähiulkomaita liiasta länsimyrönteisyydestä ja Nato-jäsenyyden tavoitteluista. Samalla vähennettiin Venäjälle kuuluvien tai sen läheisyydessä olevien alueiden separatistisia pyrkimyksiä. Venäjän uusi presidentti Dmitri Medvedev toisti useaan otteeseen Venäjän toteuttaneen rauhanturvaoperaatiota Ossetiassa ja sekä suojelleensa sen

¹⁴⁶ Kosovo and U.S. policy-raportti, s.2-3, 23-26

¹⁴⁷ Venäjän ja Serbian johdon tiedotustilaisuus 25.01.08 Venäjän presidentin internet-sivuilta: http://www.kremlin.ru/eng/speeches/2008/01/25/1330_type82914type82915_158129.shtml, 26.01.2009

kansalaisia kansanmurhalta. Medvedevin mukaan Georgia on rikkonut kansainvälisiä sopimuksia ja YK:n peruskirjaa hyökkäämällä Etelä-Ossetiaan.¹⁴⁸

4.6 Johtopäätökset ja suhteiden tila

Yhdysvaltojen ja Venäjän välinen sosiaalinen rakenne ja poliittinen kulttuuri olivat palanneet ystävä-rakenteeseen yhteisen terrorismin vastaisen sodan myötä. Molemmat osapuolet tiesivät tai olettivat tietävänsä toisen osapuolen tavat toimia yhteisesti jaetun tietouden takia vuoteen 2003 saakka. Yhdysvallat ja Venäjä olivat läheisessä yhteistyössä vielä Afganistanin sodassa vuonna 2002. Molemmilla oli ainakin julkisesti yhteisiä identiteettivalintoja terrorismin vastaisen sodan tavoitteista ja ennen kaikkea Venäjälle tärkeästä taloudellisesta yhteistyöstä. Kosovon tilanne ja sen ratkaisu jäivät selkeästi taka-alalle.

Erimielisyydet Irakin sodasta aloittivat Yhdysvaltojen ja Venäjän suhteiden viilentymisen uudelleen. Venäjän voimakkaan taloudellisen kasvun mukanaan tuoma lisääntynyt vaikutusvalta ja poliittinen itsetunto saivat Venäjän uudistamaan tavoitteensa moninapaisesta maailmasta ja omasta vaikutusvallastaan ja suurvalta- asemastaan siinä. Venäjän valitsemalle identiteetille oli tärkeää vastustaa Naton toista laajentumista vuonna 2004 ja varoittaa Yhdysvaltoja puuttumasta sille tärkeiden lähiulkomaiden asioihin. Yhdysvaltojen muuttunut identiteetti tuli esiin Bushin doktriinin ja kansallisen intressien korostamisen kautta. Sen mukaisesti Yhdysvallat on maailman johtaja ja puuttuu tarvittaessa tärkeiksi katsomiinsa asioihin oman etunsa mukaisesti. Venäjän kilpailua ja vaikutusvaltaa se pyrki rajoittamaan länsimaista demokratiaa levittämällä idemmäksi Euroopassa. Muuttuneet identiteetit vaikuttivat Wendtin teorian mukaisesti osapuolten väliseen poliittiseen kulttuuriin, joka vaihtui jälleen kilpailulliseksi. Kosovon tilanteen lopullinen ratkaiseminen palasi myös osapuolten asialistalle.

Yhdysvaltojen ja Venäjän identiteettivalinnat Kosovon asemasta olivat edelleen täysin vastakkaisia. Yhdysvallat muutti käsitystään aiemmasta. Yhdysvallat tuki Kosovon demokratiaa ja itsenäisyyttä vuodesta 2005 lähtien. Balkanin demokratisoinnilla alue saataisiin vakaaksi ja Venäjän vaikutusvaltaa vähennettyä. Venäjä tuki voimakkaasti Serbiaa säilyttääkseen oman vaikutusvaltansa alueella,

¹⁴⁸ Useita Venäjän presidentin Dmitri Medvedevin haastatteluita 26.08.2008 presidentin internet-sivuilta: <http://www.kremlin.ru/eng/sdocs/speeches.shtml>, 26.01.2009

paikatakseen koko Kosovon konfliktin aikaisia arvovaltamenetyksiään sekä estääkseen separatistiset pyrkimykset vaikutuspiirissään. Kosovo itsenäistyi vuonna 2008 Yhdysvaltojen ja Venäjän näkemyseroista huolimatta. Suuri ansio itsenäisyydestä kuuluu Yhdysvaltojen ja Euroopan Unionin poliittiselle, taloudelliselle ja sotilaalliselle tuelle. Venäjä epäonnistui jälleen kerran estämään tapahtuman. Sen vaikutusvalta ei riitä vastustamaan Yhdysvaltoja, eikä varsinkaan Yhdysvaltojen ja Euroopan Unionin valtioiden yhteistä vaikutusvaltaa. Venäjän selkeä vastine Kosovon itsenäisyydelle tuli sen osoittaessa omaa olemassa olevaa vaikutusvaltaansa sen lähipiirissä Georgian sodan muodossa.

Kosovon itsenäisyyden jälkeinen tuleva asema on hauras ja riippuvainen pitkään länsivaltojen kaikenkattavasta tuesta. Itsenäisyyden jälkeen Kosovo on perustettu lähes kaikki demokraattiseen hallintotapaan kuuluvat toimielimet, kuten hallitus, parlamentti, oikeuslaitos, lainvalvontaviranomaiset ja jopa pieni armeija. Koko Kosovo on kuitenkin riippuvainen ulkopuolisesta tuesta ja valvonnasta vielä pitkään. Kosovon tulevaisuus kokonaan itsenäisenä ja yksinään toimeentulevana valtiona on kiinni Yhdysvaltojen jatkuvasta tuesta, Venäjän hyväksynnästä ja Euroopan Unionista.

Yhdysvaltojen tulee tukea Kosovoa poliittisesti, taloudellisesti ja sotilaallisesti, koska se omaa riittävät resurssit ja vaikutusvallan. Venäjän tulee tunnustaa Kosovon itsenäisyys, koska Venäjä pystyy muuten estämään Kosovon kehityksen ja estämään sen pääsyn kansainvälisiin järjestöihin (mm. YK ja Euroopan turvallisuus- ja yhteistyöjärjestö ETYJ). Euroopan Unionin tulee hyväksyä koko Balkanin alue mukaan unioniin. Kosovon ja sen naapureiden (ml. Serbian) jäsenyys unionissa vakauttaisi koko alueen ja loisi yhteiset edellytykset kehittyä demokraattiseksi ja itsenäisesti toimeentuleviksi eurooppalaisiksi valtioiksi. Kosovon kannalta kaikki edellä mainittu tulee kestämaan useita vuosia ja se on riippuvainen ennen kaikkea Yhdysvaltojen ja Venäjän välisistä suhteista.

Yhdysvaltojen ja Venäjän väliset suhteet ovat vaihdelleet kylmän sodan päättymisestä lähtien. Muuttuneet identiteettivalinnat vaihtoivat osapuolten suhteet kilpailullisiksi vuoden 2003 aikana. Naton laajeneminen, Kosovon itsenäisyys, Georgian sota ja vaikutusvaltakamppailu Venäjän lähialueilla olivat keskeisiä osapuolten välisiä vuorovaikutustilanteita. Osapuolten yhteisen poliittisen kulttuurin rakenne jatkaa kilpailullisena ilman merkittäviä muutoksia toisen tai molempien

identiteetissä. Tässäkin tutkimuksessa tapahtuneiden identiteettimuutosten tuloksia on ollut havaittavissa. Tulevaisuudessa muutoksia voisi aiheuttaa esimerkiksi Yhdysvaltojen uusi presidentti Barack Obama, maailmantalouden muutokset tai Venäjän presidentti Medvedevin linjamuutokset.

5 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää, miten Kosovon tilanne kokonaisuudessaan on vaikuttanut Yhdysvaltojen ja Venäjän välisiin suhteisiin sekä mikä merkitys Kosovolla on Yhdysvalloille ja Venäjälle ollut. Kosovon tapahtumat voidaan jakaa kolmeen keskeiseen jaksoon, joiden tutkimuksella vaikutukset ja merkitykset Yhdysvalloille ja Venäjälle selvitettiin. Kolme kokonaisuutta olivat Kosovon sota, osapuolten yhteinen rauhanturvaoperaatio ja Kosovon itsenäisyysprosessi. Tutkimuksessa olennaista oli Yhdysvaltojen ja Venäjän välisen vuorovaikutuksen ja diskurssien tutkimus. Tarkastelemalla molempien valtiojohdon puheita, lausuntoja ja asiakirjoja selvitettiin Kosovon vaikutus Yhdysvaltojen ja Venäjän identiteetteihin. Valtion identiteetillä on vaikutusta valtion poliittiseen käyttäytymiseen. Valtioiden välinen sosiaalinen rakenne ja yhteinen poliittinen kulttuuri muodostuvat omien identiteettivalintojen suhteuttamisella toisten valtioiden identiteettivalintoihin. Näillä valinnoilla valtio suhtautuu tietyllä tavalla toisiin valtioihin ja odottaa tietynlaista suhtautumistapaa vastineeksi.

Yhdysvallat ja Venäjä ovat keskeisiä toimijoita maailmanpolitiikassa. Käytännössä molemmat ovat jollain tasolla mukana lähes kaikissa maailman tapahtumissa tai ainakin niillä on mielipide tapahtumasta. Yhdysvallat ja Venäjä eivät voi välttyä keskinäiseltä vuorovaikutukselta. Kylmän sodan päättyminen mahdollisti uudenlaisen yhteisen sosiaalisen rakenteen ja poliittisen kulttuurin muodostumisen osapuolten välille. Tässä rakenteessa materiaalisella voimalla ei ole niin suurta merkitystä. Osapuolten keskinäinen sotilaallinen yhteenotto on tällä hetkellä epätodennäköistä. Yhdysvaltojen ja Venäjän väliselle poliittiselle kulttuurille keskeistä onkin kilpailu vaikutusvallasta. Yhdysvallat on maailman vaikutusvaltaisain valtio, jonka hegemoniasemaa Venäjä pyrkii haastamaan. Yhdysvaltojen ja Venäjän yhteiselle poliittiselle kulttuurille keskeistä on kysymys yksinapaisuudesta ja moninapaisuudesta maailmanpolitiikassa. Yhdysvallat muodostaa yksinään riittävän suuren voiman ja vaikutusvallan. Se katsoo olevansa maailman johtovaltio. Venäjän näkemyksen mukaan tarvitaan useampia voimakeskittymiä, joiden vaikutusvalta on tasapainossa. Kosovon tilanteessakin kysymyksessä olivat Yhdysvaltojen ja Venäjän kilpailu vaikutusvallasta ja asemasta maailmassa. Kosovo itsessään oli vain keino kummallekin toteuttaa parhaaksi katsomiaan valintoja ja tarkoituksia.

Tutkimuksen tarkastelujakson aikana Yhdysvaltojen ja Venäjän väliset suhteet ovat vaihdelleet huomattavasti. Ensimmäisen vaiheen aikana suhteet olivat Wendtin teorian mukaisesti ystävälliset ennen Kosovon sotaa vuosina 1991 - 1997. Ajanjaksolla Venäjä oli suuntautunut länteen ja se suhtautui myönteisesti Yhdysvaltoihin. Osapuolten uusi yhteinen poliittinen kulttuuri muotoutui lisääntyneen yhteistyön sekä presidentti Clintonin ja presidentti Jeltsinin suhteiden myötä. Amerikkalainen identiteetti korosti yhteistyötä ja yhteistä turvallisuutta maailmassa. Venäläinen identiteetti oli kriisissä valtion sisäisen sekaannuksen, heikkouden ja taloudellisen tilan vuoksi.

Toisessa vaiheessa suhteet huononivat kilpailullisiksi. Venäjän puhdas länsimyönteinen aika katosi lopullisesti vastakkaisten identiteettivalintojen myötä Kosovon sodan ja Naton ensimmäisen laajenemisen aikaan vuosina 1998 - 2000. Kosovon sodalla oli keskeinen merkitys suhteiden huonontumiselle. Yhdysvaltojen ja Venäjän välinen poliittinen kulttuuri oli olemassa, eikä selkeää välirikkoa suhteissa tapahtunut. Yhdysvaltojen identiteetti oli vaihtunut hegemoniseksi ja voimapolitiikkaa korostavaksi. Venäjä identiteettivalinta keskittyi tuloksettomasti vastustamaan Kosovon sotaa ja Naton laajenemista.

Kolmannessa vaiheessa suhteet palautuivat ystävällisiksi vuosiksi 2000 – 2003. Presidentti Bushin ja presidentti Putinin hyvät suhteet ja yhteiset identiteettivalinnat terrorismin vastaisen sodan, talousyhteistyön ja Afganistanin sodan vuoksi paransivat yhteistä poliittista kulttuuria ainakin virallisella tasolla. Yhdysvaltojen identiteetti muuttui Bushin doktriinin ja toimintastrategian myötä selkeästi yksipuolisempaan suuntaan. Venäjän identiteetti pyrki Putinin ulkopoliittikan myötä palauttamaan Venäjän vaikutusvallan, mutta ensin Venäjän sisäiset asiat oli kunnostettava talusyhteistyössä länsivaltojen kanssa. Kosovon tilanne jäi osapuolten suhteissa taka-alalle.

Neljännessä vaiheessa (2003 – 2008) suhteet huonontuivat viileneväksi edelleen jatkuvaksi kilpailusuhteeksi. Suhteiden muuttumisen aiheuttivat vastakkaiset identiteettivalinnat Irakin sodassa, Naton toisessa laajentumisessa, Venäjän lähiulkomaissa ja vuonna 2005 keskeiseksi kysymykseksi palanneessa Kosovon itsenäisyydessä. Yhdysvaltojen ja Venäjän välinen poliittinen kulttuuri on olemassa, jossa molempien kilpailuhenkisyys on yhteisesti jaettava. Yhdysvaltojen identiteetti oli hegemoniahakuista vuosien 2003-2008 aikana. Venäjän identiteetti muodostui

talouskasvun vauhdittamasta Putinin voimapolitiikasta, jonka avulla Venäjän vaikutusvaltaa pyrittiin palauttamaan.

Tutkimuksen tuloksina pystyttiin erottamaan tarkastelujaksolla Kosovon merkitys niin Yhdysvalloille kuin Venäjällekin. Yhdysvalloille keskeiset merkitykset olivat Naton toiminta ja oma hegemonia-asema. Kosovon sota mahdollisti yhtenä osatekijänä Naton olemassaolon jatkumisen. Sodan myötä ja sen jälkeen Nato muuttui puhtaasta puolustusliitosta kriisinhallintaorganisaation suuntaan. Sen toimintaperiaatetta muutettiin, jotta se kykenisi operaatioihin myös oman alueensa ulkopuolella ja paremmin toimimaan kriisinhallintatehtävissä. Natoa laajennettiin kaksi kertaa täyttämään Itä-Eurooppaan syntyneitä turvallisuustyhjiötä ja samalla rajoittamaan Venäjän vaikutusvaltaa sen entisessä vaikutuspiirissä. Yhdysvallat käytti Natoa omien tarkoituksensa saavuttamiseksi. Kosovon sota oli ensimmäinen kokeilu, jonka avulla YK:n vaikutusvaltaa vähennettiin ja ratkaisujen tekeminen siirtyi Yhdysvalloille. Kosovo oli ensimmäinen operaatio, jossa Nato operoi ilman YK:n valtuutusta. Kosovon jälkeen Yhdysvaltojen oli helppo käyttää Natoa työkalunaan ja oikeutuksenaan Afganistanin ja Irakin operaatioille (Afganistanin operaatiolla oli YK:n valtuutus, Irakin operaatiolla ei). Kosovon avulla Yhdysvallat myös ylläpiti ja kasvatti omaa vaikutusvaltaansa ja hegemoniasemaansa. Balkanin, Itä-Euroopan ja Venäjän lähiulkomaiden demokratisoinnilla ja vakauttamisella sekä Naton laajentamisella Yhdysvallat vähensi samalla Venäjän vaikutusmahdollisuuksia. Euroopan tilanteen vakauttamisella Yhdysvaltojen intressit ja resurssit vapautuivat muuhun käyttöön.

Venäjälle Kosovo merkitsi keinoa asettua vastustamaan Yhdysvaltojen vaikutusvaltaa. Venäjän moninapaisuuspyrkimykset edellyttivät kaikissa mahdollisissa tilanteissa vaatimaan ja korostamaan kansainvälistä diplomatiata politiikantekovälineenä sitomaan Yhdysvaltojen vaikutusvaltaa. Venäjä halusi palauttaa suurvalta-asemansa. Kansainvälisten organisaatioiden merkitystä korostamalla ja serbien tukemisella Venäjä halusi osoittaa oman merkityksensä maailmanpolitiikassa tietoisena kuitenkin omasta mahdollisuudestaan estää Yhdysvaltojen ja länsimaiden pyrkimyksiä. Naton laajentuminen kuului samaan kategoriaan. Kosovo ja Naton ensimmäinen laajentuminen kuitenkin käynnistivät Venäjällä doktriinimuutokset muuttuneisiin uhkiin vastaamiseksi. Kosovo mahdollisti myös Venäjälle vaikutusmahdollisuuden sille tärkeisiin lähiulkomaihin. Kosovon tilannetta hyväksikäyttäen ja oikeutuksena Venäjä aloitti oman terrorismin vastaisen

sotansa Kaukasuksella sekä Georgian sodan varoittaakseen lähiulkomaitaan länsipyrkimyksistä, vaikutusvallastaan alueella sekä vähentääkseen epävakautta aiheuttavia separatistisia pyrkimyksiä.

Yhdysvaltojen haluttomuus tilanteen ratkaisuun, sen tuen puute itsenäisyydelle ennen vuotta 2005 sekä Venäjän vastustus pitkittivät Kosovon tilanteen lopullista ratkaisemista. Lopulta Yhdysvaltojen ja Euroopan Unionin valtioiden avustuksella Kosovo itsenäistyi Venäjän vastustuksesta huolimatta. Kosovon asema itsenäisenä valtiona on hauras ja vielä pitkään riippuvainen länsivaltojen poliittisesta, sotilaallisesta ja taloudellisesta tuesta. Kosovon tulevaisuus itsenäisenä ja yksinään toimeentulevana valtiona riippuu Yhdysvaltojen ja EU:n tuen jatkumisesta ja Venäjän hyväksynnästä. Kosovoon on perustettu kaikki demokraattisen valtion toimielimet. Koko Balkanin alueen kuuluminen Euroopan Unioniin vakauttaisi alueen ja antaisi kaikille alueen valtioille todelliset ja tasapuoliset mahdollisuudet kehittyä. Tämä vie kuitenkin vielä useita vuosia ja se riippuu ennen kaikkea Yhdysvaltojen ja Venäjän välisistä suhteista.

Yhdysvaltojen ja Venäjän väliset suhteet ovat vaihdelleet koko kylmän sodan jälkeisen ajanjakson. Osapuolten yhteinen poliittinen kulttuuri jatkaa kilpailullisena tutkimuksen tarkastelujaksosta tulevaisuuteenkin ilman merkittäviä muutoksia toisen tai molempien identiteetissä. Näitä muutoksia voisivat esimerkiksi aiheuttaa Yhdysvaltojen uusi presidentti Barack Obama, maailmantalouden muutokset tai Venäjän presidentti Medvedevin linjamuutokset. Wendtin teorian mukainen vihollissuhde on tällä hetkellä hyvin epätodennäköinen, koska globaali maailma ja erityisesti maailmantalous toimii voimakkaana yhdistävänä tekijänä. Tutkimuksessa havaittiin aikaisempien identiteettimuutosten vaikutukset osapuolten suhteisiin. Muutokset Yhdysvaltojen ja Venäjän suhteissa tapahtuivat aina suuren konfliktin kautta (kylmän sodan päättyminen, Kosovon sota, Yhdysvaltojen terrori-iskut ja Irakin sota). Mielenkiintoinen jatkotutkimuksen aihe olisi mikä, missä ja milloin voisi aiheuttaa seuraavan suuren muutoksen osapuolten suhteisiin?

LÄHTEET

1. JULKAISTUT LÄHTEET

Ahtisaari, Martti: Tehtävä Belgradissa. WS Bookwell Oy, Juva 2000.

Allin, Dana H.: NATO`s Balkan Interventions. Oxford University Press, Oxford 2002.

Braun, Aurel(toim.): NATO-Russia Relations in the Twenty-First Century. Routledge, Milton Park 2008.

Burchill, Scott - Devetak, Richard - Linkletter, Andrew - Paterson, Matthew - Reus-Smith, Christian - True, Jacqui: Theories of international relations. Palgrave, New York 2001.

Hallenberg, Jan - Karlsson, Håkan: Changing Transatlantic Security Relations – Do the US, the EU and Russia form a new strategic triangle?. Routledge, Milton Park 2006.

Hyde-Pierce, Adrian: European Security in the Twenty-first Century – The challenge of multipolarity. Routledge, Milton Park 2007.

Jokinen, Arja - Juhila, Kirsi - Suoninen, Eero: Diskurssianalyysi liikkeessä. Gummerus Kirjapaino Oy, Jyväskylä 1999.

Ponsard, Lionel: Russia, NATO and Cooperative Security – Bridging the gap. Routledge, Milton Park 2007.

Rumer, Eugene B.: Russian foreign policy beyond Putin. Routledge, Milton Park 2007.

Smith, Martin A.: Russia and NATO since 1991 – From Cold War through cold peace to partnership?. Routledge, Milton Park 2006.

Utley, Rachel E. (toim.): Major Powers and Peacekeeping – Perspectives, Priorities and the Challenges of Military Intervention. Bodmin, Cornwall 2006.

Visuri, Pekka: Kosovon sota. Tammer-Paino Oy, Tampere 2000.

Wendt, Alexander: Social Theory of International Politics. Cambridge University Press, Cambridge 1999.

2. MUUT LÄHTEET

Congressional Reseach Centerin internet-sivut: <http://www.fas.org/sgp/crs/>

Euroopan Unionin neuvoston internet-sivut: <http://www.consilium.europa.eu/>

Kansainvälisen siviilitoimisto ICO:n internet-sivut: <http://www.ico-kos.org/>

Kosovon parlamentin internet-sivut: <http://www.assembly-kosova.org>

Münchenin vuoden 2007 turvallisuuskonferenssin internet-sivut:
<http://www.securityconference.de>

Naton internet-sivut: <http://www.nato.int>

Norjan Ulkopoliittisen instituutin Venäjän tutkimuksen keskuksen tietokannan internet-sivut: <http://www2.nupi.no/rusland/database/start.htm>

United Nations Interim Administration Mission in Kosovo - internet-sivut:
<http://www.unmikonline.org>

Venäjän presidentin englanninkieliset internet-sivut: <http://www.kremlin.ru/eng/>

Venäjän pysyvän edustuston Yhdistyneissä kansakunnissa internet-sivut:
<http://www.un.int/russia>

Venäjän ulkoministeriön internet-sivut: <http://www.mid.ru>

Washington Post – sanomalehden internet-sivut: <http://www.washingtonpost.com>

Yhdistyneiden kansakuntien (YK) internet-sivut: <http://www.un.org>

Yhdysvaltojen presidenttien julkisten papereiden arkiston internet-sivut:
<http://www.gpoaccess.gov/pubpapers/search.html>

Yhdysvaltojen presidentin Valkoisen Talon internet-sivut: <http://www.whitehouse.gov>

Yhdysvaltojen pysyvän edustuston YK:ssa internet-sivut:
<http://www.usunnewyork.usmission.gov/>

Yhdysvaltojen ulkoministeriön internet-sivut: <http://www.state.gov>

Yhdysvaltojen ulkoministeriön internet-arkiston verkkosivut:
<http://www.state.gov/index.html>

LIITTEET

Liite 1 YK:n turvallisuusneuvoston päätöslauselma 1244

Liite 2 Kosovon itsenäisyysjulistus

Resolution 1244 (1999)

Adopted by the Security Council at its 4011th meeting, on 10 June 1999

The Security Council,

Bearing in mind the purposes and principles of the Charter of the United Nations, and the primary responsibility of the Security Council for the maintenance of international peace and security,

Recalling its resolutions 1160 (1998) of 31 March 1998, 1199 (1998) of 23 September 1998, 1203 (1998) of 24 October 1998 and 1239 (1999) of 14 May 1999,

Regretting that there has not been full compliance with the requirements of these resolutions,

Determined to resolve the grave humanitarian situation in Kosovo, Federal Republic of Yugoslavia, and to provide for the safe and free return of all refugees and displaced persons to their homes,

Condemning all acts of violence against the Kosovo population as well as all terrorist acts by any party,

Recalling the statement made by the Secretary-General on 9 April 1999, expressing concern at the humanitarian tragedy taking place in Kosovo,

Reaffirming the right of all refugees and displaced persons to return to their homes in safety,

Recalling the jurisdiction and the mandate of the International Tribunal for the Former Yugoslavia,

Welcoming the general principles on a political solution to the Kosovo crisis adopted on 6 May 1999 (S/1999/516, annex 1 to this resolution) and welcoming also the

acceptance by the Federal Republic of Yugoslavia of the principles set forth in points 1 to 9 of the paper presented in Belgrade on 2 June 1999 (S/1999/649, annex 2 to this resolution), and the Federal Republic of Yugoslavia's agreement to that paper,

Reaffirming the commitment of all Member States to the sovereignty and territorial integrity of the Federal Republic of Yugoslavia and the other States of the region, as set out in the Helsinki Final Act and annex 2,

Reaffirming the call in previous resolutions for substantial autonomy and meaningful self-administration for Kosovo,

Determining that the situation in the region continues to constitute a threat to international peace and security,

Determined to ensure the safety and security of international personnel and the implementation by all concerned of their responsibilities under the present resolution, and acting for these purposes under Chapter VII of the Charter of the United Nations,

1. Decides that a political solution to the Kosovo crisis shall be based on the general principles in annex 1 and as further elaborated in the principles and other required elements in annex 2;

2. Welcomes the acceptance by the Federal Republic of Yugoslavia of the principles and other required elements referred to in paragraph 1 above, and demands the full cooperation of the Federal Republic of Yugoslavia in their rapid implementation;

3. Demands in particular that the Federal Republic of Yugoslavia put an immediate and verifiable end to violence and repression in Kosovo, and begin and complete verifiable phased withdrawal from Kosovo of all military, police and paramilitary forces according to a rapid timetable, with which the deployment of the international security presence in Kosovo will be synchronized;

4. Confirms that after the withdrawal an agreed number of Yugoslav and Serb military and police personnel will be permitted to return to Kosovo to perform the functions in accordance with annex 2;
5. Decides on the deployment in Kosovo, under United Nations auspices, of international civil and security presences, with appropriate equipment and personnel as required, and welcomes the agreement of the Federal Republic of Yugoslavia to such presences;
6. Requests the Secretary-General to appoint, in consultation with the Security Council, a Special Representative to control the implementation of the international civil presence, and further requests the Secretary-General to instruct his Special Representative to coordinate closely with the international security presence to ensure that both presences operate towards the same goals and in a mutually supportive manner;
7. Authorizes Member States and relevant international organizations to establish the international security presence in Kosovo as set out in point 4 of annex 2 with all necessary means to fulfil its responsibilities under paragraph 9 below;
8. Affirms the need for the rapid early deployment of effective international civil and security presences to Kosovo, and demands that the parties cooperate fully in their deployment;
9. Decides that the responsibilities of the international security presence to be deployed and acting in Kosovo will include:
 - a. Deterring renewed hostilities, maintaining and where necessary enforcing a ceasefire, and ensuring the withdrawal and preventing the return into Kosovo of Federal and Republic military, police and paramilitary forces, except as provided in point 6 of annex 2;
 - b. Demilitarizing the Kosovo Liberation Army (KLA) and other armed Kosovo Albanian groups as required in paragraph 15 below;
 - c. Establishing a secure environment in which refugees and displaced persons can return home in safety, the international civil presence can operate, a transitional administration can be established, and humanitarian aid can be delivered;

- d. Ensuring public safety and order until the international civil presence can take responsibility for this task;
- e. Supervising demining until the international civil presence can, as appropriate, take over responsibility for this task;
- f. Supporting, as appropriate, and coordinating closely with the work of the international civil presence;
- g. Conducting border monitoring duties as required;
- h. Ensuring the protection and freedom of movement of itself, the international civil presence, and other international organizations;

10. Authorizes the Secretary-General, with the assistance of relevant international organizations, to establish an international civil presence in Kosovo in order to provide an interim administration for Kosovo under which the people of Kosovo can enjoy substantial autonomy within the Federal Republic of Yugoslavia, and which will provide transitional administration while establishing and overseeing the development of provisional democratic self-governing institutions to ensure conditions for a peaceful and normal life for all inhabitants of Kosovo;

11. Decides that the main responsibilities of the international civil presence will include:

- a. Promoting the establishment, pending a final settlement, of substantial autonomy and self-government in Kosovo, taking full account of annex 2 and of the Rambouillet accords (S/1999/648);
- b. Performing basic civilian administrative functions where and as long as required;
- c. Organizing and overseeing the development of provisional institutions for democratic and autonomous self-government pending a political settlement, including the holding of elections;
- d. Transferring, as these institutions are established, its administrative responsibilities while overseeing and supporting the consolidation of Kosovo's local provisional institutions and other peace-building activities;
- e. Facilitating a political process designed to determine Kosovo's future status, taking into account the Rambouillet accords (S/1999/648);
- f. In a final stage, overseeing the transfer of authority from Kosovo's provisional institutions to institutions established under a political settlement;

g.Supporting the reconstruction of key infrastructure and other economic reconstruction;

h.Supporting, in coordination with international humanitarian organizations, humanitarian and disaster relief aid;

i.Maintaining civil law and order, including establishing local police forces and meanwhile through the deployment of international police personnel to serve in Kosovo;

j.Protecting and promoting human rights;

k.Assuring the safe and unimpeded return of all refugees and displaced persons to their homes in Kosovo;

12. Emphasizes the need for coordinated humanitarian relief operations, and for the Federal Republic of Yugoslavia to allow unimpeded access to Kosovo by humanitarian aid organizations and to cooperate with such organizations so as to ensure the fast and effective delivery of international aid;

13. Encourages all Member States and international organizations to contribute to economic and social reconstruction as well as to the safe return of refugees and displaced persons, and emphasizes in this context the importance of convening an international donors' conference, particularly for the purposes set out in paragraph 11 (g) above, at the earliest possible date;

14. Demands full cooperation by all concerned, including the international security presence, with the International Tribunal for the Former Yugoslavia;

15. Demands that the KLA and other armed Kosovo Albanian groups end immediately all offensive actions and comply with the requirements for demilitarization as laid down by the head of the international security presence in consultation with the Special Representative of the Secretary-General;

16. Decides that the prohibitions imposed by paragraph 8 of resolution 1160 (1998) shall not apply to arms and related matériel for the use of the international civil and security presences;

17. Welcomes the work in hand in the European Union and other international organizations to develop a comprehensive approach to the economic development and stabilization of the region affected by the Kosovo crisis, including the implementation of a Stability Pact for South Eastern Europe with broad international participation in order to further the promotion of democracy, economic prosperity, stability and regional cooperation;

18. Demands that all States in the region cooperate fully in the implementation of all aspects of this resolution;

19. Decides that the international civil and security presences are established for an initial period of 12 months, to continue thereafter unless the Security Council decides otherwise;

20. Requests the Secretary-General to report to the Council at regular intervals on the implementation of this resolution, including reports from the leaderships of the international civil and security presences, the first reports to be submitted within 30 days of the adoption of this resolution;

21. Decides to remain actively seized of the matter.

Annex 1

Statement by the Chairman on the conclusion of the meeting of the G-8 Foreign Ministers held at the Petersberg Centre on 6 May 1999

The G-8 Foreign Ministers adopted the following general principles on the political solution to the Kosovo crisis:

- Immediate and verifiable end of violence and repression in Kosovo;
- Withdrawal from Kosovo of military, police and paramilitary forces;
- Deployment in Kosovo of effective international civil and security presences, endorsed and adopted by the United Nations, capable of guaranteeing the achievement of the common objectives;

- Establishment of an interim administration for Kosovo to be decided by the Security Council of the United Nations to ensure conditions for a peaceful and normal life for all inhabitants in Kosovo;
- The safe and free return of all refugees and displaced persons and unimpeded access to Kosovo by humanitarian aid organizations;
- A political process towards the establishment of an interim political framework agreement providing for a substantial self-government for Kosovo, taking full account of the Rambouillet accords and the principles of sovereignty and territorial integrity of the Federal Republic of Yugoslavia and the other countries of the region, and the demilitarization of the KLA;
- Comprehensive approach to the economic development and stabilization of the crisis region.

Annex 2

Agreement should be reached on the following principles to move towards a resolution of the Kosovo crisis:

- 1.An immediate and verifiable end of violence and repression in Kosovo.
- 2.Verifiable withdrawal from Kosovo of all military, police and paramilitary forces according to a rapid timetable.
- 3.Deployment in Kosovo under United Nations auspices of effective international civil and security presences, acting as may be decided under Chapter VII of the Charter, capable of guaranteeing the achievement of common objectives.
- 4.The international security presence with substantial North Atlantic Treaty Organization participation must be deployed under unified command and control and authorized to establish a safe environment for all people in Kosovo and to facilitate the safe return to their homes of all displaced persons and refugees.
- 5.Establishment of an interim administration for Kosovo as a part of the international civil presence under which the people of Kosovo can enjoy substantial autonomy

within the Federal Republic of Yugoslavia, to be decided by the Security Council of the United Nations. The interim administration to provide transitional administration while establishing and overseeing the development of provisional democratic self-governing institutions to ensure conditions for a peaceful and normal life for all inhabitants in Kosovo.

6. After withdrawal, an agreed number of Yugoslav and Serbian personnel will be permitted to return to perform the following functions:

- Liaison with the international civil mission and the international security presence;
- Marking/clearing minefields;
- Maintaining a presence at Serb patrimonial sites;
- Maintaining a presence at key border crossings.

7. Safe and free return of all refugees and displaced persons under the supervision of the Office of the United Nations High Commissioner for Refugees and unimpeded access to Kosovo by humanitarian aid organizations.

8. A political process towards the establishment of an interim political framework agreement providing for substantial self-government for Kosovo, taking full account of the Rambouillet accords and the principles of sovereignty and territorial integrity of the Federal Republic of Yugoslavia and the other countries of the region, and the demilitarization of UCK. Negotiations between the parties for a settlement should not delay or disrupt the establishment of democratic self-governing institutions.

9. A comprehensive approach to the economic development and stabilization of the crisis region. This will include the implementation of a stability pact for South-Eastern Europe with broad international participation in order to further promotion of democracy, economic prosperity, stability and regional cooperation.

10. Suspension of military activity will require acceptance of the principles set forth above in addition to agreement to other, previously identified, required elements, which are specified in the footnote below. (1) A military-technical agreement will then be rapidly concluded that would, among other things, specify additional modalities, including the roles and functions of Yugoslav/Serb personnel in Kosovo:

Withdrawal

-Procedures for withdrawals, including the phased, detailed schedule and delineation of a buffer area in Serbia beyond which forces will be withdrawn;

Returning personnel

- Equipment associated with returning personnel;
- Terms of reference for their functional responsibilities;
- Timetable for their return;
- Delineation of their geographical areas of operation;
- Rules governing their relationship to the international security presence and the international civil mission.

Notes

1. Other required elements:

- A rapid and precise timetable for withdrawals, meaning, e.g., seven days to complete withdrawal and air defence weapons withdrawn outside a 25 kilometre mutual safety zone within 48 hours;
- Return of personnel for the four functions specified above will be under the supervision of the international security presence and will be limited to a small agreed number (hundreds, not thousands);
- Suspension of military activity will occur after the beginning of verifiable withdrawals;
- The discussion and achievement of a military-technical agreement shall not extend the previously determined time for completion of withdrawals.

Lähde:<http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N99/172/89/PDF/N9917289.pdf?OpenElement>, 11.10.2008

Republika e Kosovës – Republika Kosova – Republic of Kosovo Kuvendi – Skupština
– Assembly

Assembly of Kosovo,

Convened in an extraordinary meeting on February 17, 2008, in Pristine, the capital
of Kosovo,

Answering the call of the people to build a society that honors human dignity and
affirms the pride and purpose of its citizens,

Committed to confront the painful legacy of the recent past in a spirit of reconciliation
and forgiveness,

Dedicated to protecting, promoting and honoring the diversity of our people,

Reaffirming our wish to become fully integrated into the Euro-Atlantic family of
democracies,

Observing that Kosovo is a special case arising from Yugoslavia's non-consensual
breakup and is not a precedent for any other situation,

Recalling the years of strife and violence in Kosovo, that disturbed the conscience of
all civilised people,

Grateful that in 1999 the world intervened, thereby removing Belgrade's governance
over Kosovo and placing Kosovo under United Nations interim administration,

Proud that Kosovo has since developed functional, multi-ethnic institutions of
democracy that express freely the will of our citizens,

Recalling the years of internationally-sponsored negotiations between Belgrade and
Pristina over the question of our future political status,

Regretting that no mutually-acceptable status outcome was possible, in spite of the good-faith engagement of our leaders,

Confirming that the recommendations of UN Special Envoy Martti Ahtisaari provide Kosovo with a comprehensive framework for its future development and are in line with the highest European standards of human rights and good governance,

Determined to see our status resolved in order to give our people clarity about their future, move beyond the conflicts of the past and realise the full democratic potential of our society,

Honoring all the men and women who made great sacrifices to build a better future for Kosovo,

Approves

KOSOVA DECLARATION OF INDIPENDENCE

1. We, the democratically-elected leaders of our people, hereby declare Kosovo to be an independent and sovereign state. This declaration reflects the will of our people and it is in full accordance with the recommendations of UN Special Envoy Martti Ahtisaari and his Comprehensive Proposal for the Kosovo Status Settlement.

2. We declare Kosovo to be a democratic, secular and multi-ethnic republic, guided by the principles of non-discrimination and equal protection under the law. We shall protect and promote the rights of all communities in Kosovo and create the conditions necessary for their effective participation in political and decision-making processes.

3. We accept fully the obligations for Kosovo contained in the Ahtisaari Plan, and welcome the framework it proposes to guide Kosovo in the years ahead. We shall implement in full those obligations including through priority adoption of the legislation included in its Annex XII, particularly those that protect and promote the rights of communities and their members.

4. We shall adopt as soon as possible a Constitution that enshrines our commitment to respect the human rights and fundamental freedoms of all our citizens, particularly as defined by the European Convention on Human Rights. The Constitution shall incorporate all relevant principles of the Ahtisaari Plan and be adopted through a democratic and deliberative process.

5. We welcome the international community's continued support of our democratic development through international presences established in Kosovo on the basis of UN Security Council resolution 1244 (1999). We invite and welcome an international civilian presence to supervise our implementation of the Ahtisaari Plan, and a European Union-led rule of law mission. We also invite and welcome the North Atlantic Treaty Organization to retain the leadership role of the international military presence in Kosovo and to implement responsibilities assigned to it under UN Security Council resolution 1244 (1999) and the Ahtisaari Plan, until such time as Kosovo institutions are capable of assuming these responsibilities. We shall cooperate fully with these presences to ensure Kosovo's future peace, prosperity and stability.

6. For reasons of culture, geography and history, we believe our future lies with the European family. We therefore declare our intention to take all steps necessary to facilitate full membership in the European Union as soon as feasible and implement the reforms required for European and Euro-Atlantic integration.

7. We express our deep gratitude to the United Nations for the work it has done to help us recover and rebuild from war and build institutions of democracy. We are committed to working constructively with the United Nations as it continues its work in the period ahead.

8. With independence comes the duty of responsible membership in the international community. We accept fully this duty and shall abide by the principles of the United Nations Charter, the Helsinki Final Act, other acts of the Organization on Security and Cooperation in Europe, and the international legal obligations and principles of international comity that mark the relations among states. Kosovo shall have its international borders as set forth in Annex VIII of the Ahtisaari Plan, and shall fully

respect the sovereignty and territorial integrity of all our neighbors. Kosovo shall also refrain from the threat or use of force in any manner inconsistent with the purposes of the United Nations.

9. We hereby undertake the international obligations of Kosovo, including those concluded on our behalf by the United Nations Interim Administration Mission in Kosovo (UNMIK) and treaty and other obligations of the former Socialist Federal Republic of Yugoslavia to which we are bound as a former constituent part, including the Vienna Conventions on diplomatic and consular relations. We shall cooperate fully with the International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia. We intend to seek membership in international organisations, in which Kosovo shall seek to contribute to the pursuit of international peace and stability.

10. Kosovo declares its commitment to peace and stability in our region of southeast Europe. Our independence brings to an end the process of Yugoslavia's violent dissolution. While this process has been a painful one, we shall work tirelessly to contribute to a reconciliation that would allow southeast Europe to move beyond the conflicts of our past and forge new links of regional cooperation. We shall therefore work together with our neighbours to advance a common European future.

11. We express, in particular, our desire to establish good relations with all our neighbours, including the Republic of Serbia with whom we have deep historical, commercial and social ties that we seek to develop further in the near future. We shall continue our efforts to contribute to relations of friendship and cooperation with the Republic of Serbia, while promoting reconciliation among our people.

12. We hereby affirm, clearly, specifically, and irrevocably, that Kosovo shall be legally bound to comply with the provisions contained in this Declaration, including, especially, the obligations for it under the Ahtisaari Plan. In all of these matters, we shall act consistent with principles of international law and resolutions of the Security Council of the United Nations, including resolution 1244 (1999). We declare publicly that all states are entitled to rely upon this declaration, and appeal to them to extend to us their support and friendship.

D- 001

Pristina, 17 February 2008

President of the Assembly of Kosova

Jakup KRASNIQI

Lähde:http://www.assembly-kosova.org/common/docs/decleration_indipendence.pdf,
25.01.2009